

JUTRANJE NOVOSTI

Izhaja vsak dan zjutraj, izvzemši ponedeljke.
Mesečna naročnina:
v Ljubljani Din 10.—, po pošti Din 12.—, inozemstvo Din 20.—

Uredništvo: Wolfova ulica št. 1/I. — Telefon št. 213
Brzojavni naslov: „Novosti-Ljubljana“.
Upravništvo: Marjini trg št. 8. — Telefon št. 44.

Rokopisi se ne vračajo. — Oglasi po tarifi.
Pisemen vprašanje naj se priloži znamka za odgovor.
Račun pri poštnem ček. uradu št. 13.238.

Današnja številka
obsega 12 strani.

Naš krmar.

Pri nas se ne cedita med in mleko, kakor v obljubljeni deželi. Imamo vse polno križev in težav. Kamorkoli pogledaš, povsod vlada nezadovoljnost od priprostega delavca do velikega kapitalista in fabrikanta, od navadnega sluga do najvišjega uradnika. Vse kritizira, vsak čuti kaj ga žuli čevlji in vsake zase ve čudodelni recept, po katerem bi bila mogoča rešitev v prvi vrsti zanj, potem pa tudi za druge. Potreba je samo pogledati naše opozicijske časopise, od onih strank in stranic, ki nimajo nobenega zastopstva v parlamentu pa tja do »predstavnikov« našega naroda, ki ima svojih dvaindvajset zastopnikov, pravih »borcev« za narodne in državne interese. Če dandanes poslušate kritiko o naši državi in vladi na ulici, v gostilni, ali kjerkoli ter potem še citate naše opozicijske časopise, potem pridete do trdnega uverjenja, da pod božjim solncem ni države, ki bi bila slabša od naše in da nobena država nima bolj nezmogljive vlade, kakor je naša. Vse je diletantsko, nikjer ni nikake širokopolnostnosti, same malenkosti, vse korumpirano in demoralizirano. Večjega nestvora po njihovem mnenju ni, kakor je naša država, bolj nezmogljivi vladniki krmilarjev ne najdete nikoli in nikjer, pa če jih iščete z lučjo po dnevu širom civilizirane in necivilizirane sveta, kakor so pri nas zlasti sedaj, odkar obstoja homogena radikalna vlada. Kaj je tem ljudem naš starina Pašić, ki ima veljavo in ugled po celem svetu, s kakršnim se ne more ponasati zlepa kak državnik prvih vesele! Njega vendar utalke v žep vsak samostojnik, ki se uči konjaj spoznavati prve črke politične abecede, samo da pripada našim demokratom, SLS, Radičevcem ali pa Spahovcem. Ti ljudje so zajemali svojo politično modrost pri viru z veliko žlico. Pašića pa ni bilo zraven. Dolgoletni skrušeni sicer še nimajo, kakor jih ima starina Pašić. Pa ravno v tem je prednost. Pašić je ostareel in zaostal.

Moderni svet hoče novili, modernih ljudi, ki umevajo tok časa in znajo o pravem času poseči z energično roko na pravo mesto v prilogi sebi in svoji državi. Zato pa gre pri nas prav vse rakovo pot in je sploh pravi čudež, da še obstoja naša država, da mi še sploh eksistiramo in da nas že zdavnaj ni vzel vrag, ker smo za vse in povsod popolnoma nezmogljivi in nesposobni.

Bogu bodi potoženo, tako je in nič drugače. Vsaj tako je javno mnenje, ki ga je ustvarila in ga še ustvarja naša številna opozicija v potu svojega obraza dan na dan.

In vendar kaže izkušnja in govori kratka zgodovinska doba, katero poznamo vsi, ker smo jo doživeli, povsem drugače. Vsak dan nam prinaša novih in nepobitnih dokazov, da je resnica povsem drugačna. In resnica je samo ena in ne laže.

Če premetrimo to kratko dobo petih let po svetovni vojni, in se ozremo nekoliko dalje okrog sebe po širnem svetu ter primerjamo lastno državo z drugimi, pridemo do nenavadnega zaključka, ki s svojimi dejstvi naravnost pobija z velikanskim trudom dokazovane trditve naših govorečih in pišočih opozicijskecev.

Vzemimo katerokoli državo v Evropi, ki je bila zapletena v svetovno vojno in še celo tako, ki niso bile direktno prizadete, kaj vse so doživele v teku petih let! Pogledimo Turško, Grško, Madžarsko, Avstrijo, Poljsko, Rusijo, Nemčijo, Francijo, Italijo in celo Španijo in Anglijo. Kakšne gigantske borbe so se vršile po vseh teh državah in se vrše večinoma še dandanes. Padale so iz ekstreme v ekstrem, tresli so se in še se danes tresejo temelji držav, ljudstvo je grozno trpelo in trpi po mnogih državah še danes. Najsilnejše in nekdaj najmočnejše države, pred katerimi je nekdaj trepetal ves svet n. pr. Rusija, Nemčija in še razne druge četudi manjše se danes vijejo v groznih krčih in najboljši svetovni zdravniki nam ne morejo povedati diagnoze. Nihče ne ve danes, kaj prinese jutrišnji dan. Položaj se ne menja niti od dneva do deva, ampak že takorekoč od ure do ure.

In mi? Med tem, ko razburkano povojno valovje premetava ladje velikane in povaljuje v morje druge države,

Narodna skupščina.

Proračunske dvanajstine sprejete. — Velik hrup v zbornici.

Beograd, 29. septembra. (Z) Današnja dopoldanska seja narodne skupščine je otvoril predsednik Ljuba Jovanović ob 9.30. Ko so bile izvršene formalnosti, je poslanec Pribičević protestiral proti temu, da je bila včeraj dopoldne v času, ko je zasedala skupščina, tudi seja zakonodajnega odbora, tako da na ta način članom zakonodajnega odbora ni bilo mogoče prisostvovati tudi sejam skupščine. Predsednik Ljuba Jovanović je odgovoril, da se je skupščinska seja pričela, ko je bil on prepričan, da je zakonodajni odbor že končal svoje delo. V bodoče bo skrbel, da se ne bodo seje vršile istočasno.

Skupščina je na to prešla na dnevni red: nadaljevanje podrobne razprave o proračunskih dvanajstinah.

Prvi je govoril musliman Hasan Mitošević proti dvanajstini, ter je zahteval, da se da za Bosno poseben kredit. Minister ver dr. Vojislav Janjić je dal demokratu Pribičeviću osebno pojasnilo glede na to, da mu je g. Pribičević včeraj očital, da se je za časa evharističnega kongresa v Zagrebu odzval povabilu zagrebškega mestnega načelnika. Dr. Janjić je na zahtevo dal tudi pojasnila glede svojega potovanja na kongres.

Po teh osebnih pojasnilih je bil sprejet prvi oddelek načrta zakona o dvanajstinih z večino glasov.

Pri drugem oddelku je govoril poslanec Slavko Dučkanić, ki je kritiziral notranjo vladno politiko in govoril o nekaterih nekorektnostih. Med njegovim govorom je došlo do burnih scen med radikali in opozicijo. Na izvajanja g. Dučkanića je odgovoril minister notranjih poslov Vujčić. Med njegovim govorom je delala opozicija ostre medklince, istočasno pa je prišlo do obračuna med radikali in demokrati.

Zaradi osebnih pojasnil so še govorili poslanci Dragović, Stojković, Dukanac, Popović in minister notranjih del Knjižić. Seja je bila med največjim hrupom ob eni popoldne zaključena in prihodnja zakazana za popoldne ob 3.30.

Beograd, 29. septembra. (B) Današnja popoldanska seja narodne skupščine se je začela ob 4. Dvorana je bila skoraj prazna. Na ministrskih klopek je bilo le nekaj ministrov.

Kot prvi je govoril zemljoradnik Stanko Miletić, ki je kritiziral delovanje vlade, posebno ministra prosvete zaradi neotvarjanja šol v Bosni. Končno je izjavil, da bo glasoval proti dvanajstini. Radikal dr. Grđin je odgovoril v osebnih zadevah predgovorniku, ki ga je omenil v svojih izjavah.

Musliman Šetkija Behmen je kritiziral finančno politiko ministra financ dr. Stojadinovića. Glede redukcije uradništva je dejal, da se izvaja krivično in edino s strankarskega stališča. Nadalje je rekel, da je treba razpustiti vse tri nacionalistične organizacije, Orjuno, Srnao in Hanao, zakaj te organizacije so nepotrebne, ker ima država svojo silo. Govorec o atentatu na dr. Spaha je rekel govorniku, da ga je izvedla Srnao. Omenil je, da je letelo nekaj krogel mimo dr. Spaha.

Pri teh besedah je zaklical radikal Mihajlo Pavlović: »Škoda, da ni nobe-

ter buta ž njimi ob pečine, hoteč jih razbiti, plava naša ladjica mirno sredi penicnih se valov in samozavestno proti cilju. Izkušeno oko in večja roka krmarja jo vodi mimo opasnih čer in pogubonosnih vrtincev mirno in spretno. Tudi našo ladjico je hotel zgrabiti vihar in jo treščiti ob trdo skalo, da bi se razbila. A čuječe oko in spretna roka krmarja, ki pozna iz dolgoletne skušnje vse pomorske nevarnosti, sta ladjico otela in jo usmerila v mirnejše vode nam, potnikom v korist. Že ko je ves svet pričakoval, da izbruhne tudi pri nas vojna metež, smo mi lepo mirno spali in se nam niti sanjalo ni, da bi krenili iz ravne poti. Že v pregovor je prišlo, da je Balkan hudičev kotel, kjer vedno vre in kipi in sedaj, ko povsod okrog nas res vre in kipi, je pri nas vse lepo mirno kakor še ni bilo. In vendar imamo lep kos Balkana v svoji oblasti! Čigava zasluga je to? Mar li Spahova, Koroščeva, Radičeva ali Pribičevićeva? Sedaj vemo kako je. Ali more nam povedati kdo, da bi bilo vsaj tako in ne slabše, ako bi bili v tem nevarnem času na kr-

na krogla zadela dr. Spaha! Nato so skočili muslimanski poslanci na noge, protestirali proti takim besedam narodnega poslanca, tolkli s pestmi po klopek in vpili, da je to teror. Nastal je silen hrup. Končno so muslimanski poslanci v znak protesta v največjem hrupu zapustili dvorano. Po njihovem odhodu je opozoril predsednik Jovanović poslance, naj bodo bolj pazljivi in dostojni.

Klerikalec Škulj je kritiziral delovanje trgovskega ministra. Prečital je predlog svojega kluba glede izpremembe nekaterih točk v proračunskih dvanajstinih. Končno je izjavil, da bo glasoval proti predlogu o dvanajstinih.

Poročevalec večine Maksimović je nato čital člen za členom vladnega predloga, nakar se je odredilo glasovanje s prozivko. Oddanih je bilo vsega skupaj 178 glasov, in sicer 116 za in 62 proti predlogu. Predsednik Jovanović je potem sporočil, da je zakonski predlog o proračunskih dvanajstinih za mesec oktober, november in december 1923 sprejet.

Predsednik je za tem naznamil, da je izvoljen odbor poslancev za priznanje zaslug vojvod Putnika in Mišića, kar je vzela zbornica na znanje.

Potem je prečital predsednik interpelacijo demokratskega kluba o občinskih volitvah, ki je naslovljena na ministra za notranje zadeve. Notranji minister Vujčić je dobil besedo in rekel, da bo takoj sicer odgovoril na interpelacijo, da pa je po njegovem mnenju potrebnejše, da je izglasila prej zakonska predloga o taksah in pristojbinah ter o državnem prometnem osebu in da se ne gubi čas z odgovorom na stavljeni interpelacijo, s katero se bavi državni svet. Demokrati so zahtevali, da se interpelaciji prizna nujnost. Predsednik je pozval poslance, naj se izjavijo, ali se prizna interpelaciji nujnost. Pri glasovanju so odklonili radikali in džemijet predlog o nujnosti demokratske interpelacije.

Seja je bila zaključena ob 6. uri 40 minut popoldne. Prihodnja seja v ponedeljek ob 10. uri dopoldne z dnevnim redom: konvencija s Poljsko.

Beograd, 29. septembra. (B) V ministrstvu prosvete je bila včeraj popoldne konferenca med vodstvom nemške stranke in nekaterimi ministri. Razgovorjali so o tem, ali bodo Nemci še nadalje podpirali vlado. Nemci so izjavili, da jo bodo podpirali še nadalje, kakor so jo doslej.

Beograd, 29. septembra. (B) Minister za prosveto je predložil narodni skupščini zakonski predlog o izpremembi in dopolnitvi zakona o srednjih šolah, ki velja za vsa država. Ta zakonski predlog pride na dnevni red skupščine tekom meseca oktobra.

Beograd, 29. septembra. (B) Takoj ko je zapustil muslimanski klub dvorano narodne skupščine, se je sestal k seji, na kateri je razpravljal o incidentu na popoldanski seji parlamenta. Vendar pa ni prišlo do nikake odločitve. Zato je odredil, da se seja jutri dopoldne nadaljuje in da sklepa o nadaljnjem zadržanju napram vladi.

Beograd, 29. septembra. (B) Takoj po glasovanju o konvenciji s Poljsko se stavi na dnevni red narodne skupščine zakonski predlog o državnem prometnem osebu, potem pa zakonski načrt o taksah in pristojbinah.

milu ti ljudje in ne naš izkušeni in pred svetom tako veljavni starina Pašić?

Tudi pri nas se ne cedita mleko in med. Tudi mi imamo svoje križe in težave. Tudi nam ne prizanesejo aferice in afere. Tudi do nas pridejo čisto oster veter bodisi od zunaj, ali pa iz notranjosti same. Vse to je res in nihče ne taji.

Ali vendar... Kljub vsem nadlogam, ki jih imamo in nam grenijo življenje, je toliko in toliko držav, kjer ni tistega razmeroma mirnega razvoja kakor je pa pri nas. Koliko jih je večjih, bogatejših in neprimerno močnejših, ki nas zavidajo! Zakaj mir in red sta prva pogoja za uspešni razvoj do poti splošnega blagostanja in zadovoljstva. In na to pot smo krenili že iz vsega početka in na njej vztrajamo. Torej mora priti sigurno tudi vse drugo, kar je naravna posledica prvega.

Dokler bomo imeli takega krmarja, kakor smo ga imeli do sedaj, toliko časa smo lahko brez skrbi, pa naj divjajo okrog nas še taki viharji.

Zunanji minister dr. Ninčić o sporu z Italijo.

Beograd, 29. septembra. (B) Minister za zunanje zadeve dr. Momčilo Ninčić je imel razgovor s sodružnikom »Vremena«. Izjavil je med drugim:

»Zelo me je iznenadilo razpoloženje, ki se je začelo kazati v enem delu javnega mnenja proti meni v moji odsotnosti iz države. Upati sem mogel na boljši sprejem. Registracija rapalske pogodbe pri Društvu narodov je brezdvomno zboljšala položaj med nami in kraljevino Italijo. Vsakomur mora biti jasno, da je bilo dosedanje odlašanje registracije le v našem interesu. S konvencijami, sklenjenimi v S. Margheriti, smo dosegli zelo važen uspeh: izpraznitev tretje cone v Dalmaciji in Sušaka po Italijanih. Vprašanja, ki jih je treba rešiti med nami in Italijo, niso lahka, in razpoloženje, ki ga ustvarja javno mnenje v obeh državah, jih še bolj otežkoča. Zato moramo previdno postopati pri reševanju. Do sporazuma smo prišli že v mnogih vprašanjih. Po mnenju vlade ne bomo zapustili dosedanje poti, dokler je upati, da bomo mogli na tej poti rešiti povoljno tudi vsa ostala vpra-

šanja v interesu naše kraljevine. Naša udeležba na zborovanju Društva narodov v Ženevi je napravila dober vtis.

Dr. Ninčić je potem govoril o vestih o njegovi ostavki in dejal: »Na svoje mesto kot minister zunanjih zadev sem prišel razen po zaupanju krone po zaupanju predsednika vlade g. Pašića in stranke, kateri pripadam. Spletke me ne vznemirjajo in sem ravnodušen, ker osvetljuje koncem koncev le svoje tvorce.

Beograd, 29. septembra. (Z) Današnja »Tribuna« piše: Dva, tri dni nekateri listi prinašajo vesti o rekonstrukciji vlade in o odstopu ministra zunanjih zadev g. dr. Ninčića. Pri tem so šli že tako daleč, da so imenovali imena naslednikov g. dr. Ninčića. Danes pa se je pokazalo, da so vse te vesti neresno razširjene in izmišljene od nekaterih ljudi, ki so žal politiki. Po informacijah, ki jih imamo, položaj g. dr. Ninčića ni prav nič poslabšan, ker on ne dela ničesar preko navodil vlade. Tudi v reškem vprašanju je g. dr. Ninčić storil vse, kar je mogel, da se zaščiti naši pravični interesi.

Mala antanta in Madžarska.

Izjave madžarskega min. predsednika.

Budimpešta, 29. septembra. (K) Po svojem povratku je izjavil ministrski predsednik grof Bethlen poročevalcu madžarskega korespondenčnega urada o svojih pregovorih med drugim: Mislim, da se je posrečilo ustvariti temelj obojestranskih lojalnih in korektnih odnosov med sosednjimi državami. Ministrski predsednik je naglašal, da se ni med vprašanji, ki jih je bilo treba uređiti, nahajalo nobeno, ki bi se nanašalo na notranje - politične zadeve Madžarske ali njenih sosedov. Mala antanta pristaja na najetje posojila, ki naj bi zadostovalo za saniranje madžarskih financ, in sicer brez odteglaja za reparacijske svrhe, nadalje se strinja s tem, da posojilo najame skupaj z interesira-

nimi činitelji Društvo narodov in končno, da se že sedaj določijo roki, v katerih se imajo storiti koraki za najetje tega posojila. Mala antanta pa bo v sedanjem zasedanju sveta Društva narodov predlagala, naj se po zopetnem sklepanju reparacijske komisije pošlje v svrhu izdelave načrta za posojilo članu finančne komisije na Madžarsko. Reparacijska komisija bo nemara sklepala o tem predlogu v prvi polovici prihodnjega meseca, tako da bo mogla finančna komisija Društva narodov začeti svoje delo v Budimpešti že v drugi polovici oktobra in da bo mogel svet Društva narodov reševati to zadevo že na svojem zasedanju v decembru.

Grško-italijanski incident poravnan.

Pariz, 29. sept. (D) Grška vlada je sporočila veleposlaniški konferenci, da izplača Italiji 50 milijonov lir. Istočasno je avtorizirala švicarsko državno banko, naj se nakaže naložena vsota v imenu grške vlade italijanski banki v Rimu.

Pariz, 29. septembra. (D) Ker je grška vlada izpolnila zadnjo formalnost glede izplačila 50 milijonov, zapustijo italijanske vojne ladje nemudoma krfsko pristanišče, kamor so se povratile na Mussolinijevo povelje.

Položaj v Bolgarski.

Beograd, 29. septembra. (B) Po informacijah, ki jih je dobil vaš dopisnik na pristojnem mestu, je položaj v Bolgarski sledeč: Pri porazu pri Ferdinandovem so se umaknili vstasi proti Vidinu, ki je še vedno v njihovih rokah. General Fičev, ki je prešel v nedeljo z vso posadko k upornikom, je prevzel poveljstvo vstajške vojske v vidinskem okrožju in se pripravlja na glavni odpor na fronti Kula-Palanka.

Sofija, 29. septembra. (B) Po dovoljenju tujih zastopnikov in medzavezniške vojaške komisije je odredila bolgarska vlada včeraj mobilizacijo vseh letnikov od 26. do 55. leta. Vlada je bila prisiljena k temu koraku zaradi poslednjih zmag zemljoradnikov pri Vidinu in Palanki.

K situaciji v Nemčiji.

Berlin, 29. septembra. (K) Državni minister za vzpostavbo je včeraj preklical razglas od 13. januarja t. l., ki se tiče ustavitve reparacijskih plačil Franciji in Belgiji v prostem prometu. (W)

Berlin, 29. septembra. (K) Ker je državna vlada prenehala z obrambnim bojem ob Renu in Ruhr, sta državni, poštni in državni prometni minister preklicala svojčas izdane odredbe, ki se tičejo obrambnega boja.

Monakovo, 29. septembra. (K) Takozvani varstveni oddelki socialno-demokratske stranke so bili na povelje komisarijata generalnega štaba razpušeni.

Španska dobi Gibraltar?

Pariz, 29. sept. (D) Iz Madrida poročajo, da se vršijo med špansko in angleško vlado pogajanja, ki naj bi dovedla do tega, da se vrne Španski Gibraltar, za kar bi dobila Anglija Ceuto. (Ceuta je močno utrjena luka in glavno mesto španskih prezidjev v Maroku, ter se nahaja na polotoku Sredozemskega morja, nasproti Gibraltarju. Mesto ima okoli 11 tisoč prebivalcev in je sedež škofa, vojskega tribunala in civilne uprave. Prebivalci so Španjolci, Mauri, zamorci, mulati in židje. Op. ured.)

Turčija — republika?

Pariz, 29. septembra. (T) Z raznih strani prihajajo vesti, da je bila v Turčiji proglašena republika. Na tukajšnjem turškem poslanstvu nimajo še nobenega potrđila te vesti. Zdi se pa, da vest ni brez podlage, ker je današnja Turčija dejanska republika. Ljudska stranka, ki ima večino v angorski narodni skupščini, namerava proklamirati republiko in izvoliti za prvega predsednika zmagovitega generala Mustafa Kemala pašo.

SMRT ŠKOFA.

Praga, 29. septembra. (K) Olomuški nadškof dr. Anton Círil Stojan je danes popoldne umrl.

FAŠISTOVSKA KRIZA.

Rim, 29. septembra. Mussolini je po odstopu generalnega tajništva fašistovske stranke zahteval, da demisijsko izjavi vsi člani izvršilnega odbora.

Današnje prireditve.

V Ljubljani:

Opera: Gorenjski slavček. Izven.
Kino Matica: Rdeči netopir.
Kino Ideal: Črna kuverta.
Kino Tivoli: Hočem Vašo ljubezen ali našo smrt.

V Celju:

Mestno gledališče: Marija Stuart.
V ponedeljek 1. oktobra v Ljubljani:
Drama: Azazel. Izven.
Kino Matica: Podzemna Amerika.
Kino Ideal: Krilati konjenik.
Kino Tivoli: Harafi, gospodar divjih zveri.

Nočna lekarniška služba v Ljubljani:
Tekoči teden: Sušnik, Marjini trg 10
Kurajt, Gosposvetska cesta

Po nemškem polomu.

Od našega stalnega pariškega dopisnika.

ap. Pariz, 27. novembra.

Passivni odpor v Poruhirju je dejansko prenehal. Zdi se, da odgovarjajo Stresemannove note manj nazorom nemške vlade kot pa strategični potrebi novega tiskovnega načelnika majorja Kallaja, ki se je očitno šolal pri Ludendorffu. V par dnevih, vsekakor pa po debatu Hitleringove finančne akcije, bo Nemčija prisiljena, sprejeti vse pogoje, ki jih je g. Poincare tako precizno formuliral.

S tem stopa celotni reparacijski problem iz stadija čiste prisilnosti, ki se je uporabljala prota brančemu se dolžniku, v realizacijo. Borzni tehnik vé, kaj to pomeni. Z drugimi besedami: Sedaj gre za to, da se jamščina, ki jo je g. Poincare držal po zasedbi Poruhirja tako trdno v svojih rokah, spremeni v resnično produktivno jamščino. Bilo bi pa preuranjeno, če bi si hoteli to sliko predstavljati bogve kako lahko. Volja poruhirskega delavca in uradnika, izpolnjevati svoje dolžnosti brez ali po nalogu Berlina, še kratkoma ne zadoštuje. Že jutri se morejo razviti na nezasedenem ozemlju Nemčije dogodki, ki bi integriteto popolnoma odpreli vsa vrata na stečaj. V Parizu ne verjame nikdo na faktiko nekaterih nemških novinarskih agencij. Z boljše vizijami in drugimi strahovi bi hoteli sedaj naenkrat uplašiti Francijo. V tem oziru je spomin na plombarne vagone gospoda Ludendorffa še vse preveč popularen. Vedoma in namenoma se ne umori noben narod. Računati pa je treba s tem, da morejo: breznežno razdrapano valuto, beda širokih mas in pa slaba volja industrijskih magnatov postaviti tudi pred najbolj zajamčeno pogodbo Stresemanna in Hitleringove veliko vprašanje. Francija noče in niti ne more več dolgo čakati. Položaj v Evropi je tako napet, da zahteva nemudoma definitivno rešitev.

V gotovem oziru je izid poruhirske borbe podoben onemu svetovne vojne. Politična zmaga Francije je danes ravno tako nesporna, kakor takrat vojaška. Razen par šovinistov se je ni nikdo prav razveselil. Najmanj g. Poincare, ki je danes še bolj popularen, kakor v tistih dnevih sam Clemenceau. Verjame mo mi, ko zagotavlja, da se je težkega srca podal v borbo ter da ne uživa s ponosnim zadoščenjem lepe zmage. Če bi se sedaj izkazalo, da je imela poruhirska borba služiti imperijalističnim ciljem, potem bi morali obenem ugotoviti bankerot evropske politike. Slediti bi morala brezpogojno borba vseh proti vsem. Ako ima g. Poincare še kako skrito karto v rokah, jo bo moral sedaj

položiti na mizo. Blazna politika kancelarja Cuna je pritrjala Nemčijo na rob propada. Franciji gre za to, da dokaže celemu svetu, da je Nemčija sama zaskrivila svoje pogreške. Francija noče pogina grešnika, marveč njegovo spreobrnjenje. Evropski narodi zasledujejo z odprtimi očmi bodoče faze francoske politike.

Politika Francije more biti usmerjena edinele na praktične cilje. Najbogatejši še in najvažnejše področje kontinenta pričakuje sedaj svojo eksploatacijo. S strani velikih nemških gospodarskih korporacij, ki so bile združene v premogovnem sindikatu, ni pričakovati zaenkrat plodonosnega delovanja. Težave so ogromne. Ali hoče francoska vlada prevzeti nekatere večje premogovnike v svrhu direktnega izkoriščanja? V tem oziru si je nabrala francoska vlada že precejšnjih izkušenj. Kako pa si je treba predstavljati razdelitev premoga? In nadalje eksploatacija onih jam, ki jih ne bi vlada prevzela v svojo režijo? Ali bi se udeležil v večji meri tudi francoski kapital? To bi vodilo brezdvomno v nove težave. Na Poruhirju ni zainteresirana samo Francija, temveč cela vrsta drugih držav. Tako Anglija, Nizozemska, Italija in Švica. Vladni listi so v zadnjem času zelo ostro kritikovali delovanje merodajne Office des Houillères Sinistrées (O. H. S.) Diktaturo te korporacije pač evropski narodi ne bi trpeli. Kako pa si nazadnje zamišljajo valutni problem v Poruhirju? Na uspeh Hitleringove akcije ne veruje tu v Parizu niti en sam človek. Sanirati marko, ustvarjati zlato valuto, vse to se zdi, kakor bi kdo hotel brzdati osla pri repu. Med tem se namreč politični in gospodarski voz pogreva vedno globlje v blato. Ali se bo v Porenju in Poruhirju uveljavil francoski frank? Ali celo ameriški dolar?

S temi vprašanji so se gg. Tirard, le Troquer in de Lasteyrie bavili že pred par dnevi. Gospod Poincare osebno se zavzema za predloge, ki mu jih je poslanec pokrajine Bas-Rhin, dr. Oberkirch, po svojem študijskem potovanju v Poruhirju predložil. Francija bo na rešitev te zadeve pristala le v sporazumu z vsemi zavezniki. Anglija motri te dogodke z rezervno, ki je pa precej ohladna. Razčistila jih bo na konferenci dominijonov. Če bi se sredi oktobra sestala nekaka nova mirovna konferenca, kar pa ni verjetno, bi narasle naloge Francije v nedogled. Leta 1919 so nosili štirje možje breme odgovornosti. L. 1923 je bila naložena samo enemu. To je g. Poincare...

Pismo prijatelju v Paradiž.

Dragi! Kar nas danes najbolj boli, je — Reka. Kakor vse kaže, po mojem mnenju sega tuj zmaj po tej naši zemlji in ne bo mo imeti moči, da bi — Sicer pa ne mara prekovati. Kar se meni zdi pri vsem tem zanimivo, je opazovanje naših strank pri tej žalostni igri. Vse kriči, vsak bi naredil bolje, sam zase pa si misli vsakdo: »To je dobro, da sem lahko v opoziciji in mi ni treba cvrti prstov v tej vražji žerjavi!«

Imajo tudi prav; kajti na svetu ni bolj nevhvaležnega posla, nego biti na vodilnem mestu takrat, kadar je treba reševati vprašanja, ki so iz enega ali drugega vzroka nerešljiva. Reško vprašanje pa je za nas sedaj in pod takimi pogoji nerešljivo. Italijani so ga zase že rešili takrat, ko so poslali D'Annunzia z arditii tuda. Tedaj smo psovali tega človeka nekako z norcem in smo se sploh obnašali kakor otročaji. Danes? ... Vse kriči, protestira, interpellira in modruje, da je jo. Meni se pač zdi, da je to prepozno. Za enkrat nam bo ostala Reka pač lepa devojka, njene čare pa bo imel Lah. Kajti mi imamo pač mirotvorce, nimamo pa de D'Annunzia, ne arditov. Amen.

Morda se motim? Veruj mi, da bi bil jaz sam najbolj vesel, ako bi spoznal, da je moje mnenje pogrešno. Vendar se bojim, prav res bojim, da ne bom nikdar užival tega veselja...

Drugače se imamo lepo po starem. To mi potrjuje zlasti pisanje naših listov, ki poleg tarnanja o naših vnanjopolitičnih neizidih najdejo še vedno dovolj praznih krogov, kjer se lahko junakost zmerja med seboj. Jaz želim vsem skupaj dober tek. Kaj naj bi sicer storil?

Naša Ljubljana je oživila. Prišli so mali in veliki učenci: abecedariji, šolarji, gimnazijci, realci, učiteljski in kar je še raznih drugih, ki se pote in trudijo v hramu učenosti. Moškega in ženskega spola jih je dovolj, tako da za enkrat še ni treba imeti posebnega strahu za bodočnost.

V kratkem prične tudi naša alma mater na Kongresnem trgu s svojim delovanjem. Ko pride še akademska čast v polni delavni ritem, bo lesona slika našega mesta popolna. Morda se nam posreči takrat tudi kak protest v velikem slogu, protest, namenjen inozemstvu. No, inozemstvo bo to sprejelo na znanje potem kratkih noči. Po klubih bodo govorili gospodje:

»V Ljubljani protestirajo.«
»Ja imajo čas.«
»In bo stvar v redu in življenje pojde svojo običajno pot. Mladí bodo pisali, stari modrovali, dokler ... NE, saj je dovolj!«

Pozdravljeni

Tone Zemljan.

**== Zahtevajte povsod ==
JUTRANJE NOVOSTI**

Poglavje o sovraštvu.

Septemberski dogodki so eminenca zadeva Slovencev. Pričakovali smo, da bodo Nemci v naši kraljevini toliko korektni, da nas ne bodo motili v meditaciji o vsem, kar se je zgodilo v eri našega suženjstva. Glasilo banatskih Nemcev, novi sadski »Deutsches Volksblatt«, se je lotil našega lista, češ da smo ob priliki obletnice septemberskih dogodkov razširili neko laž o takratnem vedenju Nemcev. Dopsis »Deutsch. Volksblatt« je iz Ljubljane ter izvira gotovo iz nemških krogov. Na izvajanja dopisnika se nam ne zdi vredno odgovarjati, kategorično pa moramo poudariti sledeče: »Jutranje Novosti« so bile napram pravim Nemcem vedno korektno, dasiravno so odločno povdarjale narodni moment. »Deutsches Volksblatt« ve prav dobro, da se nismo dotaknili proslave 200 letnice naselitve banatskih Švabov niti z eno žaljivo ali pa šovinistično notico, ker pač smatramo, da imajo naši sodržavljanji nemške narodnosti ustavno zajamčene, nesporne pravice v pogledu na svojo kulturno eksistenco. Takt je veleval, da se banatski Nemci ne vmešavajo v naše zadeve. Mi stojimo še danes, brez kompromisa, na stališču, da v Sloveniji ni, razen v Kočevju, kompaktne nemške narodne manjšine. Nemštvo v Sloveniji obstoja iz sporadnega nemškutarstva, ki mora po nujnih ter iz našega narodega prava izhajajočih zakonih izginiti.

Kar pa zadeva NRS, smo mnenja, da banatski Nemci nikakor niso upravičeni, sklicevati se na izjavo g. Ljube Jovanovića. Vsekakor so kočevski Nemci po kazadi več smisla za državo kot pa tisti, ki obžalujejo, da še jim je v Sloveniji zrahljala nacionalna fronta proti Slovincem. Nemci so manjšina, mi pa smo državni narod, kar je povedano že v naslovu države. V svoji lastni hiši se ne damo terorizirati od nikogar. NRS ve, kaj je dolžna svoji časti in narodu.

Seveda se je moral oglašiti tudi neizgovorni »Slovenec«, ki se raduje nad migljanjem palice, namenjene »kranjski radikaliji«. »Slovenec« bodi povedano, da bi o politični lojalnosti klerikalcev lahko zapeli marsikatero lepo pesmico baš ljubljanski komunisti, ki sedijo v njihovem objemu na magistratu.

Organizacija NRS.

PREKLIC.

Zborovanje NRS za mesto Ljubljana in ustanovni kongres se ne vrši 6. in 7. oktobra temveč se prelaga vsled temnejše predpriprave in tehničnih ovir na konec oktobra ali začetek novembra. Glavno tajništvo NRS.

— Kranj. Seja srezke konference se vrši v nedeljo 30. t. m. ob pol. 11. uri dopoldne. Sestanka se udeležil delegat iz Ljubljane.

— Jesenice. Seja srezkega sreza za radovijski srez se vrši v nedeljo 30. t. m. ob 2. uri popoldne na Jesenicah. Sestanka se udeležil delegat iz Ljubljane.

— Trbovlje. Seja srezkega odbora za Laški srez se vrši v nedeljo 30. t. m. ob treh popoldne v Trbovljah. Sestanka se udeležil delegat iz Ljubljane.

— Celje. Člani kraljevine organizacije NRS v Celju bodo imeli odsljed dalje vsak tork ob 8. zvečer, počasi od 9. oktobra svoje redne strankine sestanke pri Belem volu na kralja Petra cesti. Člani se pozivajo, da se teh sestankov pridno udeležujejo.

NRS za odpuščene železničarje.

Pred dnevi je odšel v Beograd s pooblastvom glavnega tajništva v Ljubljani, predsednik društva strojevodij g. Pavel Dežman, ki je interveniral v ministrstvu zaobaračaja v zadevi odpuščeni železničarjev. G. minister Velizar Janković je takoj dal pomočnik Boru Popoviću strikten ukaz, naj zadevo uredi. Pripominjamo, da se je zadeva odpuščeni železničarjev iz nam nerazumljivih vzrokov zavlačevala, vkljub temu, da je dal g. minister tozadevni ukaz že pred dal časom. — V petek 27. t. m. je interveniral glavno tajništvo po g. Podbevšku pri g. generalnem direktorju Deroki za odpuščene železničarje povodom zadnje stavke v mariborski delavnici. G. Deroko je obljubil, da bo vse tiste železničarje od onih 15, ki so bili odpuščeni, sprejel nazaj v službo, toda samo pod tem pogojem, če se jim ne bo dokazala krivda pri stavki. Sprejet je že bil Friderik Lesnik. Te dni bo odšel v Maribor komisar Milivojevič, ki ima strikten nalog izvršiti preiskavo brez ozira na desno ali levo. Na podlagi njegove preiskave bodo sprejeti vsi tisti, ki se niso udeležili kot kolovodje. Pripominjamo, da so vsi odpuščeni delavci klasificirani kot največji nemrežni in kolovodje in sicer precej s pomočjo komunistov samih s Turjaškega trga, ki so veseli, da se kadar nezadovoljevale žimboj pomozli, ter da dobiho na ta način nove celice. Obiljubljeno pa je, da se bo vršila stvarna preiskava ter da se bo vsem po krivici odpuščenim poravnala krivica.

Iz boljševiske Rusije.

NARAŠČANJE BREZPOSELNOSTI.

Brezposelnost zelo narašča, ker je mnogo tovarn zaprtih radi pomanjkanja kapitala, ki so ga potrošila sovjetska ravnanstva. Troški je poročal na zborovanju komunistične stranke, da bo trajala ta beda celo leto. V železni industriji je naraslo število brezposelnih leta 1923 za 40 odstotkov. Samo v mestu Tuli je 4000 brezposelnih.

VOLITVE V SIBIRIJ.

Volitve v Sibiriji so se končale za komuniste zelo žalostno. V sovjete jih ni bilo dovoljenih na 10 odstotkov.

Quosque tandem ...

Gorica, 28. sept.

Včeraj se je vršil občni zbor političnega društva »Edinost«. Udeležba je bila bolj pičla. Prisotni so bili: državna poslanca dr. Vilfan in Šček, dalje dr. Čok in dr. Slavik, ki sta zastopala tržaško politično društvo »Edinost«. Shod je otvoril predsednik dr. Križman, ki je po pozdravu navzočih prešel na dnevni red. Prečital je tudi oprostilni pismi poslancev Lovrenčiča in dr. Podgornika, ki je izjavil, da ne more imeti dela uspeha, kjer klerikalna večina majorizira drugo. Nato je podal društveni tajnik dr. Biteznič svoje poročilo, ki je poteklo precej mirno. Po blaginjkovem poročilu je pozdravil zborovalce v imenu tržaške »Edinosti« dr. Slavik, ki je govoril o potrebi sporazumnega delovanja med Gorico in Trstom. Za tem se je pa razvila živahna debata o tajnikovem in blaginjkovem poročilu.

Dr. Vilfan je začel govoriti o posameznih političnih strujah. Ko so pa govniki klerikalne sorte začeli napadati zaslužne starejše, ki so si stekli že obilo zaslug za narodno stvar, so predstavniki napredne struje vstali in odšli. Klerikalci, ki so to komaj čakali, so takoj nadaljevali zborovanje in izvolili nov odbor iz samih klerikalcev. Izvoljeni so bili v ožji odbor dr. Stojan Brajša, odvetnik, dr. Engelbert Besednjak, novinar, dr. Josip Biteznič, Fran Biteznič, zasebni uradnik, vsi v Gorici in Anton Vuk, družin ravnatelj v Mirnu. Ta širši odbor izvodi izmed sebe posamezne funkcije.

Kratko povedano moramo reči, da so klerikalci dosegli to, kar so že dolgo želeli, kar so že dolgo snovali. Na običnem zboru v Gorici je bila klerikalcem dana prilika, pokazati svoje delo in svoje uspehe. Namesto s tem so se pa izkazali le s svojimi intrigami in rovanjem proti onim, ki so pripravljali vse svoje moči posvetiti delu za blagor nesrečnega in toliko preizkušnega ljudstva. Poleg udarcev italijanske šibe mora ljudstvo prenašati še udarce lastne krvi, krščanske-socialne inteligence. Starejši možje, ene ali druge politične struje, s strahom gledajo v bodočnost. V dneh, ko italijanska kr. vlada izdaja ukaz za ukaz, in vsak tak ukaz zadaja zdaj enemu zdaj drugemu smrtno udarce, vsi skupaj pa celemu narodu, v teh dneh, ko bi se morali vsi brez razlike strniti v močno falango, so uprizorili klerikalci razkol. Kam bo pripeljal, bodo videli in čutili klerikalci sami, toda prepozno.

Mariborsko pismo.

V našem mestu vlada velika ogorčenost zaradi — celjskih mesarjev. Pomislite: Celjani jedo meso po 15 Din, mi pa ga plačujemo po 25. Ta razlika! Seveda se pa tudi naši mesarji razlikujejo precej od celjskih. Naši se udeležujejo konjskih dirk in tekem, česar celjski gotovo ne zmorejo. To je vendar tudi nekaj vredno, ali ne? Če že ne za občinstvo, pa za mesarje. Na tem ima pa konsument gotovo tudi precej zasluga. Če bi tako dobro ne podpiral ubogih mesarjev in raznih verižnikov, bi ti seveda ne mogli dirkati in potem bi bilo naše mesto za eno kurjuzito prikrašeno.

Nevolja pa ni samo pri konsumentih proti našim mesarjem, ampak tudi naši mesarji niso prav nič zadovoljni s celjskimi kolegi. Da jim gredo napraviti tako zga-zga in postavijo naše »reževe« v tako neprijetno luč. Lepo to nikakor ni. Tako lepo se je razvijala trgovina, ljudje so bili že navajeni in niso več godrnjali, če je šlo meso gor, sedaj pa naenkrat kaj takega. Ljudje sicer še kupujejo, ker jesti vendar morajo, a te potrpeljive in vsega navajene ovčice so pričele naenkrat godrnjati in gledati naše mesarje postrani. In nekega lepega dne se lahko kaj primeri. Naše mesarje je počelje celjskih mesarjev tako presenetilo, da še niso prišli do sapa. Zato tudi še niso mogli ničesar skleniti, kar je razumljivo in oprostljivo. Ko se pa enkrat oddahnejo, potem pa zanesljivo pričakujemo, da bodo cene mesu vsaj za par dinarjev — zvišali, kot odškodnino za prestani strah in nevoljo, ki so jo napravili pravzaprav Celjani. Plačali bomo pa seveda mi to odškodnino in ne Celjani.

Tudi naš občinski svet je silno nevoljen na celjske mesarje. Občinstvo se je naenkrat domislilo, da imamo tudi mi občinski svet in pa slavnoznano tržno nadzorstvo. Oba regulirata cene; seveda nazgor. Človek ima že to lastnost, da gre vedno lažje naprej, četudi nazgor, kakor pa nazaj — ritensko, kakor pravimo, kar sicer ni posebno lepo, ampak žal resnično. Zato tudi ni toliko zameriti našemu občinskemu svetu in tržnemu nadzorstvu, če imata z mesarji vred to človeško lastnost.

Občinski svet se pa jezi zaradi tega, ker se je sedaj občinstvo domislilo, da so sklenili naši socialni demokratiški mestni očetje, da bodo odprli mestno občinsko klavnico za reguliranje cen. Sicer so bili klerikalni mestni očetje z dr. Leskovarjem proti temu; ker so jim mesarji silno prišli k srcu, zlasti, odkar je prišel smrad znanih preševcev celo na glavni trg in magistrat. A sklep je bil storjen menda tako nekako proti sponidali in res so hodili že znani meštarji tam po Hrvaškem gledat, če so krave — breje. Vsa ta lepa epizoda iz našega občinskega sveta pa je bila že pozabljena. Pri nas se namreč posebno dobro stvari jako hitro in rade pozabijo. Zdaj smo se pa zopet domislili, kaj vendar dolgi tisti telčki, kravice in volički tam doli po Hrvaškem, po katerih smo že takrat imeli skomine? Letos je bilo paše dovolj in mislimo, da se je živinca po hudi ziml precej opomogla.

Gospodje pri magistratu, naj gre vendar kdo zopet doli revidirati in naj potem poroča, da bomo vsaj vedeli pri čem smo. Ali pa telefonirajte sodrugu županu, ki se mudi v Beogradu, morda pa on medpotoma pogleda, če ne prižene že kar cele črede s seboj. Socialistični Maribor naj vendar napravi vsaj nekaj socialističnega. Toliko se je pričakovalo od sedanje večine, a pričakalo se ni niti ene stvarce.

Iz sedanje mesta je nepričakovano odšel dosežani okrajni glavar, ki je bil sila energičen mož, zlasti napram vsem podrejenim. Disciplino in sicer železno disciplino je hotel imeti in jo je tudi dosegel. To se mu mora pustiti. Pravilo pa, da je bil kljub strogosti tudi mehkega srca, zlasti napram onim, ki so imeli še pred osvoboditvijo glavno besedo v naših krajih. Nepričakovani odhod je marsikoga presenetil. Zanimivo je, da ni čuti od nikoder niti ene obžalovalne besedice za njegovim odhodom. Svet je res nevhaležen tudi za izjane dobrote in jih hitro pozabi.

Proslava 60 letnice „Sokolskega društva“ v Ljubljani.

Ljubljana, 29. sept.

Danes se je vršila prva prireditve ob priliki proslave 60 letnice najstarejšega sokolskega društva v naši državi, ljubljanskega Sokola.

Opera je bila popolnoma razprodana in zasedena. Telovadna akademije se je udeležilo nebroj občinstva, vmes so bili Sokoli v kroju. Pri proslavi je zastopal Nj. Vel. kralja Aleksandra komandant dravske divizijske oblasti polkovnik Vučković, vlado g. dr. Goršič.

Sporod telovadne akademije je bil zelo pester. Vse točke so bile izvajane s frapirajočo preciznostjo, kar se je videlo na navdušenju gledalcev, ki so pohvalili telovadce in telovadke po vsaki točki z viharim odobravanjem. Več točk so morali ponoviti.

Prireditve je nudila izreden užitek, ki ga skoro ni mogoče popisati. Največje navdušenje pa so izzvale vse »Murnikove« točke. Telovadni plesi, ki so jih izvajali telovadci in telovadke tako precizno, da je nudil pogled neskončen užitek, so gledalce naravnost fascinali. Navdušenje ni hotelo prenehati. Vse je bilo krasno, tako da je res težko reči, katera točka je bila lepša. Po viharnem ploskanju pa je soditi, da je najbolj ugajal telovadni ples s snežnimi kepami.

Po akademiji je bil v dvorani Kazine pozdravni večer, katerega se je udeležilo številno občinstvo, tako, da je že takoj v začetku jelo primanjkovati prostora. Razvila se je nepriljena, prisrčna zabava, ki jo je še povečala dr. Cerinova godba s svojo marljivostjo.

Pozdravni večer je otvoril brat Kajzelj, ki je pozdravil navzoče v daljšem govoru.

Najprej je pozdravil navzoče zastopnike raznih društev in korporacij, tako pred vsem zastopnika Nj. Vel. kralja Aleksandra, komandanta dravske divizijske oblasti, g. polkovnika Vučkovića, ki ga je naprosil, naj sporoči Nj. Vel. kralju udanost članstva ljubljanskega Sokola, kakor sokolstva sploh. Zaklical je živjo našemu kralju in velikemu Sokolu, kar je našlo v dvorani burnega odmeva.

Nato je brat Kajzelj pozdravil vse navzoče brate in sestre, zastopnike posameznih žup in društev, tako iz Beograda, Niša, Šabca, Kragujevca, Novega Sada, Vel. Bečkerek, Zagreba, Banjaluke, Sarajeva, Belovara, Sušaka, Subotice, Šibenika, Osljena itd., starost JSS dr. Ravniharja, pod starost dr. Lazarja Cara in Gjuro Paunkovića, Gangla in stare preizkušne sokolске borce, vse članse starešinstva in tehničnega odbora, posebej pa še šestdeset letnika tega društva brata Frana Drenika in Petra Grassellija. (Tu je nastal v dvorani pravcati vihar in ovacije najstarejšima Sokolom v Ljubljani niso hoteli ponehati.) Brat Kajzelj je pozdravil tudi zastopnike ruskega Sokola, kar je istotako izzvalo v dvorani viharne ovacije.

Nadalje je pozdravil zastopnika pokrajinske vlade, g. dr. Goršiča, atašeja češkoslovaške republike g. dr. Gustava Zahorskega ter predsednika češkoslovaško-jugoslovske lige v Ljubljani dr. Karla Trillerja, zastopnika Orjuna in prav številne zastopnike Češke Obce v Ljubljani.

Nato je podal brat Kajzelj v kratkih, pa jedrnatih besedah zgodovino ljubljanskega Sokola. 1. oktobra preteče 60 let, odkar se je vršil v okrašenih telovadnicah v Fröhlichovi hiši na Dunajski cesti ustanovni občni zbor »Južnega Sokola« — predhodnika sedanjega ljubljanskega Sokola. Zborovanja se je udeležilo 70 prijavljenih članov ter ga je otvoril predsednik pripravljalnega odbora brat Žerovec, inicijativno za ustanovitev pa je dal brat Bernard Jentl. Na ustanovnem običnem zboru je bil izvoljen za prvega starosta brat dr. Costa, za učitelja telovadbe pa brat Stevo Mandić.

Brat Kajzelj je nato pojasnil nadaljnji razvoj tega sokolskega društva, njegov razpust s strani avstrijske vlade, njegovo ponovno ustanovitev, vse težave, s katerimi se je moralo boriti društvo za svoj obstoj. Pri omenjeni ponovni ustanovitvi je bil izvoljen za starosta brat Fran Ravnihar, oče sedanjega saveznega staroste, za učitelja telovadbe pa zopet brat Stevo Mandić, za njegovega namestnika pa Fran Coloreto.

Nato je govornik na kratko povdarjal vse težave, s katerimi se je moral tedaj, pod Avstrijo, boriti Sokol za svoj obstanek. Toda narod je bil vedno za njim in sokolstvo se je razvijalo od leta do leta.

Polnih 55 let je bil Sokol, pišč svobode, v okolišč, toda z intenzivno krepitvijo mišičevja so jeli ti okovi popuščati, dokler niso odnehali popolnoma in omogočili Sokolu polet v sinje višave.

Nato je govornik z žalostjo omenjal zaslužene brate, ki se danes ne morejo udeležiti naše proslave ter povdaril, da ta cvet našega Sokolstva samo začasno ždi, dokler ne razgiza spon. Kakor smo mi premagali okove, tako jih bodo tudi zasluženi bratje in zato naj odmeva danes naš pozdrav preko Kepe v tužni Korutan, preko naših trizlavlkih sten tja v solnno Gorisko, tožno Istro in kralj Kras. Naj zvedo vsi ti naši bratje, da stojimo na straži!

Nato se je govornik spomnil umrlega 60 letnika, Rajka Ravniharja, katerega so navzoči zaklicali: Slava. Izrekel je končno zahvalo obema navzočima 60 letnikom, Petru Grasselliju in Franu Dreniku, da sta ustanovila tega Sokola ter jima napli na mnoga leta, kar je izzvalo v dvorani nepopisno navdušenje.

Za zdravilo se je zahvalil stari, sivi Sokol, g. Peter Grassellij, ki je izražal ponos nad tem, kar je dosegel Sokol, ki ga je on ustanovljal. Zahvalil se je vsem, ki so s svojim pozitivnim delom pripomogli, da se je to društvo dvignilo v tako višino, kakršno je pokazala današnja akademija in ki se jo tedaj pred 60 leti, ni pač nihče naedel. Predvsem pa je izrekel svojo zahvalo in je napli neumornemu in najboljsem sokolskemu delavcu, bratu dr. Viktorju Murniku, kar je zopet izzvalo viharne ovacije v dvorani.

Za njim so govorili še podstarešina JSS dr. Lazar Car iz Zagreba, dr. Puč, podstarešina JSS Gjuro Paunković iz Beograda in končno stari Sokol dr. Triller. Njihovi govori so bili opetovano prekinjeni z burnimi ovacijami.

Za tem se je razvila prav prisrčna domača zabava, kakor je običaj med Sokolbrati. Iz vsakega obraza je odsevalo veselje in ponos, da praznuje danes naš najstarejši Sokol svojo šestdesetletnico. Ljubljaj deca in — uspeha.

Izpred sodišča.

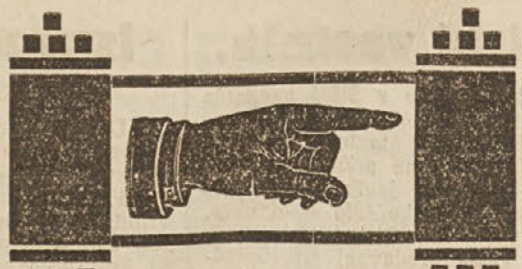
Gradbeno podjetje Arhitekt V. Krainer & Ko., Jesenice.

Stavbna vodstva:
LJUBLJANA, DOMZALE,
ZAGREB.

Izvršuje privatne in industrijske stavbe, proračune načrte, cenitve, posebni oddelek za arhitekturo.

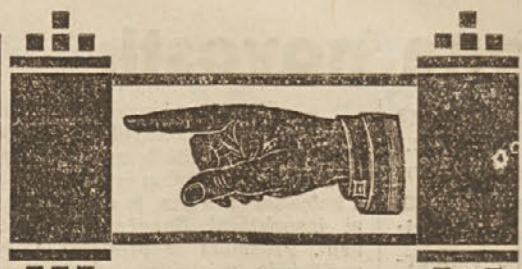
Dražba premičnin.

Dne 1. oktobra ob 8. uri se na dražbi v Vel. Mengšu št. 89 prodajo razne premičnine in tovarniški stroji za izdelovanje klobukov, slamnikov, sušilni kotli, modeli, itd.

MALI OGLASI:

Cena oglasa do 20 besed Din 5.—; vsaka nadaljna beseda 25 para, z davčno vred.

Meblovano sobo

v mestu išče mlad zakonski par brez otrok. Plača do 2000.— K najemnine mesečno. Ponudbe pod „Nujno“, na upravo lista.

Izvršuje se

prevajanje in korespondenca v srpskem nemškem francoskem in italijanskem jeziku. Naslov pri upravi Jutr. Novosti.

Specijalna mehanična

delavnica za popravilo pisalnih in računalniških strojev. L. Baraga, Ljubljana, Selenburgova ul. 6/1.

Skladiščnika,

samca išče konzervna tovarna Globus na Vrhniki za takojšnji nastop. Prednost imajo vpokopani orožniki. Istotam se sprejme v službo spretno in vestno saldakontistino. Stanovanje prosto. V obeh slučajih na se ponudbe naslovijo direktno na tovarno.

Velika izbira

otroških vozičkov, dvokoles in motorjev. Orionetto, Motoretto, Omega, D. K. W., kakor tudi šivalnih strojev po niski ceni. — Sprejemajo se v popolno popravilo za emajljanje z ognjem in ponikanje dvokoles, otroški vozički, šivalni in razni stroji. — Tribuna F. B. L., tovarna dvokoles in otroških vozičkov, Ljubljana, Karlovska cesta št. 4.

Stanovanje

najmanj dve sobi išče srednješolski profesor poročen, brez otrok. Naslov v upravi lista.

Za svoj dom

kot temelji kamen ali preskrba za družino je tudi od nečlanov vsaka vloga od 10 Din dalje. Zelo ugodno obrestovanje pri „Mojmir“ registr. kreditni in stavbni zadrugi Maribor, Rotovski trg 1. Posluje vsako sredo in nedeljo od 9 — 11 ure dopoldne.

Instrukcije daje

dijak (maturant) iz vseh predmetov (posebno iz matematike in latinščine). Cenj. ponudbe pod „Dober Instruktor“, na upravo lista.

V najem

se odda večji pritični lokal na cesti v novi hiši, pripraven za prodajalne in pisarne na eni glavnih ulic v Ljubljani blizu južnega kolodvora. Ponudbe pod „Pritični“ na Aloma Comp. Ljubljana.

Agilnega uradnika

sprejme takoj večja zavarovalnica. Isti mora biti več vseh pisarniških del. Ponudbe pod „Agilen“ na Aloma Company, Ljubljana.

Priporočila se

konfekcija, krojačnica za dame in gospode po meri, po najmodernejših žurnalnih. Brata Brunske, Ljubljana, Židovska ulica 5.

Nad 25 let

obstoječa trdnjava Mihael Hafner, Sp. Šiška 182 vulgo: Zlata kaplja nudi interesom trda in mehka drva, cela, žagana ali klana, kakor tudi ogije v vsaki množini po izredno nizkih dnevnih cenah. Postrežba točna. Drva se na željo dostavljajo na dom z lastno uprego. Nudi nadalje vsakovrstno naravno vino na debelo in drobno, po konkurenčno — nizkih cenah. Izrabite priliko ter se poslužite domače trdnje.

Raznovrstno pohištvo

stalno v zalogi. Zaloga „A-Z“ panjev. Zahtevajte cenik. Erman & Arhar, mizarstvo, Št. Vid nad Ljubljano 4.

Kompanistinja

s 300.000.— K, koje se intabulira na hišo, se išče za dobro idočo restavracijo. Naslov: A. V. Dolnji Kraljevec, Medjimurje, pošto ležeče.

Lepa soba

v bližini univerze se išče za boljšega dijaka filozofa z 1. oktobrom. Cena s kurjavo, razsvetljavo in event. jutranjo kavo, pod „Lepa soba“ upravi tega lista.

Nov čoln (Kielboot)

na 2 para vesla za 3 — 4 osebe se proda. Več se polzve pri J. Bitenc, mizar, Poljanski nasip 40.

Več uradnikov

se išče za večjo zavarovalnico za organizacijo in akvizicijo. Ponudbe pod „Dober zaslužek“ na Aloma Company, Ljubljana.

Koliko

stane en mali oglas? Do 20 besed 5 Din, vsaka nadaljna beseda 25 para, tako si lahko izračunaj sam kaj stane tvoj mali oglas.

Blazine, žima

morska trava. Peter Kobal — Kranj, Glavni trg, tvornica vseh vrst blazin, žime in morske trave, modroce na peresih. — Specijalna trdnjava za izdelovanje klubarnitur. — Najnižje cene! — Najsolidnejši izdelki! Zahtevajte oferte in cenike!

Izšla je

„Splošna knjižnica“ v založbi Zvezne tiskarne in knjigarne v Ljubljani.

Mali oglasi imajo uspehi

Velika zaloga klobukov in slamnikov se dobi pri

Franc Cerar

družba z o. z.

tovarna v Stobu, pošta Domžale.

Prevzamejo se tudi stari klobuki in slamniki v popravilo pri Kovačeviči Tršan v Ljubljani, Prešernova ul. 5

Sprejemanje v sredo.

Zaloga v Celju,

Gospodsk. ul. št. 4.

L. Mikuš

Ljubljana,

Mestni trg 15

Izdelovateli

dežnikov

Zaloga

sprehajalnih

palic.

Popravila točno in solidno

Najpopolnejši pisalni stroj sedanosti!
Tudi na obroke!

The Rex Co., Ljubljana

Telf. 268 Int. Ustanovljeno 1906. Gradisce 10.

Zahtevajte ponudbe.

Oblachilnica za Slovenijo

F. Z. Z. O. Z.

v Ljubljani

Velika in solidna zaloga
manufakture!
Oglejte si jo!

Je preselila svoje centralno skladišče v prvo nadstropje nove palače „Vzajemne posojilnice“ na Miklošičevi cesti poleg „Uniona“.

Velika in solidna zaloga
manufakture!
Oglejte si jo!

Protiv znojnih nogu upotrebite
HÖFER PUDER br. III.
Dobiva se u svim apotekama i drogerijama.
RAVE d. d., ZAGREB.

Alojzij Pavšin
Ljubljana, Wolfova ul.
Zaloga stekla in porcelana

Steklo za ure, umivalne in kuhinjske garniture in vse v to stroko spadajoče predmete

Za leto 1924.

Žepni koledar
z notezom (12 × 7 cm)

Mali koledarček
(6 × 4 cm)

Zvezne tiskarne in knjigarne v lični in prvovrstni izdelavi se dobi po vseh knjigarnah in trgovinah z papirjem.

Direktna naročila sprejema
Zvezna tiskarna in knjigarna
v Ljubljani, Wolfova ulica št. 1.

Delavnica
za precizno mehaniko
Viljem Sequart

Ljubljana

Selenburgova ulica 4
(na dvorišču).

Solska in precizna risalna orodja.

Merilni instrumenti.

Merila in tehnične potreščine.

SINGER ŠIVALNI STROJI

Na celem svetu znani kot najboljši.

Podružnice in zastopstva v vseh mestih.

LJUBLJANA, Selenburgova ul. 3.
Centrala za državo S. H. S. ZAGREB, Marulićeva ulica broj 5, II. kat.

Objava.

Uljudno javljamo, da smo prevzeli po trdnji P. Hohnegger i drugovi, ki se je razšla, „Tvornico pohištva in stavbeno mizarstvo“ Maribor, Koroška cesta 46 v lastno režijo, ter da bomo vodili isto pod firmo: „Mariborska lesna industrija“.

Prevzamemo vsa v stroko spadajoča dela, zagotavljajoč, v vsakem oziru najcenejše in najvestnejše postrežbe, kar nam bode lahko mogoče, ker razpolagamo s prvovrstnimi močmi.

Se priporočamo

Mariborska lesna industrija.

Parna žaga, tvornica lesnih izdelkov, stavbeno pohištvo.

Tel. Intr. 160.

Brzjav: Agil

BERSON

Berson je in ostane najboljša kvalitetna znamka. Varuje čevlje, cenejši in trpežnejši je od usnja. Od vašega čevljarja zahtevajte, da Vam priredi Berson guml podpetnike in guml podplate.

Jadranska banka - Beograd

Delniška glavnica: Din 60.000.000.

Rezerva: Din 32.515.000

Podružnice:

Bled

Cavtat

Celje

Dubrovnik

Eicognovi

Jelsa

Jesenice

Korčula

Kotor

Kranj

Ljubljana

Maribor

Metković

Prevalje

Sarajevo

Split

Slbenik

Zagreb

Amerikanski oddelek.

Naslov za brzjave: JADRANSKA.

Afilirani zavodi:

JADRANSKA BANKA: Trst, Opatija, Wlen, Zadar.

FRANK SAKSER STATE BANK, Cortlandt Street 82, New-York City.

BANCO YUGOSLAVO DE CHILE: Valparaiso, Antofagasta, Punta Arenas, Puerto Natales, Porvenir.

PO ČU

dovito niskih cenah kupite letos

volneno blago

za ženske in suknjo za moške obleke, kakor tudi vso drugo manufakturno robo v veletrgovini R. Sterneckl, Celje. Trgovci engros-cene.

Radi splošnega pomanjkanja denarja treba povsod štediti ter je dolžnost vsakega, da se pelje v Celje in poskusi enkrat kupiti v veletrgovini R. Sterneckl.

Elektrotehnično podjetje

Leop. TRATNIK

LJUBLJANA, Sv. Petra cesta št. 25

Gradnja elektrarn, polaga motorjev in instalacijskega materiala. Svetilna telesa, likala itd.

Katoliške stranke po drugih državah.

Dnevnik »Čech«, glasilo čeških katoličanov, je prinesel članek pod naslovom: »Kako uspeva v tujini protikatoliški boj.« Pisatelj pravi, da je imel prišlo razgovorjati se s katoliškim holandskim poslancem za okraj Nord-Brabant, ki mu je podal zanimive podatke: Na Holandskem je 65% protestantov in samo 35% katoličanov. Toda katoliška stranka ima 33% pri volitvah oddanih glasov in je dobila 33% mandatov. V parlamentu ima pa odločilno moč. Od njihove stranke je ministrski predsednik in predsednik parlamenta in brez nje ni mogoče vladati. Vseled tega ima ogromni vpliv in doseže vse, kar hoče. Predvsem je dosegla katoliške šole. Katoliška stranka ima odločilni vpliv v notranji in zunanji politiki.

Tudi po drugih državah zavzemajo katoličani jako močne položaje. Na Poljskem so stranke s katoliškim programom na vladi. Na Francoskem je katoliška stranka v parlamentu številno slaba, a to radi velikih političnih grehov, katere je delala v preteklosti. Sedaj pa, ko je začela z drugo taktiko, je dobila toliko vpliva, da dobro paralizira vpliv vseh protikatoliških strank, če tudi so v veliki večini. Interesanten je pa zlasti tudi slučaj na Češkem, čeprav tega »Čech« ne omenja. Katoliška stranka pod monsignorom Šramekom je sicer po številu svojih poslancev zelo majhna, toda ona ima odločilen vpliv v državi in uspešno odbija vse poslance svobodomiselnih strank, da se v češko-slovaški republiki izzove kulturni boj. Ako bi na Češkem še Šramek šel za filinkom, bi bili katoličani potisnjeni popolnoma v ozadje.

V nobeni evropski državi nimajo katoliške stranke tako malo vpliva, kakor pa v naši. Velika večina katoličanov je glasovala za Radica, ki se sploh ne udeležuje politike. Del je glasoval za socialiste, komuniste, demokrate. Na izrazito katoliškem verskem programu je bilo izbranih samo 24 poslancev, medtem, ko je vseh katoliških poslancev okrog 110. Jugoslovanski klub ne predstavlja torej niti ene četrtine katoličanov naše kraljevine, od vseh poslancev in je izvoljenih na katoliškem programu 24, to se pravi okrog 7.6%, medtem ko bi jih po številu katoliških volilcev bilo lahko najmanj 35%. Ogromna večina katoličanov je torej pri volitvah odklonila stranke s katoliškim programom.

Katoliško parlamentarno zastopstvo je v naši državi po številu razmeroma jako slabo, kot v nobeni drugi državi, kjer obstoje katoliške stranke. Ono je pa tudi politično jako slabo, brez moči in vpliva na javne posle. Ako vladajo v naši kraljevini za katoličane razmeroma dosti dobre prilike, je to zasluga Narodne radikalne stranke, a ne katoliških strank, ki so same brez moči in vpliva.

Pri naših razmerah je bila sploh velika politična stranka na katoliški podlagi. Za avstrijskih časov je bila taka stranka koristna. Takrat je pastojala v Avstriji močna katoliška stranka, dvor je bil katoliški in vplivno plemstvo katoliško. Po vojni so pa drugačne razmere. V Avstriji je slovenska katoliška stranka mogla marsikaj doseči potom navedenih činiteljev. V naši kraljevini pa takih drugih činiteljev ni. Katoliška stranka mora torej stati čisto sama za sebe.

Drugo dejstvo je, da pri nas večina katoličanov odločno odklanja stranke na verski podlagi. Namesto najmanj polovica poslancev jih je na verskem programu izvoljenih samo 24, a ti skoraj vsi (razun treh Bunjevcev) med Slovenci. Če tudi rimska kurija ni nezmotljiva v čisto političnih zadevah, moramo vendar priznati, da ima tudi v teh re-

čeh veliko človeško modrost. Tako je bilo jako modro, da je po zedinjenju Italije izdala slavni »non expedit«, s katerim je laškim katoličanom prepovedala, da se pod katoliško firmo udeležujejo političnih bojev. Katoličani so bili takrat na Laškem politično jako slabi. Če bi prišli v parlament v zelo majhni številu, bi ne bili mogli doseči ničesar, pač pa bi bili nakopali na sebo odgovornost za vse lastne in tuje neuspehe. Ko so pa katoličani postali močen političen faktor, so tudi papeži umaknili svojo prepoved.

Judje so gotovo zelo prefrigrani ljudje. A oni nastopijo kot svoja stranka samo tam, kjer se čutijo politično jako močne. Kjer pa nimajo zasiguranega uspeha, se raje porazdele na druge stranke in delujejo v njih.

Ako ne morejo v naši kraljevini katoličani osnovati stranke, ki bi vsaj približno odgovarjala njihovemu številčnemu stanju, je bolje, da sploh ne osnujejo svoje stranke, ampak se porazdele na druge stranke, ki niso protivne katoliškim načelom, ter se skušajo v njih uveljaviti.

Nikakor ni res, da bi katoličani morali vedno nastopati v katoliških strankah. To je odvisno od razmer. Tako vidimo, da obstoje sedaj po nekaterih modernih državah katoliške stranke, po drugih, kakor na Angleškem ali v Ameriki se pa dele po drugih načelih v različnih strankah. Katoliške cerkve lahko pri enem ali pri drugem sistemu izhajajo jako dobro.

Absolutna potreba, da se katoličani tudi politično skupijo v lastni stranki, je v slučaju, da stoj v neki državi versko vprašanje v ospredju in da obstoje stranke, ki imajo take programe in cilje, ki so škodljivi katoliškim interesom. V takem slučaju je ne samo razumljivo, nego celo potrebno, da se katoliško misleči del prebivalstva zbere v katoliški stranki. Tako je bilo v Nemčiji za časov kulturnega boja, tako je bilo tudi v Avstriji. Ko je pričel liberalizem nastopati na Slovenskem, je bilo razumljivo, da je proti njemu nastala katoliška stranka.

V naši državi pa take nevarnosti ni. V politiki moramo reševati temeljna državna vprašanja in verska vprašanja čisto nič ne silijo na površje. Katoliška stranka je tako slaba, da nikakor ne bi mogla braniti interesov katoliške cerkve, če bi bili ogroženi. Bilo bi veliko pametneje, da katoličani v naši kraljevini vsaj toliko let, dokler se ne prečisti temeljna politična vprašanja, ne nastopijo pod katoliško firmo.

V začetku vojne in med vojno je bilo gotovo zelo neumestno, da se je katoliško ime mešalo s čisto političnim vprašanjem. Ravno tako je pa tudi sedaj neumestno, da se katoliško ime vpleta v čisto politična vprašanja. V naši državi bomo hude boje za čisto politične stvari, ki nimajo prav nobene zveze z vero in s cerkvijo. Izid teh bojev še ni znan, oziroma ga široka množica ne more predvideti, kakor ni mogla predvideti izida svetovne vojne. Za človeka, ki gleda nekoliko bolj intenzivno v bodočnost, je izid znan. Končal se bo, kakor so se taki boji končali na Francoskem, na Nemškem, v Italiji itd. to je v smislu narodnega in državnega edinstva. Čemu torej katoliško stvar eksponirati za neko zadevo, ki je negotova, ali ki je bolj rečeno, izgubljena. Ako se boji ne bo končal v tem smislu, bi se mogel končati z razpadom države. Toda vzemimo slučaj, da zmaga federalistični tabbor in da država v teh bojih ne razpade. Za katoliško stvar bi to bila jako slaba pridobitev. Na Hrvaškem bi zmaga odločno protikatoliška struja, v Bosni bi bili katoličani popolnoma izročeni milosti muslimanov, a proti sebi bi imeli kot neizprosne nasprotnike Srbe, ki bi ne-

prestano težili k Srbiji. Celo v Sloveniji, kjer izgleda, da so razmere za katoličane najugodnejše, bi kmalu postalo ravno nasprotno. Rezultati vseh volitev kažejo, da je na Slovenskem ena tretjina prebivalstva »svobodomiselnega« prepričanja. Izmed ostalih, ki gredo pod ugodnimi okoliščinami za SLS, se ne more reči, da bi bili vsi zanesljivo katoliškega političnega mišljenja. Kakor hitro bi Slovenija dobila »široko avtonomijo« ali federacijo, bi bila SLS iz ofenzive potisnjena v defenzivo, ter bi izgubila mnogo pristašev. Kakor hitro bi pa izgubila večino v slovenski pokrajini, bi se vsi udarci vseh protivnikov obračali v prvi vrsti na predstavniške katoliške cerkve in na cerkev sploh.

Sploh je jako kočljiva stvar vezati čisto politične zadeve s katoliškimi programi. Recimo, da je v Ameriki neka stranka, ki je za obrambene carine in stoji na katoliškem stališču. Istotako je v Ameriki neki državljani, ki je jako dober katoličan, toda je prepričan, da samo prosta trgovina odgovarja ameriškim gospodarskim interesom. Kaj naj stori ta človek? Ali naj gre proti svojemu političnemu prepričanju v katoliško stranko, ali pa proti svojemu katoliškemu prepričanju v protikatoliško

stranko. Podobni slučajji velike duševne kolizije se lahko gode tudi pri nas. Recimo, da je neki človek odločno katoliškega mišljenja, ki je pa vnet monarhist, ker je prepričan, da samo ta oblika vladavine odgovarja koristim našega ljudstva. Kaj naj stori ta človek? Ali naj gre v stranko, ki je vsaj indiferentna v tem oziru, če že ne nasprotna in v kateri bo moral delati proti svojemu političnemu prepričanju, ali pa v stranko, ki ne odgovarja njegovemu verskemu mišljenju.

Ako ni neobhodne potrebe in zanesljivega uspeha, je torej bolje, da se ne snujejo stranke na verski podlagi, da ne pada odij za neuspehe na cerkev in na cerkvene predstavnike in da verniki ne pridejo v težke notranje kolizije. V naši kraljevini pa take potrebe ni, ker Narodna radikalna stranka ni protiverska in protikatoliška stranka. Obratno, hoče v dobrem razumevanju državnih koristi skrbeti tudi za koristi katoliške cerkve. Majhna separatistična stranka pa ne more ničesar koristiti in braniti katoliške interese. Katoliški interesi bi bili mnogo bolj zavarovani, ako bi se katoličani oklenili radikalne stranke, ki bi v tem slučaju imela več interesa in tudi več razumevanja za katoliške potrebe.

O naši inozemski propagandi.

(Dr. Niko Županič: Ave Illyria. Préface de J.-A. Mercier. Paris 1919.)

O tej knjigi, ki je naše največje delo, posvečeno propagandi za ujedinenje Jugoslavijo, je treba spregovoriti s stališča inozemske propagande, ki je zanj edino merodajno, kajti kritika iz vsakega drugega vidika bi bila zgrešena.

Predno spregovorimo iz omenjenega stališča o knjigi sami, moramo si predložiti čas, v katerem je izšla in položaj, v katerem se je nahajal naš jugoslovanski narod tik po vojni. Pravim narod, kajti v resnici takrat še ni bilo skupne države in če se že postavimo na stališče, da je bila to res že skupna država, ker jo je ves narod hotel, vendar ta država ni imela prav nikjer (niti na morju!) začrtanih določenih mej in ni bila priznana od nobene druge države.

Hrvatom in Slovencem je danes po petih letih že nekoliko bolj jasno, kako bi se bili morali takrat obnašati v tem položaju, pa ne bi bila naša meja pri Vrhniki, tik Reke in na Karavankah, pač pa bi tekla tam za Beljakom in še marsikje drugod. Veliki moment poloma centralnih velesil nas je našel, kar se je že dostikrat povdarilo, skoraj čisto nepripravljene. Čez petdeset let nam bo mogel zgodovinar iz razdalje raztolmačiti marsikaj iz te dobe, kar nam dosedaj ni še popolnoma jasno.

Gotovi krogi so takrat spoznali, da se da le z intenzivno propagando v inozemstvu, predvsem v Parizu, središču mirovnih pogajanj, rešiti to, kar je pogubila naša nepripravljenost. Iz tega je nastalo naše propagandno slovstvo, ki je, namenjeno za inozemstvo, bilo pisano večinoma v francoščini. Krogi, ki so se res požrtvovalno pečali s to propagando, niso bili samo doma, temveč raztreseni po celem inozemstvu. Danes vidimo, da je manjkala vsemu temu duša, organizacija s centralo. Ta bi bila dosegla z manjšimi stroški neprimerno več.

Oni, ki bo pisal neki dan zgodovino te propagande, bo moral iskati njene vire od Reke, Zagreba in Ljubljane, po Švici, Parizu in Londonu, pa tja dol v Južno Ameriko in do Clevelanda v Ohiju.

Naša slovenska propaganda, organizovana od deželne vlade v Ljubljani, se je v neumevanju razmer žal le preveč omejila na tiskanje brošur, ki so jih potem odkladali predvsem v Parizu pri raznih uredništvih, korespondenčnih

uradih in diplomatih. Tam so se odlagale in tam so obležale nečitane kot brošure Indijcev, Armencev, Ircev, Karelcev, Albancev itd. itd. V boljši in slabši francoščini so narodi, za katerih imena je Francoz ali Anglež takrat ravno tako malo vedel kot za slovensko, vsled absolutnega nezanimanja za stvar ni nihče čital. Tako je ta z najboljšim namenom in z velikimi denarnimi žrtvami napravljena propaganda imela zelo minimalen uspeh.

Edino v časopisni propagandi je moč. Brošuro dvajsetih ali še več strani položiti politik, ki ima navadno vedno mnogo dela, kar na stran, če ni morda njena vsebina zanj veleaktna. Kateri francoski ali angleški politik je n. pr. za pariške mirovne konference imel čas, študirati iz naših brošur na podlagi težkih filoloških izvajanj, kam sega slovenska jezikovna meja? Malo jih je bilo takrat, ki so vedeli, da je edino propaganda s članki po inozemskem časopisu uspešna; eden izmed teh redkih je bil g. dr. Niko Županič, sedaj minister n. r.

Če pomislimo, da se članek v kakem velikem svetovnem listu čita od stotih, od milijonov ljudi, brošura pa v najboljšem slučaju od par sto, potem uvidimo velikansko moč časopisne propagande.

G. dr. Županič je v pravilnem umevanju položaja objavljaj že med vojno in pozneje za časa mirovne konference, ko so vsa naša srca drhtela in v upu in strahu čakala dan na dan poročil iz Pariza o določitvi naših mej, celo vrsto člankov v francoskih in angleških listih za našo pravično stvar ob Jadranu in na Koroškem.

Ti članki so izšli l. 1919 še pred sklepom mirovne konference zbrani v knjigo »Ave Illyria«, s predgovorom g. J.-A. Mercier-ja.

Tej knjigi se vidi na prvi pogled, da je zanišljena kot propagandno delo, da niso samo njeni sestavki, temveč uvod in cela oprema preračunani na izborn način za inozemskega bralca, ki nima pojma o zadevah, o katerih govori knjiga. Že to je velikanske važnosti, da je knjiga izšla v pariški izloži in da ji je predgovor napisal publiko dobro znani pisatelj. Če bi bila knjiga brez tega uvoda izšla v popolnoma isti opremi recimo v Ljubljani, bi pač de-

lila usodo onih brošur, ki so jili tiskali pri nas.

Posamezni odstavlki so na uprav rafiniran način sestavljeni, da vzbude pod pestro vsebino tuju zanimanje za probleme, ki ga sicer nikakor ne bi zanimali. V tem oziru sta naravnost klasična prva dva članka: Balkan Balkancem in članek o Koroški. Z vsemi argumenti, ki so ne samo znanstveniku, temveč tudi spretnemu politiku na razpolago, razlaga, utemeljuje in dokazuje g. dr. Županič, do kam segajo zemljepisne in narodopisne meje Balkana, to se pravi kraljevine SHS. Po strogo znanstvenili utemeljevanjih, pri katerih se celo poslužuje citatov iz italijanskih knjig, prilaža do sledečih zaključkov: Istra je polotok balkanskega in nikakor ne apeninskega polotoka, nadalje: južna Stajerska, južna Koroška, Goriško na levem bregu Soče, Trst, Reka in Istra tvorijo del balkanskega polotoka. Ali pa: Ozemlje med Sočo in Skadrim jezerom je iz zemljepisnega in etnološkega stališča morda bolj jednoliko, kot vsako drugo evropsko ozemlje.

Če čitamo danes članek o Koroški, se nam kar mlo stori. Na podlagi dokazov zahteva avtor, da se Beljak prikloni naši državi, oni Beljak, katerega predmestja so bila l. 1849 še čisto slovenska. Županičevo dokazovanje je naravnost prepričevalno, ker je zelo spretno na eni strani, na drugi strani pa podprto z argumenti znanstvenika.

Najzanimivejši članek, ki je stalne znanstvene vrednosti, je pa o jugoslovanskem rodu in krvi (Le sang et la race yougoslave). Ta članek je visoka pesem naše preteklosti in naše enotnosti jugoslovenske. Predstavlja tujemu čitatelju naš razvoj od prihoda Slovencev v naše dežele sem in našo civilizatorsko nalogo: regeneracijo na vzhodu in uvajanje novih elementov v evropsko civilizacijo.

V obširnem dodatku knjige je dr. Županič v pravilnem umevanju položaja pridelal vse, kar govori v prilog našim mejam, predvsem izjave in memorandum, ki so bili izdani glede ureditve naših mej, tako naše slovenske delegacije, ki je šla junija 1919 v Pariz, g. dr. Koroška, predsednika narodnega sveta v Zagrebu, in g. dr. Gustava Gregorina, bivšega tržaškega poslanca, in drugih. Knjigo zaključuje članek o naših največjih umetninah, o jugoslovanski srednjeveški umetnosti v Dalmaciji, in kratka novela Svetozara Čoroviča. Knjigo krasijo cela vrsta portretov, umetniških in zemljepisnih fotografij in več izbornih zemljevidov.

Prve strani knjige tvori prevod Vodnikov »Ilirije oživljene« z znano Gasparijevo razglednico k njenemu besedilu.

Tako je ta knjiga od začetka do konca natančno premišljena, da napravi z vsemi na razpolago stoječimi sredstvi čim globlji utis na tujega čitatelja in ga na zelo zanimiv in pester način seznani ne samo z našimi aspiracijami, temveč tudi z našo deželo, preteklostjo, rodom, slovstvom, umetnostjo, sploh z vsem, kar bi ga moglo zanimati.

Reči smemo, da je knjiga to svojo nalogo na naravnost sijalen način rešila. Priznati ji moramo prvo mesto v naši propagandni literaturi.

Prof. dr. Pavel B. Brežnik.

— Razorožba. Vodja republikanske stranke v Zedinjenih državah, senator Lodge, in drugi vplivni člani kongresa, se že dolgo bavijo z mislijo o omejitvi zračnega oborožanja. Sestavili so načrt, ki naj bi ga bivši ameriški borci razvili na bližnjem medzavezniškem shodu v Bruslju. Polkovnik Alvin Ously, član ameriške legije, se je v ta namen odpeljal v Belgijo. Zdi se, da je program napravljen osobito proti francoskemu zračnemu brodogradu.

Cvetko Golar:

Mlada prijateljca.

Kadar je zahajalo solnce in se pogrezalo v rdeče plamene na obzorju ter so višnjevo tme sence tekale čez polje, je hodil mali Janko s svojo tiho in drobno prijateljico, Tončko, na grič nad vasjo. Nemirno sta pričakovala vse popoldne večere z zlatimi oblaki in pogosto sta ure in ure sanjala v travi in gledala, kdaj solnce kroglja proti zatonu in se vname in zažari vse naokoli.

Janko je bil deček in je hodil že tri leta v mestu v šolo. Bil je cel učenjak, znal je brati in je tudi razumel, kar je videl zapisano. Znan je po mu bile čudovite stvari o zakletih duhovih in vitezhih, o kraljevskih zlatolaskah in prekrasnih kraljevičih. Rad se je mudil pri njih in je zmiraj sanjal, kako bo nekoč stopil v začaran grad in rešil zakleto kraljico.

Njegova prijateljica Tončka ni znala tako lepo sanjati. Bila je enake mladosti z Jankom, ali na njenem obrazu je bilo več zrelosti in njene oči so gledale modro v svet, a ustne so se poredno smejale. Tončka je bila meščanka in je bila pri kmetu Mirtu, svojem str-

cu, ki je bil Jankov sosed na počitnicah. Seznanila sta se takoj prvi dan, ko se je mala gospodična pripeljala iz mesta. Imela je širok, bel slammik z rdečim trakom in plavim rožami, njeno krilce je bilo kratko in njeni čevlji so se svetili. Janko je hodil po vrtu in jo je zagledal. Oj, kako se je prestrašil te gosposke punčke! Tako je bila zala in vsa nova, sam pa je nosil povaljano suknjico in hlače so bile na kolnih široko raztrgane. Skočil je domov in oblekel nedeljske hlače z zlatimi gumbi in na glavo je dejal nov klobuk s pavovim peresom za trakom.

Gosposka punčka je letala okoli hiše z mladim jagnjetom in ga neusmišljeno vlačila za kodrasto volno, ko je pa zagledala Janka, je planila k njemu in se mu začela smejati na vse grlo. Ustavila se je pred njim in z rokami je ploskala od veselja: »Jei — jei, kako lep fantek! Kje si pa dobil ta klobuk in pero?« Vzela mu je in skrlja oboje. Najrajši bi se bil Janko razjokal, ali bilo ga je sram lepe deklce; in ko ji je hotel uiti, ga je prišla in zlasala.

»Jei, jei, ti fantek ti, zakaj si tak! In nove hlače imaš in gumbi se svetijo!« Ni mu dala miru, dokler mu jih ni pore-

Zvečer se je vrnil od zale sosedje brez pavovega peresa in zlatih gumbov, ves razstrgan in opraskan po čelu. A smehljaj se je in mislil na lepo Tončko in ko je zaspal, se mu je sanjalo, da sta letala pod nebom in hodila po visoki, visoki mavrici.

Od takrat sta bila prijatelja; igrala sta se po vrtu »zlate farbe« in trgala rože in ob večerih hodila na grič, kadar je zahajalo solnce, in je zagorelo in se zablesčalo obzorje. Ležala sta v travi in gledala proti večerni strani, kjer se je zlatila zarja in so bili plameneči žarki od nebeske krogle, ki se je valila za gore in potapljala v sijajno morje.

»Tam je najino kraljestvo, tam midva kraljujemo,« je govoril Janko. »Ti si kraljica tiste zlate dežele in jaz sem tvoj kralj.«

Tončka ni razumela, zakaj je kraljica in kje je tista dežela.

»Kje pa je moja zlata krona, kakor jo nosijo kraljice? Kje je plašč, ves iz rdečega žameta, kje so biseri in zlato in koralde?«

»To se kar tako reče; vidiš tam, kjer je tista zlata zarja, je tudi tvoja krona in plašč in graščina.«

»Veš, če bi bila jaz kraljica, bi bila jako hudožna kot tista, ki je hotela

umoriti Snegulčico. Tebe bi dala umoriti najprej.«

Janko se je prestrašil, in solze so mu skalile oči.

»Ali jaz bi bil tvoj kralj in midva bi se rada imela! Skupaj bi sedela na tronu in vsi bi poklekali pred nama. Skupaj bi se sprehajala, in služabniki bi nama nosili plašče in z zlatimi jabolki bi se igrala.«

»Jaz pa sem slišala, da je mlada kraljica dala umoriti svojega kralja, zato, da je vzela drugega. In jaz bi tudi tako storila, ako bi mi ne kupil vsega, kar bi si poželega.«

Janko jo je poslušal strahoma in v svoji otroški duši ni vedel odgovora, in iznova je zatrieval Tončko, da je kraljica vsega ozarjenega večera in vse tiste daljnje nebeske strani. Tja pojmeta nekega večera, na tisto višnjevo goro, ki se dotika njihovega kraljestva. Tam bosta vstopila skozi srebrna vrata po srebrnih stopnicah in začela kraljevati.

Tončka se je zopet smejala in velela Janku: »Ako sem kraljica pa poklekni pred menoj!« Janko je pokleknil in se ji nisko priklonil. »Ako sem kraljica, pa mi še čevljičke poljubi!« Janko je poljubil čevljičke, a naglo se je spomnila

»Pa tudi jaz sem kralj, in zdaj poklekni še ti pred menoj!«

In tudi deklca se je poklonila kraljevemu svojemu gospodu.

Tako sta kraljevala vse zlate večere, in Tončka je želela zaiti v začaranem kraljestvu in se zgubiti v njem, da jo reši Janko kot zakleto kraljico.

»Ali kje je tisto začarano kraljestvo?« je vpraševala.

»Za tisto visoko goro, ki je ogrnjena s sinjim plaščem in ima sebrno pečo okoli glave.«

»In kje je pot v moje kraljestvo?«

»Po dolgi, dolgi poti se mora iti, po ostrem pesku, po ozki stezi, po visokih skalah.«

»Ali tja mi ni mogoče! Kako naj bi prišla, ko sem še majhna!«

»Kadar boš velika,« jo je tolažil. »Takrat se izgubiš, in zmaj te bo imel v svojih krempljih, jaz pa te rešim.« Kmalu potem sta se imela vrniti v mesto, poprej pa sta hotela obiskati svoje kraljestvo. Ko se je solnce nizalo in zapadalo, sta hitela Janko in Tončka v goro. Globoko, globoko v gozd je peljala razrovana pot, visoko, visoko se je vila sterna steza, in ko sta prišla na prvi hrib, je zahajalo solnce za daljno goro. Bleskalo se je in sijalo za hribi.

Iz kulturnega sveta.

Splošna knjižnica

Zvezne tiskarne in knjigarne v Ljubljani.

Kakor čez noč se je pojavila naša »Svetovna knjižnica«, naša »Reklamka« v žepni obliki, rožnatem omotu in z oznako ZTK. Začrtala si je obširen delokrog: leposlovje, drama, mladinski spisi, znanost, strokovne vede, umetnost, zakoni in naredbe, razni spisi. Pred nami ležijo že štirje zvezki, obsegajoči 104 do 184 strani. V naglici jih hočemo prelistati.

Prvi snopč prinaša izvirno povest našega novelista Ivana Albrehta: »Ranjena gruda«, ki bi ji vsebino mogli povzeti na sledeči način. V Zagorju blizu Črnega vrha na Notranjskem je živel kmet Burnik s svojo ženo Mico in dvema sinčkoma. Ko pa se je rodila hči Alenka, je Burnica za vedno zatislila oči. Poslej je gospodinjala na Burnikovi stari dekla Meta. Burnikov najbližji sosed, Koren, je imel v Ameriki brata Štefana, ki se je vrnil bogat, a neozdravljivo bolan za sušico. Sivo-lasa mati Korenka je prestrašena omahnila na izgubljenega sina; odnesli so jo v posteljo. Od žalosti je kmalu v Gospodu zaspala. Posihdob je zbiral Štefan okrog sebe mladino, ter ji pripovedoval o velikem in lepem svetu, kar je posebno vplivalo na mlado Alenko, sanjavo dekle. Pastirčevala je s Korenovim Anžetom in je bila kljub svoji sanjivosti odločnejša, srčnejša od njega.

Pa začelo se je pri fari v Dolini novo življenje. Stari župnik se je poslovil od zvestih ovčic in za njim je nastopil mlad, živahen mož, ter pričel ustanavljati bratovščine in družbe v božjo čast. Nekateri verniki pa niso marali teh društev, ki bi jim načelovali duhovniki. Te je zbiral učitelj pod svojo zastavo. Moderno valovanje je seglo tudi v Zagorj, kjer je vsa Burnikova rodbina potegnila z učiteljem. Alenka je čutila v tem gibanju odsev uresničenja svojih sanj o svetu, zato je marljivo prebirala knjige, rada govorila o izobrazbi, ter ni zamudila nobene »napredne« prireditve, oz. shoda. Učiteljevi pristaji so jo naprosili, naj še privede Korenove v njih tabor, kar pa je postalo Alenki usodno.

Videla je pri Korenovih jetično hčer Franco, ki jo je okužil stric Štefan, ob Anžetovi (sedaj Janezovi) strani se je zamislila in nekdane lepe čase skupnega pastirčevanja, ter mu priznala svojo ljubezen. Ko je nato liberalna poštarica, živa zbirka vseh dobrih in slabih novic, v naprednem klubu opravljala Burnikove, se je Alenka z odločno trmo odpravljala družbenemu delovanju in se jela pripravljati za poroko z Janezom. Hitro po ženitovanju sta zakonca kupila v Dolini posestvo z gostilno, pa izbruhnila je svetovna vojna s svojimi grozotami in Janez je moral v vojni metež. Pridna in skrbna žena, vsa vneta za sinov prospeh, je prešla list, da ji je mož padel in počiva pri Gorici. V divjem obupu je močila nedolžnemu detetu lica z vročimi solzami, pa ni mogla priklicati njega, ki so ga uspavali laški topovi. Prišel pa je k Alenki prijazen gospod, naj podpiše vojno posojilo, ali ona mu je pokazala vrata. Mučeniška močeva kri je vzbudila v njej novo moč in ji vdihnila gorečo ljubezen do domače grude. »O zemlja sveta, zemlja naša, teptana zemlja ranjena. Bodi poleg njega, ki te je napojil s svojo krvjo, najsvetejša moja misel in najjačja moja moč!

Vojaki so se uprli, vračal se je mir, vstala je Jugoslavija, a od Soče do Vrhnike je odela vso deželo temna žalost, kajti prikošatili so se »kobariški junaki«. Može in fante so tirali v zapore, preganjali so slovensko troboj-

nico, pobirali orožje, zaprli so mejo, ter zalezovali poštene naše žene in dekleta. Krčmarica Alenka je bodrila obupano ljudstvo, češ, »zazidajo nas lahko, besede pa nam ne morejo vzeti!«

Alenkin lepota je privabila mladega častnika, ki je hrustal polomljeno slovenščino in silil v krasotico. Postal je v svoji strasti nasilen in napadena žena ga je v smrtnem strahu pobila s sekuro. »Vlačili so me od Poncija do Pilata, nazadnje so me izpustili. Kaj bi mi hoteli? Ali ni dovolj ranjena naša gruda, presekanja čez pol, presekanja v živo telo. Kaj mi hočejo? Branila sem svojo čast, kakor jo bo nekoč branila teptana naša zemlja!« Postala je ponos svoje občine.

Na vasi so se oglašili topiči in vriskanje je pretresalo okolico. Dolina, ki je spadala k Logaški kotlini, je bila rešena suženjstva, ali Zagorj je še ostal pod Lahi. »Upajmo, da ne za veke«, tako je pregnala Alenka v nagli odločnosti trenutno svojo bol in odšla z ljudstvom pozdravljat prve glasnike nove svobode, jugoslovanske vojske...

Albrehtovo pripovedovanje je gladko in prijetno. Njegove osebe modrojuje preprosto, po kmetiško. »Kako je vse to čudno: Kadar se človeku dopolni najbolj goreča želja, mora pod rušo...« To je edina sreča, da človek ne ve, kaj ga čaka (23). »Tak je namreč blagoslov smrti, da zabriše krivice in oživlja dobroto v srcih, da ne zakrkejo v vsakdanji trdobi« (24) itd. Krajevno barvitost ojačujejo notranjski izrazi kot »bukovo« sukno (loden), pogon (oročje) za nabijanje oročja, četrtnica (žena, ki je pokopala že tri može in se ozira po četrtem), s stanoma ležati itd.

Drugi zvezek, istotako s pripovedno vsebino, je ponatisk iz Ljubljanskega Zvona. Na Bledu sicer ne sodi med najboljše proizvode Rada Murnika, vendar prej ali slej jo je kazalo oteži pozabo. Neugnani Igor Kalan, ki je svoje dni zlagal prigodnice in nekaj časa študiral pravosodje na Dunaju, sedaj poštni uradnik, šegavo pripoveduje v odsotnosti svoje žene ob jezeru »pod zelenimi palačami kraljestva Zlatoroga«, kako se je na letovišču zaljubil, zaročil, poročil in hvalevredno popilistil. Nastopa svetovljanska mešanica topičarjev: Nemci poleg domačinov, tirolski madžaron zraven Hrvatov, milijonar Heywood, tovarnar iz Manchesterja, s slugo Johnom Donkeyjem (Janezom Osloni) in s hčerjo miss Molly, ki jo je rešil iz valov Zoretov Jaka in ki slednjič uide z mladim Dunajčanom, itd.

Karirani John Bull je mimogrede razodel, kaj ga je privedel v gorensko skalnato stran: »Začetkom 19. stoletja je prebival v Podkorenju Sir Humphry Davy, genialen učenjak, eden največjih kemikov; našel je prvine natrij, kalij in bor, ter otvoril kemij docela nova pota. Njegove Memoirs of the Life je izdal njegov brat John po pisateljevi smrti. Slavni Humphry Davy je zapisal dne 19. avgusta 1. 1827 v svoj dnevnik: »Dolno od Ljubljane do Podkorena smatram za najlepše, kar sem videl v Evropi.« Može je bil prej tudi v Švici. — Midva z Molly hočeva priti vsako leto semkaj« (49).

»Čudno je, da je tujec, Anglež, prvi opozoril na lepoto slovenskih planin«, je dejal Balenović.

»Domačin ne zna prav ceniti svojine«, je odvrnil dr. Zalokar. »Se dandanes je mnogo omikanih Slovencev, ki niso videli ne Postojnske jame ne gorenskega raja. Sicer je pa tudi šele Anglež iztaknil lepoto tirolskih gor. Pred

približno 50. leti se ni zmenil živ krst zanje« (112).

Kakšen je vrvež ob razsvetljavi, ko po hribih palopajo kresi in pokajo možnarji, sikajo rakete in žvigajo proti nočnemu nebu! »Bled je bil podoben mravljišču. Od blizu in od daleč so dohajali še vedno gledalci peš, pa tudi v elegantnih kočijah, na preprostih kolih, v omnibusih in na kolesih. Raz samotno planino jo je primahal marsikateri gorjan, ki je šel le poredkoma zdoma. V gneči si videl med Slovenci vselega Hrvata in resnega Srba; energičnega Čeha in sanjavega Poljaka; tihega Rusa in glasnega Italijana; živahnega Francoza in hladnega Nemca; nadelega Madžara in pretkanega Žida; flegmatičnega Angleža in ponosnega Američana. Mimo je prikorakal izpred z godbo in plamenicami« (156).

Spis je pridobil na privlačnosti z vložkom o blejski zgodovini, dasi v obliki sanj (159—162). Vsa zgodba se veselo zaključuje kar z dvema porokama, zakaj tudi domačina Jaka in Minka se vzameta. Ta »divja roža« je tako izvrstno predložena, da je opis str. 55—56 prevzet v srednješolske čitanke za 4. razred.

Murnikov jezik je krepak in samonikel, med vsemi sotrudniki pričujoče zbirke morda najbližji zahtevam našega slovniškega Aristarha, živo nasprotje njegovemu čudaku diakopecu, ki je narekaval »svoje trakujašte stavke in mrtvaški slovenščini« (71). Mostriški ume posnemati ljudsko govorico, prim. zabavno zastranico o postanku blejskega jezera (149—152). Besedna komika je obilo zastopana: pomiloščeni brki, superarbitrirana devica, britof sirnatih štrkljev, rilec kuhati itd.

Tretji v zvezji je Ivan Rozman, o čigar »Novi Erotiki« smo pisali 9. junija t. l. Naj sleh še nekaj dodatkov o njegovem Testamentu, ki ga je zasnoval nekako v svojem 23. letu pa istoimenski povesti Janka Kersnika s tele afabulacijo: Imovitemu gostilničarju Topolščaku na ljubljansko-celjski cesti je bolan potnik iz Trsta izročil oporoko in precej denarja, ter umrl. Na sejmu v St. Gotthardu je Topolščaka že poprej znani Tomaž v Brnotovi krčmi popraščal po rajnem popotniku. Brnotovo rejenko Metko je snubil Topolščak, a brez uspeha. Sodnik je pri Topolščaku našel mnogo novcev, oporoke pa ne, ker je bil Topolščak dejal v pokojnikovo suknjo in spravil v podstrešje. Tomaž je v Ljubljani oporoke pokazal nekemu odvetniku in pri tem izvedel, da je Metka dedič umrlega potnika in si je dal napraviti prepis. Iz Ljubljane prišedši je dobil menačema silen udarec po glavi in padel vznak na tla. Mešetar Klander je pred sodnikom izpovedal, da je na Topolščakov ukaz podrl Tomaža na tla. Klandra in Topolščaka so dejali v zapor, Brnotov sin Gotthard in Metka sta se poročila.

Avtor, tačas glediški diletant, je stal pod vplivom Anzengruberja. Sodeloval je mnogo na odrih »Bralnega društva« in »Čitalnice« v Kranju, kakor doma vse tamkajšnje razumništvo. To so bili zadnji poganiki čitalniškega življenja, čigar stožer je bilo malomeščanstvo. Ideali liberalizma 18. stol. so polagoma zveneli nekaj v puhli romantiki, nekaj v grobem kapitalizmu. Takrat je imel tudi službeno dokaj opravka z različnimi kmečkimi tipi, ki jim je precej globoko pogledal v dušo. Kajpada je dosti zgodaj spoznal vso praznoto in lažnivost one dobe, katere glavni veljaki so kaj radi z eno roko ubijali, a z drugo se križali. Kakor nalašč je podal Kersnik njegovemu tedanjemu odporu potrebno tvarino, da je mogel izpregovoriti svojo besedo v obliki te žaligre.

Testament ni navadna presaditev dane snovi za odrske svrhe, zgolj dramatizacija. Avtor si je dovolil pravo,

katerega niso zametavali odlični dramaturgi kot Molière itd., da namreč prevzemó fabulo kjerkoli. Glavno je, da se predmet na novo oblikuje in preljuje. Kersnikova povest, najbolj zapletena med vsemi njegovimi spisi, je običajna kazenska epizoda iz našega podeželskega bitka in žitka, g. Rozman pa je dodal temu ograidu nov dih in dejanje poglobil. Pa tudi posamni značaji, v kolikor ni navedel novih, so drugače oblikovani nego pri Kersniku. Zato se smemo pridružiti mnenju nekaterih dramatikov, oziroma gledališčnikov, da to delce vsaj dosega Govekarjeve ali Finžgarjeve proizvode. Akopraj spadata snov in način izražanja v Jurčič-Kersnikovo dobo, akopraj playamo danes v drugih strujah, ne izpremeni to dejstvo ničesar na stvari.

Praznik, svečano ubranost pa doživljaj, ako vzameš Golarjeve stihove v roke, posebno če imaš večjo skupino pred seboj. Vse se strnejo v skladno osebnost, ki ostane vselej sami sebi zvesta. Iz večine zveni zdravo naziranje na življenje, optimistična vedrina vam odseva iz zvonkih, blagolasnih kitic Poletnega klasja. »Ej, vendar lepo je na svetli!« vzklika njegov ded (Svatje). To je naš Koljcov. Polje mu je dom; tam želi umreti:

ves ozarjen bom vekomaj spal
in škranček mi bo drugoval.
(Grob na polju)

Narodna pesem je močno vplivala nanj; to se vidi že v preprosti, dasi dovršeni obliki, kakor tudi v vsem snovanju. Dikcija razodeva ljubitelja ljudske umetnosti:

Beja je lilija, kelih je zlat,
pojdiva v angelsko poljece spat!
(Beja je lilija.)

Škranček brat v nebeški sinj
na jasnih pesmi pluje,
v oblakih si je gnezdo splel,
tam z ljubico svatuje.
(Junij.)

Takoile vam napoveduje žetev: »Srp srebrni že potuje čez nebo ponoči...« Imenitno je popisana njegova »Kmečka svatba«.

Redko je zaskrbljen. To se mu primeri, kadar premišlja o beželi mladosti ali če je šel v goste k svojim bolj temnogledim tovarišem. Tako spominja njegova pesnitev »V gori zeleni« na Kettejevo »Skozi gozd je šel«. Turobno epiko vsebuje »Lepa Bara«, ki tvori prehod v ciklus »Iz bosanskega perivoja«. Tupatam se pri nekateri kritici domislite na sorodstvo z Zupančičem, n. pr. »Jaz hočem«, »Geslo«, »Vetri jesenski«. Nekoliko je hodil tudi k starim Grkom v šolo: »Solnce se dviga iz morskih poljan — z zlatimi uzdami, z viro v kolesih vozi se v zari na jutranjo plan« (Jutro). »In z neba se potočil zlat dež na njem je mladi stas — bog iz oblakov skočil je k speči pastirici v vas« (Poganka).

Kot realiste se poredkoma pokaže. Vendar pa bi na tem mestu omenil takšno potezo v zaključku »Veselja«. Izjema je tudi pesem iz inestnega ozračja n. pr. »Delavec«. Refleksivna lirika precej tuja. Vendar naj navedem naslov »Zemlja prisega«, ki se pričinja tako-le:

Tri breze šumé —
Zemlja prisega
sredi polj s prsti belimi,
s prsti dolgimi, drhtečimi...

Čisti opis, usedlina zgolj vizuelnih dojmov, kot n. pr. »Tišina«, se malokdaj sreča pri tem čustveniku, ki vso naravo prožema s svojim notranjim žarom. Vsa priroda mu je poosebljena:

Razorana čaka njiva
blagoslova, zrn in znoj
v željah svetega spočetja,
v hrepenjenju vsa drhti...

In sejalnico prekriža
oratar s pobožno roko,
gologlav razsiple zrnje,
kot bi blagoslov delil...

Oskar Wilde:

Molster.

In ko je noč podela na zemljo, je Jožef iz Arimateje prižgal bakljo iz smrečevine in se spustil zgrič v dolino, kajti imel je opraviti v svoji hiši.

In zagledal je na produ v dolini obupanega mladeniča, klečočega; bil je nag in je jokal. Njegovi lasje so imeli barvo medu in njegovo telo je nalikovalo belj cvetlici. Toda raztrgal si je telo s trnjevim in potresel lase s pepelom. In oni, ki je imel veliko bogastva, je rekel mladeniču, ki je bil nag: »Ne čudim se, da je tako velika tvoja bolešt, kajti bil je On v resnici pravičnik.«

Mladenič pa je odgovoril: »Ne prelivam solz za njim, ampak zaradi sebe. Tudi jaz sem izpreminjal vodo v vino, tudi jaz sem ozdravljaj gobavce in vrnil slepecem luč oči. Šel sem čez vodo in sem pregnal hudiča z grobov. Nasitil sem lačne v puštinji, kjer ni bilo nobene hrane in obudil mrtve iz njihovega tesnega domovanja. In na mojo prošnjo se je pred veliko množico ljudi posušila rodovitna smokva. Vse, kar je storil oni mož, sem storil tudi jaz, pa me vendar niso križali.«

Lahen dim iz zemlje vstaja,
kot daritev gre v nebesa,
na obzorju zlato nivo
orje solnce, seje dan.

Kadar zabrenka na domorodno struno, je vselej deviški, nov, domač: »Napitnica«. V to kategorijo sodijo povseini tudi begunske pesmi in vojni odmevi VI. oddelka.

Svatovski poet Cvetko je skrajno rahločuten, mimozem. Kako sirova je n. pr. italijanska narodna popevka: Fiore di cucuzza, io voglio ben alla mia ragazza, ma l'estate non, perche spuzza; Golarjev krasni »Bog daj!« pa: »Zdaj dolgi so dnevi in kratke noči, zdaj nočem pri ljubici spati — s čebelami zjutraj grem k rožam v gosti in mislim na dekle in njene oči, na zimo in ranjanje v svati«. Ali pa »Gozdna samota«: »Kje sem bila, ali v raju? Ali nisi nekaj rekel?« Rože vzdihnile so v gaju angel bel je mimo tekel.

Tupatam postane avtor »Pisanega polja« in »Rožnega grma«, odkoder je večidel nabrano pričujoče klasje, dokl segav in šaljev. Za pričo si vzamem naslednjo drobnavo:

Konja jezdi Turek Hasanaga
po koruzi, po zeleni jasi.
Poči prazna puška iz sasede
in zadene Turka Hasanaga
pod koleno na junaško čelo.
Mrtev pade Turek Hasanaga,
mrtev pade, živ domov prisakače.
Lov lovitla dva odrta hrtja,
ulovita pisana dva zajca.
Nese jajca mu kokoš pečena,
pojejo mu v loncu petelini.

S sličnimi oksimori preklinja devojka dragega, ker ji je vodo skalil:

Majka, kolni ga, prekolni z mano:
Črn obraz mu bil ko snežna gruda,
iz oči naj mojih strela treščil
vanj, junaka, pade v grob naj k menj,
v grob, k nevesti v posteljo poročni!
Bele ovce mu polje zakrile,
jagneta vsa brda in doline,
naj čebele zatemne mu solnce!

Podobni presenetljivi spoji bi bili: vesela turoba (92), neznan znanec (101), črn vihar (137) i. dr.

Za sklep bi navedel konec lepe »Poletne pesmi«, ki se zdi pesnikovo umetniški konfiteor:

Poslušaj pesem, in zakladi
ti razcveto se v duši mladi
na sredi burnega življenja —
in nova, večna hrepenenja
naj nosijo te iz temin v jasline,
kot v svetli zarji kresna noč izgine
Dr. Mlakar.

Imenjaka.

R. Radiguet je izdal predlani, če se ne motim, roman »Le Diable au corps«, ki pa že ima proslulega prednika, obelodanjenega l. 1803. Starši »Hudič v životu«, ki ga je napisal Andréa de Nerciat, je izšel, kakor pripoveduje neki angleški bibliofil, v Méziersu (Ardeni) pri Frémontu v 500 iztistih male osmerke in osemnajsterke. Velik del naklade je bil zaplenjen, ko je prišla v Pariz. Besedilo je bilo napisano že l. 1788. Ta zanimiva, svobodnjaška knjiga ima več oseb nego Radiguetova: visoke gospe in sobarice, plemiči in hlapci, svečeniki, redovniki, cerkveni knezi stojé v opredlu. Kakor v Gamianju (ki se pripisuje Mussetu) in ga v Narodni Biblioteki izposojajo le specialistom) nastopa tudi oseb v pretehtni vlogi, da bi jo mogel približe naznačiti. Spodtekljive strani, izprepletene z bolj razposajenimi nego divnimi dvogovori, in svobodni izrazi tega nesposodobnega in pohujšljivega dela slednjič utrudijo najtrdovratnejšo radovednost.

Tony-Révillon ocenjuje »Vraga v telesu« sledeče: »Knjiga je tako privlačna po nečednostih, katerih je polna, kakor po žročih radovednostih, ki jih obuja. Žena, ki jo čita, izgubi tek in spanje; njene noči bodo prečute in vročične; imela bo besne želje in tesnobo, ki spremlja nezadoščenje... Držala bo vedno otvorene roke, toda ne za svojega moža...« Ta knjiga, ki se najde še danes, je doživela tri obdobje: l. 1826 je pariška obtožna zbornica sklenila njen zator; 1842 je porota obsodila Réguiera Beckera, opravnika, zaradi žalitve npravnosti in javne morale na 6 mesecev zapora in 200 frankov globe ter ukazala delo umičiti.

Leto 1852 je prineslo še eno obdobje Le Diable au corps je poslej poznal boljše usodo: priznanje vseh, ki se zanimajo za šege prošlosti.

— Le Compagnon. V tem novem romanu se je V. Marguerite lotil vznemirljivega problema sodobnosti: pravo poslanstvo ženske brez predsodkov v njenih odnosih z moškimi; ta »kompagnon«, kakorski morda že mislite, je tovarišica. Mnogo se bo ravpirjalo o tem romanu, ki pa gotovo ne bo povzročil take spotike, kakor je prejšnji (La Garçonne - Možaklja).

— Častitljiv starina. V Mulhousu so nedavno odličili z vojaško svetinjo do slavenca iz l. 1870. Stari Alcazan Braun je bil l. 1873, zasadi na vrh topola francosko trobojnico. Da je ne bi kdo snel, je namazal deblo s človečjakom. Nemško redarstvo je zaman obetalo znatno nagrado tistemu, ki bi šel po zastavo. Končno so drevo požagali.

grudastimi oblaki, robovi so se pozlatili in zažareli, zaplammelo je obzorje. Sredi oblaka so se lesketale in bile široko odprte srebrne duri, in tam je bil vhod v njihovo kraljestvo. Prijela sta se za roko in hitela naprej po zelenem temenu, a višje in višje se je spenjala pot. Zašla sta v gozd in skalnat les, odkoder nista znala nikamor. Stennilo se je in nebo se je počrnilo, ko prideta na visoke pečine. Gledala sta, kje je zlato kraljestvo, ali več ga ni bilo, izginito je in zatonilo.

Temni in jezni oblaki so grmeli na nebu, in nista mogla zagledati ne srebrnih vrat, ne zlatih poljan. Jokala sta, v žalosti in strahu sta se objela, ali nikjer ni bilo njihovega zlatega kraljestva.

Janko se je vrnil v mesto in Tončka se je tudi vrnila. Včasih sta se srečala in se zasmejala, spominjala sta se lepih zari, temnega gozda in starega pastirja, ki jih je našel v črnem lesu pod mikroskopsko in jih je zavil v svoj ovčji plašč ter prinesel v vas. Še je bilo zlato tisto mlado daljnje kraljestvo, še so bile odprte srebrne duri in visoki prestol je čakal na kralja in kraljico. A bolj in bolj

stima je bila cesta, zmeraj bolj visoka je bila gora, veliko njihovo kraljestvo je bledele in je izginito v nič.

Tudi Tončka je izginita, in Janko ni slišal ničesar več o svoji mladi prijateljici in kraljici. Rastel je in več ni veroval bajkam o kraljičinah zlatolaskah in prekrasnih kraljičin, a v črne gradove z zakletimi princesami je veroval še zmeraj.

In čez mnogo let se je Janko izgubil v čudno veselo in neznano žalostno hišo. Mnogo deklet je bilo v njej, lepih kot kraljice, in dvorili so jim črni kavalirji. Najlepša med vsemi je sedela na pozlačenem prestolu. Na glavi je imela krono iz zlatega papirja, okoli čela diadem iz steklenih biserov in na ramenih plašč iz škrlatnega platna. Janko jo je gledal in v velikem rajanju in veselju se ni smejal. Sedel je v kotu globoko zamišljen. Kraljica s papirnato krono in rdečimi cunjami je stopila k njemu.

»Lepi gospod, zakaj si tako žalosten?« Bodi nocoj moj ženin! Kako imaš lepe oči in črne lase, ali tako blede si in otožen. Pojdi z menoj!

In Janko je vstal. Nekaj se je zganilo in zadrželo v njegovem srcu, prebudilo se se glasovi iz mladosti in za-

čali in zajokali. Vstajali so spomini in klicali kraljico iz zlate dežele...

»Kako ti je ime in kje je tvoja domovina?«

Dekle se je zganilo in vztrepetalo: »Zdaj sem Elza in prej sem bila Tončka. In ti — ali nisi?«

Ali Janko ni odgovoril, zgrudil se je na njene prsi.

»O Tončka, ali se spominjaš najine mladosti, najinih sanj o zlatem kraljestvu, kjer si ti kraljica in jaz tvoj kralj? Glej, in sedaj imaš krono in škrlat in si kraljica, ali kje?«

Tončka je zatislila oči v dlani in je zaihtela.

»Ne govori, Janko!«

Ali on je začutil strast rovat po svoji in tuji bolečini:

»Kot zakleta kraljica si v začaranem gradu, ali tvoj znoj je strašen, in ni kraljeviča, ki bi te rešil —«

»Ha-ha-ha, pardon! Dva romantična spokornika! Prelepa kraljica, naj bom še jaz tvoj paž! Ukazuj: Na kolena, suženj!«

Pijan znanec. Črni kavalir se je opotekal k njima.

Gospodarska politika.

Upravljanje naše trgovinske bilance.

Letošnja letina je v naši državi zelo dobra, v mnogih ozirih celo nad pričakovanjem. Vpliv te dobre letine na našo gospodarstvo je sicer velik, vendar ne tak, kakor to nekateri pričakujejo. Vzrok je pač ta, da na izboljšanje gospodarstva ne more vplivati ugoden napredek samo ene gospodarske panoge, temveč korektno napredovanje vseh ali vsaj večine zastopanih gospodarskih panog.

Znano je, da je naša trgovinska bilanca pasivna. Natančnih podatkov o pasivnosti bilance nimamo, ker statistična služba še ni popolna in trpi zlasti mnogo radi netočnih izvoznih in uvoznih deklaracij. Pasivnost naše trgovinske bilance je očitno manjša, kakor pa se splošno smatra, dasiravno je še vedno zelo velika. Odpravitev te pasivnosti je zelo važna naloga naših gospodarskih faktorjev in moramo takoj tukaj poudariti, da se merodajni faktorji za dosego tega cilja tudi v zelo obilni meri trudijo.

Pri teh prizadevanjih igra veliko vlogo izboljšanje našega prometa. Tekom zadnjega leta se je na tem polju storilo že zelo mnogo in so doseženi izredno lepi uspehi. Gradilo se nove proge, popravljalo stare; nepretrgoma se izpopolnjuje in obnavlja železniški vozni park. Kdor je poznal prometne razmere na naših železnicah pred dobrim poljudrugim letom in kdor jih pozna danes, ta mora brez pridržka priznati, da se je položaj izboljšal v veliki meri.

Vse seveda še ni izvršeno, kar tudi ne bi bilo mogoče. Deloma je naša trgovinska bilanca ravno radi še ne popolnoma obnovljenega in izpopolnjenega prometa še vedno pasivna. V veliki meri namreč naročamo pri nas inozemske izdelke, dasiravno jih izdelujemo dovolj ali celo preko potrebe, doma. To ponajveč zato, ker pridejo taki izdelki iz inozemstva preje in točno na naročnika, kakor pa blago, ki se ga naroči pri domačem producentu. Tako je n. pr. mogoče češkoslovaški sladkor, mnogokrat dobiti preko Trsta hitreje, kakor našega po železnici.

Te razmere in taki slučajni postajajo vsak dan redkejši. Mnogo nedostatkov je vlada že odpravila ter je vztrajno na delu, da odstrani še ostale. Najkasneje v par letih pa bo deloval naš prometni aparat tako popolno, da se bo mogel primerjati z vsakim drugim.

Že izboljšanje prometa samo na sebi je in bo močno vplivalo na uravnoteženje naše trgovinske bilance. Obenem s tem pa tudi izboljšanje našega poljedelstva. Kot poljedelska država pridelamo mnogo več, kakor pa moremo potrošiti doma in kakor more surovin porabiti naša, sicer že precej močna industrija. Višek se izvažja in ravno ta izvoz nam bo popravil našo trgovinsko bilanco. Pri izvozu je dober promet ravno tako važen faktor, kakor pri uvozu. Živahno zanimanje za povzdigo našega izvoza je kazala sedanja vlada ves čas svojega obstoja. To zanimanje se kaže posebno v tem, da je vlada vedno v kontaktu z izvozniki ter je na ta način v stanu, da vsak trenutek ukrene, kar se pokaže, da je potrebno in koristno za izvoz.

Kakor omenjeno, pridelamo že pri sedanjih razmerah mnogo več, kakor pa porabimo doma. In to kljub temu, da se nahajajo naša poljedelstva radi hitre izvedbe agrarne reforme v nekaki prehodni dobi, ki ni ravno najugodnejša za množico in kakovost pridelka. Prizadevanja vlade za povzdigo poljedelstva niso ostala brezuspešna, kajti ta stroka našega gospodarstva se prav lepo in razveselljivo razvija. Za dokaz

naj navedem samo veliko število poljedelskih, sadnih, vinskih in drugih razstav, ki so za napredek poljedelstva eminentnega pomena. Vlada s svoje strani stori vse, kar je v njeni moči, o čemur priča veliko število poljedelskih in sorodnih šol in še vedno nove ustanovitve, številne subvencije in pa podpore okodovancem radi elementarnih in drugih nezdov.

Že to nam dokazuje, da stremi in korača v našem poljedelstvu vse kvišku. Čaka pa nas še težka naloga: navajati vse male kmetovalce k intenzivnejšemu obdelovanju zemlje. Tu nam dajejo krasen vzgled nordijske države zlasti Danska, pa tudi od Čehov in Nemcev bi se mogli marsičesa naučiti. Z intenzivnim, modernim obdelovanjem zemlje se bo pridelok pomnožil na mnogokratnik današnje kvote, produkcijski stroški se bodo zmanjšali, radi česar bo blago cenejše in tudi konkurenčno sposobnejše.

Vse to ne bo težko doseči, zlasti ne, ker vlada ta prizadevanja vsestransko in na vso moč podpira. Čim pa bo dosežena stopnja intenzitete obdelovanja v naprednih državah, se bo izravnal sedanji »primanjkljaj«, ki ga je povzročila nenadna razdelitev moderno vodeni veleposestev ter bo zlasti zopet olajšan položaj industrij, ki so navezane na gotovo vrsto poljedelskih pridelkov, ki jih uporabljajo kot surovine, katerih pridelovanje pa se je zmanjšalo radi razdelitve veleposestev na mala posestva.

Na vseh poljih gospodarstva opazamo pri nas smoteno napredovanje, kar se izraža tudi v zaupanju, ki ga kaže inozemstvo nam na našo državo, v pričanju o naši bodočnosti. To zaupanje in to prepričanje trajno raste, vključno prizadevanjem nekaterih »dobrih« sosedov, katerim je ravno naš gospodarski napredek trn v peti, ker dobro vedo, da bo z gospodarsko močno Jugoslavijo treba na vsak način računati.

Gospodarski sistem naših državnih železnic.

Država je s 1. septembrom prevzela na jugoslovenskem ozemlju ležeče proge južne železnice v svoj obrat. To dejstvo je principiellne važnosti. Vlada je s tem izrazila, da si je osvojila glede železnice načelo izključno državnega obrata, kot ga ima n. pr. Italija. In dobro je tako. S tem je naša vlada pokazala, da zavzema v važnem narodnogospodarskem vprašanju odrejeno in trdno stališče, da ni več pogubnega kolebanja kot v prejšnjih časih. Vprašanje pa je, če je zavzeto stališče tudi najboljše.

Železnice so lahko državne ali privatne. Nekateri države imajo samo državne železnice in privatnih sploh ne trpijo, druge kot n. pr. Zedinjene države Severne Amerike, imajo samo privatne. Večina držav ima danes še mešani sistem. Kateri sistem je boljši, o tem si razni veščaki, teoretičarji kot tudi praktičarji, nikakor niso v skladu. Ni tukaj mesta za obširno razpravljanje o tem vprašanju. Dejstvo pa je, da ima danes večina držav, osobito one s slabo in padajočo valuto, velike finančne težave s svojimi državnimi železnicami. Vsled takih težav ko trpi rednost, varnost in udobnost prometa in s tem seveda celotno narodno gospodarstvo. Take težave z vsemi navedenimi posledicami se pojavljajo tudi pri nas. Kljub temu pa se vse take države iz zelo tehtnih razlogov ne morejo odločiti, da bi opustile državne železnice.

Da se izognejo finančnim težavam in da omogočijo izboljšanje prometa, so že marsikateri države nameravale prepu-

stiti svoje državne železnice privatni eksploataciji. Čuje se, da namerava Mussolini dati vse italijanske državne železnice privatnim družbam v najem. Nemški gospodarski krogi so lansko leto zahtevali, da proda država vse svoje proge privatnikom in tudi avstrijska vlada se je pred dvema leti prav resno pečala s ponudbo nekega ameriškega koncerna, da proda vse avstrijske državne železnice za 300 milijonov dolarjev, kar pa je končno zavrnila.

Ideja prodaje državnih železnic je v Nemčiji in Avstriji definitivno propadla, ker so pristaši državnoželezniškega obrata prepričali merodajne kroge, da je mogoče tudi te obrate napraviti gospodarsko aktivne, če se zanje uporablja principe privatnega gospodarstva. In v Avstriji, ki uživa neprecenljivo dobroto, da stoji pod mednarodno gospodarsko kontrolo, je vlada predložila 16. maja t. l. parlamentu zakon (o katerem je list že poročal), o ureditvi državnih železnic kot privatno trgovsko podjetje, čigar lastnik pa ostane država. Slično so urejene že češkoslovaške državne železnice, belgijske državne železnice in železnice drugih gospodarsko naprednih držav.

Pri nas vodi obrat državnih železnic »Generalna direkcija državnih železnic« potom podrejenih direktij v Beogradu, Sarajevu, Subotici, Zagrebu in državne uprave južne železnice v Ljubljani. Generalna direkcija je urad ministrstva; železnice se vodijo uradoma, torej birokratično in ne po principih trgovskega poslovanja, po starih načelih, katerih še ni bilo mogoče dosedaj izboljšati. Finančno poslovanje železnic urejuje zakon o ureditvi glavnega državnega računovodstva in ostalih finančnih uprav. Ta zakon se že pri uporabi pri navadnem uradnem poslovanju finančne uprave ni ravno siljano obnesel. Njegova uporaba na državna podjetja, ki bi se morala voditi trgovsko, pa je naravnost škodljiva. Na tem ne spreminja ničesar pravilnik o poslovanju oddelkov za računovodstvo in finance pri generalni direkciji državnih železnic in oblastnih direktijah državnih železnic MS broj 4738/23 z dne 3. decembra 1922.

Par mest tega pravilnika dokaže takoj negibnost gospodarskega sistema naših državnih železnic:

Člen 14: Vsaka edinica, ki porablja kredite, kateri so ji dani na razpolago, mora z njimi štediti ter jih angažirati samo za one potrebe, za katere so odobreni — skladno s členom 44. in 71. zakona o državnem računovodstvu; če pa je treba, mora zahtevati zvišbo kreditov tri mesece prej, nego jih popolnoma izčrpa. Drugače je šef dotične edince odgovoren za posledice — skladno s člen. 21. zak. o drž. računovodstvu.

Po členu 15. je prepovedano preoračanje kreditov in vpeljan predhodni vizum knjigovodjev za vsak izdatek, preden se angažira.

Po členu 16. se ne sme nobena edinica obremeniti in ne zavezati za kakoli in bodisi kakorkoli, preden je zavarovala in angažirala kredit za izplačilo dolga. Za protivno postopanje je odgovoren materialno in kazensko šef edince, ali pa oni uslužbenec, ki je podal za to predlog brez predhodnega kredita.

Take določbe v času dnevnega rastjoč cen lahko popolnoma onemogočijo promet, pa tudi v normalnih časih bi poslovanje tako komplicirale, da je vsako izkoriščanje dnevne konjunkturalne nemogoče.

Posojila za investicije na železnicah najema država kot taka, bilo pa je veliko boljše, če bi jih najemale železnice same. Pojavljajo se namreč težkoče, ker inozemstvo ne zaupa, da se bo posojilo uporabilo res za pogojene svrhe.

Vrhovni upravi drž. železnic še ni bilo mogoče, radi finančnih težav, ustvariti potrebnih delavnic za popravila voznega parka. Zato se najdejo še danes cela pokopališča pokvarjenih voz in lokomotiv (Dravljie, en tir dvotirne proge Vinkovci-Dalj, postaja Osijek, postaja Alipašin most pri Sarajevu itd.) in pogosto se najdejo na naših progah v mednarodnih brzovlakih umazani in pokvarjeni vozovi, z razbitimi šipami, pokvarjenimi straniščji, deloma brez razsvetljave, brez vode v toaleti (n. pr. brzovlak Sl. Brod-Sarajevo, ki je sicer neoporečen). Tudi gradnja novih prog, ki naj bi ustvarile enotno omrežje, služe našim gospodarskim potrebam, napreduje zelo počasi. Znano pa je, da so obstoječe proge zgrajene tako, da služijo vse drugim gospodarskim centrom, kot bi v današnjih časih morale, in vršijo svoje današnje naloge le z največjimi težavami. Sličnih nedostatkov je še dosti, pa jih ob sedanjem sistemu uprave, kljub najboljši volji ni mogoče takoj odstraniti.

Kaj je vzrok temu, da se razmere na naših železnicah hitro in bistveno ne izboljšajo? Vzrok je preokorni birokratični gospodarski sistem naših državnih železnic. Naše železnice so javen urad, mesto da bi bile trgovsko podjetje, ki zadovoljuje svoje odjemalce in donaja svojemu lastniku, državi, dohodke v obliki svojega obratnega dobička. Vsa dobra volja vlade, tako sedanje, kot prejšnjih, ni bila v stanu teh razmer bistveno izboljšati, čeprav je zlasti sedanja vlada uporabila mnogo truda za rešitev vprašanja in žrtvovala za to velike vsote denarja. Kriv je časi in razmeram neprimerni gospodarski sistem naših državnih železnic.

Ni težko odpraviti nedostatke, če je znan njih glavni vzrok. Odpraviti je treba birokratizem in vpeljati principe in metode modernega trgovskega poslovanja. Za dosego tega bi bilo potrebno, da vlada čimprej predloži narodni skupščini v odobrenje osnutek zakona o reorganizaciji državnih železnic, ki mora obsegati sledeče bistvene točke:

1. Državne železnice so protokolirano trgovsko podjetje, organizirano po načelih velikih privatnih pridobitnih podjetij. Odvzame se jim vsak videz značaja javne oblasti.

2. Finančno poslovanje državnih železnic bodi popolnoma samostojno in neodvisno od ministrstva. Državne železnice smejo in morajo same najemati investicijska posojila kakor tudi posojila v svrhu vzdrževanja rednega obrata. Le za posojila, ki teko dalje časa (več let) si morajo poiskati predhodno odobrenje ministrstva.

V ostalem naj ima ministrstvo samo pravico nadziranja, če se denar uporablja v za to določene namene in zakonito. Na način uporabe denarja pa nima ministrstvo nobenega vpliva.

Državne železnice se popolnoma izločijo iz proračuna, samo čisti dobiček naj bo izkazan kot dohodek, oziroma kritje primanjkljaja po državi kot razhodek.

3. Tarifna politika državnih železnic bodi samostojna in neodvisna. Le za izpremembo narodnogospodarskih važnih izjemnih tarif si morajo poiskati predhodno odobrenje ministrstva.

4. Vplive dnevne strankarske politike na poslovanje državnih železnic je na primeren način onemogočiti. Pač pa naj se da privrednem krogu in večšakom priliko sodelovanja pri upravi državnih železnic s tem, da se ustanovi nekaj upravnih svet, katerega člane imenuje skupščina.

5. Onemogočiti je vsak birokratizem, tudi zavlačevanje rešitve predlogov državnih železnic po ministrstvu s tem, da se smatra vsak predlog sprejetim, če ni nanj tekom enega mesca od dne vročitve odgovora. Ministrstvo ni-

ma pravice samofastno in brez pristanka upravnega sveta državnih železnic izpreminjati predloge, niti staviti samo predlogov. V slučaju da želi ministrstvo spremembe, mora pozvati upravni svet državnih železnic, da stavi predlog. Podrobno izdelavo načrta naj se poveri strokovnjakom, ki naj ga izdelajo po že obstoječih vzorih, ozirajoč se na naše zakone in gospodarske prilike. Izdelani načrt naj se da v izjavo korporacijam pravnikov, udruženju jugosl. inženjerjev in arhitektov ter trgovskim in obrtnim zbornicam.

Glede gradbe novih prog naj se ukoni načelo, da je graditi nove proge samo z gospodarskih razlogov. Strategične proge naj se grade s kreditov za vojno in mornarico, obrat pa poveri državnim železnicam. Kritje primanjkljaja za take proge prevzame država iz običajnih sredstev, pod pogojem, ki naj velja tudi za od privatnikov zgrajene lokalke z državnim obratom, da je pasivna tudi glavna proga, kateri služi strategična proga kot dovajalna proga. (To načelo je vpeljala francoska zakonodaja na lokalke, načelo avstrijske zakonodaje, ki je krila primanjkljaj lokalke brez ozira na aktivnost glavne proge je zgrešeno.)

Državne železnice naj bodo zakonito upravičene, vpeljati vse tehnične novosti, ki zboljšujejo ali povenjujejo obrat, brez predhodnega dovoljenja ministrstva.

Ministrstvo saobračaja pa naj bo to, kar ima biti: najvišja administrativna oblast, ki nadzira ves promet na suhem, na vodi in v zraku glede zakonitosti, varnosti itd., sicer pa samo nima s prometom ničesar opraviti.

Ideja upravljanja državna podjetja po principih privatnega gospodarstva nikakor ni nova, temveč se že, oziroma se namerava izvajati v mnogih državah. Tudi pri nas je v tem oziru že led prebit. Državno posestvo Belje se upravlja na tak način po zaslugi prejšnjega ravnatelja g. Antona Kristana, nadalje še Šumsko industrijsko podjetje Dobrlin-Drvar d. d. (prejšnje Steinbeissovo podjetje), ki je sedaj državna last, ker poseduje država 94% delnic. To podjetje poseduje tudi železniške proge Prijedor-Kulm in Sretnica-Jajce, ki služijo tudi osebnemu in netrdnokinemu tovarnemu prometu. Je torgi tudi glede železnic pri nas že storjen prvi korak.

Tudi s pravnege stališča bi bilo tako reorganizacijo železnic le pozdravljati. Po trgovskem zakoniku so železnice trgovska podjetja. Če morajo državne železnice vsled tega nositi vsa bremena, katera jim zakon nalaga, naj se konsekvntno tudi poslužijo pravic in metod trgovskega poslovanja. Pri taki ureditvi prometnih ustanov, bi morali ministrstvu gotovo priznati, da je storilo najboljše s tem, da si je osvojilo načelo izključnega sistema državnih železnic.

Gospodarske vesti.

× Kupijske zveze z Argentino. Firme, katere se zanimajo za kupijske zveze z Argentino, zlasti za les, železo in cement dobijo v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani na vpogled informacije o eksportnih možnostih in prilikah.

× Narasčanje cen svil. Na vseh svetovnih tržiščih cene svil zlasti v zadnjem času zelo skačejo ter kažejo močno tendenco dvigavanja. Vzrok je popolno uničenje Japonske, osobito Jokohame, ki je bila središče svilarstva. Cene bodo še gotovo prav občutno narastle, ker ne bo prišla niti kitajska sviloreja zadostno v poštev, kajti svetovne potrebe po svilu je brez Japonske nemogoče prikriti.

× Ustanovitev čekovnega urada v Nikšiću. Ministrstvo pošilja v telegrafa je odločilo, da se s 15. oktobrom t. l. ustanovi podružnica pošto-čekovnega urada v Nikšiću v Črni gori. Ta čekovni urad bo vršil izplačila in sprejel plačila, kakor drugi čekovni zavodi. Ako bo potrebno, bo ministrstvo pošiljalo v telegrafa ustanovilo podružnice čekovnega urada tudi v vseh večjih mestih v južni Srbiji.

Vinko Vilfan.

Nada.

Dolgo je že od takrat, davno se je rodila ta žalostna zgodba, že skoro več res ni, in sam sebi ne bi verjel več, da ni bila ravno ta zgodba prvo žalostno spoznanje moje duše. Zabolelo me je in zajel sem, ko me je pot slučajno nanelsa mimo tiste lepe hiše, ki je stala kot visoka in pomosna graščakinja med pomiznimi, zamazanimi delavskimi kočnicami — tlačani, pa vendar nisem vedel, zakaj ječim in zakaj me boli. Veliko gorja in greha in žalosti se je rodilo v njenih razkošnih, sicer pa tako pustih in tihih sobah, in če bi človek mogel naslikati vse to gorje in ves ta greh na steno le z lahno temno barvo, bi morala biti ta hiša od stene do trde ceste vsa črna kot oglje, na gosto in debelo bi se je držala ta žalostna in sramotna črna in še tri sožnje globoko bi segala v nedolžno grudo.

Pa ni pravice na svetu, ker je hiša lepo bela in veselo in razuzdan smeli buči danes izza njenih, z dragimi zastori ovitih oken. Zdi se mi, če bi po nesreči ali po nerodnosti zadel s kornolcem ob to belo steno, da ne bi nikdar več mogel na spet tega madeža iz ob-

leke, in če bi tudi obleko slekel, bi se madež poznal na roki kot tetoviran, odrezal bi si lahko roko, pa bi začelo to znamenje prokletstva sredi čela, najhbo belega ali uvelega, iz oči bi sijalo in iz ust bi dihalo. Cvet bi usahnil, če bi ga poduhal človek s takim madežem na čelu, otrok bi umrl, če bi ga poljubila take ustnice, ki dihaajo žalost in smrt, in pijanec bi se izpreobrnil, ko bi se srečal s takimi groznimi očmi.

Pa se je zgodilo, da so iz tiste bele hiše odnesli nekega lepega popoldne, ko je sijalo solnce in je pridelatelja ajda s polja v mesto, črno krsto s pločevinastim križem na pokrovu. Pot me je zanesla mimo, pa sem obstal. Par konj je majalo dostojanstveno in glazdavo z glavami ter se priklanjalo nemirno stoleč in rezgetajoč pred steklenim vozom, da so se stresale črne perjanice med konjskimi nšev v vetru kot veliki, z neba izgubljeni črni biseri. Pevci so zapeli žalostinko, točno in natančno kot je stalo v časopisih, in izprevod se je začel polagoma pomikati med gostim spalirjem radovednega občinstva. Pokopavali so mlačo Kordača Nada.

Prvi za krsto je stopal, veličastno kot ob Rešnjem telesu za procesijo, pokopničin mož Tone. Debel je bil tako,

da je premikal noge kot dvoje težkih, okroglih mesarskih klad, na usta si je priiskal črno obrobjen robec, iz oči mu je pa gledalo veselje in pijanost. Ob njem sta stopala njegova dva fanika in jokalca. Od časa do časa je zakašljaj, debelo in glasno krhajoč je pljunil v prah in se skrivaje in postrani ozrl po ljudih.

In ni se oziral zastoni, kajti ljudske oči so zrle nanj z usmiljenjem in sočutjem, in sementija se je celo zablščala v kakem očesu z muko in trpljenjem iztisnjena solza. Bogat je bil Tone Kordač, in zato so jokali ljudje; trgovec je bil, na debelo je trgoval z ljudmi, na drobno s špecerijo in manufakturo. Ko pa se je sprevod oddaljil, so letele za njim od vseh strani bojazljivo izšepetane besede:

»Svinja, ubil jo je, sam jo je ubil, kakor bo tudi počasi nas!« Tako so govorili tihi ljudje, ki so maloprej potočili solzo in je Tone Kordač trgoval na debelo z njimi. Za njihove žulje je on lahko poplaval cele noči in njihove hčere so bile njegove priljeznice.

Lepo so jo pokopali, ves z venci je bil pokrit grob in pretresljivo je bilo jokanje otrok po mrtvi materi; kot kameenje težko so padali ti žalostni glasovi, polni tuge, bolesti in globoko ranjene

otroške ljubezni, na uho Kordaču, ki se je naslonil na nagrobni spomenik ob sednjem grobu in je vidno težko in komaj čakal odhoda.

Tiho so se vračali, in ni še bil večer, ko je pokojničina sestra na očetovo zapoved odpeljala otroka s seboj na kmeto. Ko bi Kordač vedel takrat, da sta ga njegova lastna otroka zasovražila, silno in neudustljivo, bi tega ne bil storil.

In takrat se je zgodilo, da se je moja radovedna in nedolžna otročja duša nevede oplazila ob zidu tiste hiše, ko ji tega ni bilo treba, pogledala je za tiste debele zidove in se umazala. Madež se me je prijel, kos žalosti in gorja se je potopil v mojo dušo, in vendar jaz nisem bil ne kriv ne dolžen.

Tone Kordač je kmalu po rojstvu drugega sinčka začel zanemarjati svojo ženo Nada in jo neprimljeno gledati. Bogšigaveti, kaj je bilo pravzaprav temu vzrok, ljudje so različno ugibali, pravega odgovora pa le nihče ni vedel in mlada Kordačica je tudi molčala; meni se zdi, da je bil sit, kajti bil je že od nekdaj vajen, da je menjal dekleta kot umazano perilo.

Pešala je Nada vidno, ginila je kot sneg v toplem pomladnem solncu, vnela so ji nekoč tako polna, kot gavtro-

ža cvetoča lica, oči so ji obledele in se globoko udrle v očesne jamice, in lepe, prebele, ki so znale tako nežno božati in se oviti okrog vratu, so se posušile in le dvoje kosti je še molelo iz polkratkih, širokih rokavov, odetih v tenko skoro prozorno kožo.

Dolgo je hiral, dve leti in pol, pa se neko megleno jutro, ko se je prebudila in hotela vstati, ni mogla več dvigniti pokonci. Prebledela je takrat in se nemo, brez vzdihla in tožbe, vgriznila v posinjelo ustnico. Začutila je, da se bliža svojemu koncu, pa ji je postalo žalostno in težko pri srcu.

Štirinajst dni je umirala, pa umreti ni mogla, štirinajst dni in trinajst noči. Komaj dvakrat v teh dolgih trinajstih nočeh je spal Tone doma, po polnoči je kolovratil obakrat pijan mimo njene postelje v svojo spalnico; ozrl se je mimogrede s pijanim nezavednim pogledom na ženo, na katere košenem, bledem obrazu se je mrtvaško čudno odbijala močna svetloba električne žarnice, ki je stala pritrjena na nočni omari.

»Ti je kaj bolje?« jo je obakrat enako povprašal z zapletajočim se jezikom in se z mesnatima, potnima rokama oprljal posteljne končnice, da so se zazibale blazine in je bolnica krkljila

Zanimivosti.

Pasteurjeva ljubezen.

Ko je prišel Pasteur kot profesor na univerzo v Strassburgu, se je po 10. dneh že zaljubil v lepo Marijo Laurent. On pa ni govoril svoji ljubljenci o ljubezni, kot delajo drugi, in tudi ji ni pisal zaljubljenih pism, ampak je pisal pismo njeni materi in jo prosil za roko hčere. Nato se je odločil pisati svoji izvoljenki. Pisal ji je pismo, v katerem ji je razložil vse, s čimer bi jo mogel odvrniti od zakona. Napisal ji je svojo revščino in orisal ji je svojo eksistenco kot zelo nesigurno. Razumljivo je, da se je Marija pomišljala pri tako čudnem snubcu. Vendar pa znanje ni prenehalo in dopisovala sta si še dalje. Pasteurjeva pisma so bila nekoliko pedagogična in vsebovala vse polno znanstvenih razprav o njegovem poznejšem izumu, ki ga še danes uporablja človeštvo v svoj blagor. Vendar pa je iz pism dihalo toliko požrtvovalnost, da se je Marija dala premagati. Nekoč ji je zopet pisal pismo silno raztresen, njegove misli so se mudile kot po navadi pri njegovih kristalinih in je med drugim zapisal: ... »in jaz sem tako srčno ljubil svoje kristale.« Po poroki je tudi ona vzljubila iz vse duše svojega moža in ga vdano podpirala v vseh njegovih raziskovanjih, dokler ji ni 73 let star v naročju mirno za večno zaspal.

— Ponarejek — prístna slika. Te dni se je na Angleškem našla Rembrandtova slika — moški portret, kakor lani pri Anversu v zakajeni krčmi tudi ena. Kako se je paziti pri takih odkritjih, kaže naslednja dogodbica. Pred leti je dobila ameriška carinarna iz Francije anonimno brzojavko s tole senzacijo ovadbo: »Pazite se slike s podpisom Durondard, ki v kratkem dospe v Združene države. Postglatje podpis in sleparija se pokaže pred vašimi očmi.« Čez par dni se pojavi »Durondard«: nosil ga je s seboj možak, ki je bil videti petičen meščan. V Uniji pa se plača za umetnine tem večja pristožbina, čim bolj je umetnik na glasu. Cariniki so poskakovali od zadovoljstva; s posebno esenco so hrč izbrisali ime Durondard, pod njim pa se je zasvetilo: Rembrandt. Prevara! Prišlo je do ovadbe. Uvoznik je moral plačati občno škodo, saj slikar Durondard je neznatna ničla. Možu pa ni bilo žal odradane kazni: sodišče je s svojim krivdorekom overovalo pristnost njegovega Rembrandta, ki ga je multimilijonar kupil za bajno vsoto. Lastnik pa je menda sam odposlal brzojavko na carinarno!

To vse vročina st'ri.

Če je pečenka pri hudem ognju, dobi lahko zoprni okus. Sonce ima pa enak učinek v toplih krajih na ljudi, katerih pamet označuje naše ljudstvo s kuhinjskimi izrazi: prismojen, pripaljen, pricvrknjen, prikurjen idr. Posebno nevarno je brčkone izpostavljati se žarkom za one, ki imajo slamo v glavi. Pa tudi s fosforjem se ni šaliti. Dokaz šest Italijanov, ki so se preveč razumeli na politiko, je sklenilo ubiti šest poslancev. Eden njih, Tadeo Nazzareno, pa se je pustil prijati ter je izdal sokrivce, ki so jih vse zaprli v blaznico in Aversu. Pet jih je uteklo, Nazzareno je pa še v senci. Francija ne zaostaja za svojo latinsko sestro. Pripeka je samo v enem dnevu v pariški okolici zapalila precej slame v podstrešju. V Epinettesu je ženska Luiza Chevalier, meneč, da je postala kit, prišla prositi policijskega poverjenika, naj jo da odvesti nazaj v morje. V Batignollesu so morali spraviti v posebni bolniški oddelek bivšega praporščaka, ki je bil ranjen in dve leti nemški ujetnik: hotel je namreč na lastno pest pričeti novo vojno s »Švabo« ...

bolečine in je postelji hreščoč zaškril-pala.

»Kaj cviliš in kričiš,« je robantil s sirovim, izpitim glasom, še otroka mi zbudiš, da bosta kričala in tulila sredi noči. Človek pride domov, da se odpočije in prespi, pri vas se pa še teza ne more. Fej, pakajža prokleta, zanikerna!

Opotekel se je v svojo sobo in se kot snop zvrnil na posteljo; tako je obležal in obležen zaspal. Nada pa ni mogla spati, molila je in jokala in poslušala z muko odurno možovo smrčanje in hropenje.

»Ko bi vsaj vrata za seboj zaprl,« je pomislila in si obrisala potno čelo in obraz.

Pa se je zgodilo štirinajsto noč, da se je pripeljal Tone Kordač okrog treh jutraj z avtomobilom domov. Nada je bila maloprej rahlo zaspala, pa jo je zbudil ropot motorja in glasen smeh v veži. Čudna vročina jo je sprelatela po vsem telesu in nepoznana slutnja ji je stisnila srce.

Naenkrat so se odprle duri, in v sobo je stopil Tone z mladim elegantnim dekletom. Postal je malo in se kot v zadregi obrnil k ženi:

»Veš Nada, stara znanica in prijate-

Ruski begunci.

Mnogo pregnancev iz moskovskega carstva je stopilo v tujino na deske, ki svet pomenijo. Vendar doslej še ni nobeden član bivše carske rodovine postal glumač. Hči carja Aleksandra II., princesa Katarina Juruvskaja, je šla prva s tem zgledom naprej. Pričela je v londonskem Kolizeju s pevanjem ruskih in ciganskih romanc in je žela obilen uspeh in pohvalo.

V Parizu pa imajo izbeglice skromno gostilno z ruskimi jedili in vodko. Največji aristokrati obedujejo po stalni ceni 3 fr. 75. Ročna dela ruskih dam krijejo primanjkljaj. Mnoge gospe se hranijo v tem restavrantu s tem, da nekaj ur pomagajo pri gospodinjstvu. In-enujmo nekaj gostov: Varoucof, vnuk onega, ki se je nazival kavkaški car in ki danes pleše v madridski palači; Vladimir Zakovsky, ki iz ene med najstarejšimi družinami in ki je bil nedavno hotelski upravnik; princ Mirski, sedaj vozač v Rimu; Meroth, bivši gardni častnik; Sandenbacher, čigar oče je imel toliko petrolejskih rudnikov in čigar prekrasna mati, rojena Kantakuzenova, je danes prodajalka; Bazirod, znamenit plesalec, ki nastopi v kratkem na velikem odru; lepa kneginja Parovska, ki obdeluje njive v Fayu pri Nemoursu, nosi sama jajca na trg in hčere krave s prsti, blestečimi od smaragdih prstanov, etc.

— Dva cinična podpisnika. Nemškega razbojnika Schlagetterja, ki je načeloval razupiti morilski komisiji (Mordkommission) in nameraval v njo razstreljevati železniške postaje, vlakove ter ubijati s samokresom spreprodnike in strojevodje, je zadela roka pravice v Porenju: Francozi so ga ujeli, obsodili in spravili v krtovo deželo. »Narodnemu mučeniku« bodo Nemci postavili spomenik. Razcesar Viljem in general Ludendorff sta podpisala večje svote za rameravani kip. Dočim so Francozi giljotinirali za manjšo krivdo svojega kralja, pa rajhovi hvaležno in spoštljivo sprejemajo darove za dinahiterja in sicer od krvavega vladarja, ki jim je upropastil domovino.

— Lovski nezgode. Ob otvoritvi lova se je letos prvi teden uničilo vsak dan po pet ali šest ljudi pa bodisi po lastni ali po tuji nespretnosti. Včasih so neukretni pristaši svetega Huberta pokali samo pse, zdaj pa niso varni niti njih tovariši, niti šetanci. Izza Nemroda, ki ga sveto pismo nazivlje »mogočnega lovca pred vekovečnim«, se menda še ni pripetilo toliko nesreč. Temu so baje krivi številni vojni dobičkarji in pre-kupuhi, ki smatrajo za imenitno zabavo, obesiti si puško čez pleča, ne da bi jo znali v roke vzeti in ne da bi umeli razločiti jerebico od zaletete jarice.

— V električnem toku. Eden najboljših angleških letalcev, Kapetan Herve, ki je dosegel rekord s tem, da je v enem dnevu dvakrat sem in tja poletel pot London — Paris, je nedavno preživel neprijeten dogodek, ki se menda še ni pripetil nobenemu aeroplanu. Lebel je nad Rokavskim prelivom, ko je izbruhnila silovitih nevihta. Tik njega so bliski križem kražem švigali skoz oblak. Nenadoma je bliščava svetloba zalila njegov avion in moža je krepko streslo. Nekam razburjen se je privodnik spočil po brezžičnem telefonu z najbližjim aerodromom, odkoder so mu svetovali, naj potegne na krov antensko žico svojega brezžičnega aparata... Veščaki sodijo, da se je letalo brčkone križalo z bliskom, a ker ni imelo stika z zemljo, je šlo brez kvara skozi električno strujo.

Ilica iz pisarne. Res! Kaj me tako gledaš, kaj ne verjameš? Samo na čašico likerja sem jo povabil! Ha-ha-ha!

Nada je molčala, in groza je zrla iz njenih oči.

Tone pa je prijel dekletce za roko in jo potegnil bližje k luči. Neumno, pijano se je smejala in neprestano potrepeta-vala z malimi, ognjenimi očmi vsled premočne svetlobe.

»To-le je punčka, ne pa ti, jetika grintava!« je tako nedolžno se smehljaje govoril in prijel punčko za drobna, močno nabarvana lica, ter jo je poljubil cmokaje s svojimi debelimi, slinastimi ustnicami na njena dva mala, krvavordča cveta.

In odšla sta objeta in glasna v njegovo sobo.

»Ne delaj greha nad menoj in otroci, za Boga te prosim,« je zaprosila z medlim, komaj slišnim glasom. Zmeden, prestilne bolesti in ponižanja polne so zrla njene oči v strop, kot da ne morejo poimeti in umeti, vsega tega, kar se je pravkar zgodilo in kar se še dogaja v sosednji sobi. Tresla se je po vsem telesu, sklepetali so ji zobje, v grlu pa jo je dušilo nekaj silnega, nepremagljivega.

Izvirnež.

»Odpotovati se pravi nekoliko umreti« je pel svoje dni Edmond Haracourt. Umreti se pa reče precej odpotovati. Razumljivo je, da si je Huon Tristan želel, naj mu na grobu namesto De profundis igrajo Odhodno (Chant du Départ), za Marseljezo druga francoska himna, ki ji je Chénier l. 1794. zložil besedilo, Méhul pa naprev. Tristan, star svobodomislec, je imel v Attignyu znano krčmo »Le Canon Pacifique«. V oporoki je izrazil željo, da bi ga pokopali na njegovem vrtu, z glavo proti »Mirosljubnemu kanonu«. Ker pa Francija ni Bosna, kjer imajo toliko pokopališč okoli hiš, se mu po zakonu ta želja ne izpolni. Pač pa je občina rada prevzela volilo 25.000 fr. za zgradbo Ljudskega doma, potem 10.000 za založnika, ki bo izdal attiguysko zgodovino, in znatno vsoto, s katero naj se plača vsak petek domačim siromakom obed: kos kruha, steklenico vina, biftek. Vojaška filharmonija, ki mu je svirala Odhodnico, je prejela 1.000 fr., vsak vojak pa butiljko šampanjca.

Potres na Japonskem in spiritisti.

»Matin« piše, da so v eni zadnjih sej zbrani spiritisti poklicali duhova italijanskega meniha Sforze, ki je živel okrog leta 1355 in Vitellinija, ki ga spiritisti imenujejo beli duh. Oba sta rekla, da je bil napredek Japonske v zadnjih 50 letih tako velik, da bi se oddaljili od zemlje v višji svet, in da se na Japonskem obnavlja isti fenomen, kot se je zgodil z Atlantiko, ki je v enem dnevu izginila pod morjem. Dalje sta povedala, da je sedaj prva na vrsti Francija, ki jo čaka enaka usoda. K sklepu sta še pristavila, da smrt v takem slučaju ni konec življenja, nego le prehod v boljše življenje. Človeštvo mora preje spopolniti moralno življenje, in le v plačilo mu bodo slični zemeljski prevrati, ki ga bodo rešili pozemskih nadlog. In da je najsigurnejša pot v boljše življenje, ako padaš v središče zemlje.

— Stara slika. Angleže sreča išče, navadno tudi najde. Neki Wensleyčan iz grofovine Derby je pred dnevi na javni dražbi kupil več slik za skromno ceno, 2 šilinga 6 penc. Ena je bila tako zaprašena, da se ni razločila njena vsebina. Ko jo je osnažil, je kupec opazil sijajen ženski portret z Rembrandtovim podpisom. Veščaki so izjavili, da je to delo izpod kista velikega Nizozemca.

Otroci.

Po prirodnem zakonu razlikujemo dvojno deco: moške in ženske, po človeškem zakonu pa kar desetero. Čujte: 1. zakonski otrok, rojen iz redne zveze, 2. zakonski otrok, rojen pred poroko matere in očeta, ki pa je postal zakonski po ženitvi. Potem pride cela lestvica hotitvev in hotivic, namreč 3. dete neznanih staršev, katerih popolni tip je najdenec, 4. nezakonsko dete, ki ga pozna samo mati, 5. nezakonsko dete, ki ga prizna samo njegov oče, 6. nezakonsko dete, pripoznano po svojih roditeljih, ki pa se ne vzameta; ne gre ga zamenjati s pozakonjenim potomcem. V razpredlek »neimenljivih« spadajo: 7. fotivi iz prešustva, ki se na Gorenjskem nazivljejo s polutanskim izrazom »pribešji otroci«, 8. naraščaj iz krvoskrumbe. Slednjič omenimo 9. posinovljenca in pohčerjenko, ki bi se mogla zvati deca po izbi, ter 10. posmrtnika, ki je prišel po smrti svojega očeta na svet. K lo je rekel, da narod umira, ko pa je toliko podmladka?

— Alkoholizem pojema. Že pred vojno, zlasti pa po premirju, se je ugotovilo, da alkoholizem ponehava na Francoskem: delavstvo se pridneje drži svojega posla, »zaspana ponedelja« je domala izginila. To razveseljivo dejstvo se vidi še na drug način: žganih pijač se mnogo manj razproda nego poprej in zaporne kazni zaradi pijanosti se bolj in bolj redčijo. Visoka cena alkoholov, abstinenčna propaganda, gojitev športa, pametno izrabljanje laznoče in praznovanja se navajajo med vzroke poboljšanja. Nekatere svedoče približajo, da vino čezdalej bolj izpodirva brinjevec, slivovko in druge paljenke.

— Cirkuške igre. Toreadori se zdi, da pešajo. Nedavno so na Španskem bežali pred bikom mladi borci in se niso marali več spoprijeti, dasi je narod hrupno zahteval — ali pa vstopnino nazaj. Nazadnje je razkačeno gledalstvo zapalilo nekaj cirkuških stavb.

V Bayonnu na Francoskem je novillo (junec) izbil bikoborcu z rogom meč iz rok tako srečno, da je orožje priletelo med prvo vrsto gledalcev in se zapičilo v prsi bogatemu Kubancu, ki je letoviščil takrat v Saint-Sebasti-anu. Bayonski župan je dal nerodnega rvača Marqueza pod ključ. »Eclair« pravi, da bi morali zapreti rajši župana, ki zoper francoske postave dopušča bikoborbe.

Šah.

Rešitev Rincovih končnic v »Jutr. Nov.« z dne 23. septembra 1923.

1. Beli: Kh2; Se5; Ld6; B.: f2, g4.
Črni: Kh4; B.: a2, e2, e4, g7;
Rešitev: Beli na potezi izsilil remis sledeče:

1. Ld6—e7+, g7—g5; 2. Le7—b4, a2—al—D; 3. Lb4—e1, Dal×e1; 4. Se5—f3+, c4×f3; — pat! 4. ... Kh4×g4; 5. Sf3×e1—remis!, ali pa 3. ... Da1×e5+; 4. f2—f4+, Kh4×g4; 5. f4×e5 — remis!

2. Beli: Kd6; Lc8; B.: c7, e3, h5, h6;
Črni: Ka8; Dh1; Sd2; B.: a6, h7;
Rešitev: Beli na potezi izsilil remis sledeče:

1. Lc8—f5, Sd2—c4+; 2. Kd6—c5, Sc4—b6!; 3. c7—c8—D+, Sb6×c8; 4. Lf5—e4+, Dh1×e4 — pat!

3. Beli: Kd4; Td8; Ld7; B.: f4;
Črni: Kg1; B.: b2, b6, g6;
Rešitev: Beli na potezi izsilil remis sledeče:

1. Ld7—f5×, g6×f5; 2. Kd4—e3, b2—b1—D; 3. Td8—d1+, Db1×d1 — pat!

Šahovski brzoturnir, ki se je vršil 20. t. m. v kavarni Evropa za prvenstvo Ljubljane v brzošahu za mesec september, je jenjal z zmago šah. mojstra dr. M. Vidmarja, ki je proti vsem udeležencem, 11 po številu igral s stolpom Ta; naprej. — Od vseh odigranih partij ni izgubil niti ene ter tako dosegel rekordno število 22 točk.

Sledili so mu po redu: Ciril Vidmar (18 točk), Jože Vidmar, R. Mrzlikar, J. Savojic in J. Lenar. — Zadnji — »neimenovani« — je dosegel 1/2 točke.

— »Odgovornost«. Angleški kralj Edvard VII. je, še predno je zasedel prestol, potoval po Kanadi. Nekega dne je opoldne v najhujši vročini počival s svojim spremstvom na samotni, daleč od človeških bivališč. Na tleh sedeč je vzel cigaro in jih še drugim ponudil. Ko pa je hotel prižgati, je zapazil, da nima vžgalic. Prosil je najbližjega sosedu, pa tudi ta jih ni imel in končno se je izkazalo, da noben ni imel šibic. Naenkrat pa je eden od spremstva zaklical: Smo že rešeni. Eno imam jaz, toda samo eno, nobene druge. Pazite, mu je rekel princ. Žreballi bomo, kdo jo bo prižgal. Res so žreballi in žreb je določil princa. Z veliko previdnostjo je vzel vžgalico jo varno užgal in prižgal cigaro sebi, nato pa še drugim. Pozneje kot kralj je o tem dogodku pripovedoval svoji družini in rekel: Bil je to trenutek v mojem življenju, v katerem sem imel najjasnejšo zavest svoje odgovornosti.

— Pariški grb. Občinski svet je sklenil prenařediti mestni grb v toliko, da se med doslejšnje odznake vstavi še vojni križec.

Inserirajte v „Jutranjih Novostih“
:: in uspeh Vam je zagotovljen. ::

O. BERNATOVIČ

Priložnostni nakup za
moške
damske
Obleke za deco - Trikotaža - Rožuhovina
LJUBLJANA, Mestni trg 5-6

SPLOŠNA KNJIŽNICA

Št. 1. I. Albreht: **RANJENA GRUDA.**
„ 2. R. Murnik: **NA BLEDU.**
„ 3. I. Rozman: **TESTAMENT.**
„ 4. C. Golar: **POLETNO KLASJE.**
„ 5. F. Milčinski: **FRIDOLIN ŽOLNA.**

ZVEZDA KNJIGARNA

LJUBLJANA, Marjin trg 8 in po vseh knjigarnah.

GRADBENO PODJETJE
ING. DUKIČ IN DRUG

LJUBLJANA, Bohoričeva ul. 20.

„Vesna“ Brata Pohlin i. dr
tvornica vlasnic, ključic, rinitic
za čevlje, kovinskih gumbov
l. t. d.

Ljubljana I., poštni predal št. 126.

Sprejema vsa naročila, ki se takoj in v vsaki množini izvršujejo.
Zahtevajte vzorce in cenik. Pri večjih naročilih popust.

Pri upravnem sodišču v Celju
sta razpisani

dve mesti pisarjev.

Natančnejši pogoji so razvidni v Uradnem listu.

Eau de Cologne Louis XIV.

se odlikuje posebno s svojim finim ugodnim, osvežujočim vonjem, ter se porablja kot parfum in z izrednim uspehom za negovanje obraza in telesa. Cena 1 l Din. 150
1/2 l Din. 80. Steklenico je prinesli seboj.

Uran-Parfumerija
Ljubljana, Mestni trg 11.

»To-o-o-ne-e!« se je na ves glas utrgalo iz nje, in kri, rdeča in sveža kot makovi cvet na poljani, je bruhnila preko drhtevih ust na belo srajčo, da so nežne prsi upadle kot zvezda, ki se utrne na žalostnem večernem nebu in utone tam daleč za obzorjem.

»Tiho, hudič, če ne...!« se je oglašalo iz sobe in Tone je podal umirajoči robato in sirovo psyovo za spremljevalko v večnost. Kot zvonček mu je pri-trjeval glas njegove ljubice. Umirala je Nada ob šepetanju in burnem, gnusnem dihanju greha, brez Krista in sveče in molitve.

Tako je umirala in umrla Kordačeva Nada.

Ko je moja duša videla in slišala to žalostno zgodbo, je zaplakala divje in iskreno, toda vihar je udušil njen glas. In le Bog je mogel slišati to težko tožbo. Takrat, ko se še ni zgodila ta zgodba, bi udaril vsakogar s trdo pestjo v obraz, če bi mi le jezik pokazal iz porednosti, danes pa molčim in niti ne zaškrbljem z zobmi in v žepu ne stisnem pesti, če mi kdo pljune v lice...

Zakaj, naučil sem se ponižnosti in privadil ljud

Oglejte si

v izložbah oblačilne industrije

A. KUNC, Ljubljana, Gosposka ul. 7

najnovejše raglane

njih nedosežen lepi kraj in nizke cene pri izvrstnem blagu!

Jugoslov. importno in eksportno podjetje
Ing. Rudolf Pečlin

Stroji za vsako industrijo, lesno in kovinsko; poljedelski stroji in orodje; lokomobili in motorji; vseh vrst stiskalnice; valstrgovina železa za stavbene in konstrukcijske svrhe. — Tovarna poljedelskih strojev, livarna za železo in kovine F. FARIČ izdeluje vse predmete iz litega železa vsaki množini in velikosti točno po modelih, armature iz medij in kovin za vsako potrebo.

Maribor, Trubarjeva ulica 4.
Telefon Interurban št. 82.

Ranice Veber:

Problem zavesti in nezavesti.

II.

Ako je zavednost duševnih pojavov, kakor smo videli, istovetna samo z okoliščino, da nastopa ti pojavi kot objekti neposrednega notranjega zaznavanja, tedaj pa je pač že zdaj jasno, da moramo v istini poleg tako zvane zavedne duševnosti razlikovati še učinkovito dano ter nezavedno duševnost. Ako je namreč vsak duševni pojav zaveden samo tedaj in v toliko, kadar in v kolikor ga obnem notranje zaznavamo, tedaj vendar ni dvoma, da tvori prav ta zavedna naša duševnost le malenkosten del celokupne naše duševnosti.

Kakor namreč tudi s tako zvanim vnanjim zaznavanjem lahko dojamemo v najboljšem slučaju samo prav nezaten del vsega tega, kar tvori v svoji celokupnosti tako zvano vnanjo prirodo, tako je tudi na duševnem polju vse to, kar nastopa v danem slučaju kot objekt našega notranjega zaznavanja, samo prav nezaten del vseh duševnih pojavov sploh in celokupne naše lastne faktične duševnosti posebej. In kakor nobenemu naravoslovcu nikoli ne pride na misel, da bi to, kar more že sam ali pa tudi s pomočjo drugih oseb dojeti z golim vnanjim zaznavanjem (z gledanjem, tipanjem, vohanjem itd.) ter z vzporednimi konstatacijami, tikajočimi se eksistence (zaglednih, otipanih, vohanih vnanjih pojavov), bilo istovetno že s celokupno vnanjo prirodo sploh, tako tudi noben psiholog ne more biti mnenja, da tvore samo oni duševni pojavi, ki jih ali sam ali pa tudi druge osebe trenutno notranje zaznavajo, po svojem obsegu še celokupno faktično duševnost tega ali drugega poedinega človeka.

Kdor se je vživel v moj obria zavednosti ali nezavednosti v ožjem pomenu besede in kdor je torej z menoj vred prepričan, da zavednost kakor nezavednost nista v tem smislu konstitutivna znaka duševnosti, da bi sploh vsaka duševnost že po lastni naravi morala biti zavedna značaja, temveč da pomenita ta izraza samo neko relativno razmerje kakega duševnega pojava do posebnega doživljanja, namreč uprav do tako zvanega notranjega zaznavanja, ta ne more dvomiti, da moramo poleg zavedne duševnosti razlikovati še nezavedne in da slednja prvo tudi po svojem obsegu neprimerno prekaša. Kakor prekaša obseg celokupne vnanje prirode neprimerno vse to, kar more katerikoli poedini človek ter celokupno človeštvo vnanje zaznati, tako prekaša prav gotovo tudi obseg celokupne faktične duševnosti vsakega poedince neprimerno vse to, kar more on sam na sebi notranje zaznati.

Sicer pa lahko zdaj z vidika sedanjega pojmovanja zavednosti ali nezavednosti eksistenco nezavedne duševnosti izkažemo naravnost analitičnim putem in to takorekoč v dveh nasprotnih smereh, izmed katerih se prva tiče analitičnega razmerja med zavedno in nezavedno duševnostjo, druga pa aksiomatične zakonitosti, da bi vsaj en del naše duševnosti nujno ostal tudi tedaj nezavedna značaja, ako bi sicer vsa ostala naša duševnost postala objekt našega notranjega zaznavanja.

Če je namreč zavednost n. pr. kakega doživljanja iskati v tem, da ga notranje zaznavamo, t. j. da nanj na poseben način mislimo, tedaj je pač jasno, da predpostavlja eksistenco kakršnekoli zavedne duševnosti, uprav eksistenco še pristojne nezavedne duševnosti, oziroma da bi brez nezavedne duševnosti tudi nikoli ne moglo priti do nobene zavedne duševnosti. Kakor poudarjam to v drugih svojih publikacijah, je namreč kakor o vsakem mišljenju tako tudi o notranjem zaznavanju brezpogojno reči, da svojega objekta ne »ustvarja«, temveč ga predpostavlja, tako nujno predpostavlja, da bi brez njega tudi samo izginilo v prazen nič. Med vsakim mišljenjem in njegovim objektom vlada nasprotno tako razmerje, da je pač objekt mišljenja po vseh lastnih straneh neodvisen od mišljenja samega, da pa se vsako mišljenje ravna in mora ravnati po teh in drugih straneh svojega objekta in da ni ter ne more biti mišljenja in torej tudi ne notranjega zaznavanja, od katerega šele bi bilo odvisno vse to, o čemer naj na kakem pojavu mislimo in kar naj na kakem pojavu notranje zaznavamo.

Radi te načelne enostranske odvisnosti mišljenja sploh ter notranjega zaznavanja posebej od njenih objektov in radi gori orisane okoliščine, da je vsaka duševnost zavedna samo v toliko, v kolikor nastopa kot objekt uprav notranjega zaznavanja, pa velja zdaj z analitično jasnostjo, da je vsaka zavedna, t. j. kot objekt notranjega zaznavanja nastopajoča in v tem smislu samo konstitutivno ali relativno določena duševnost načelno odvisna od pristojne nezavedne, t. j. take duševnosti, ki je po svojih lastnih in konstitutivnih straneh popolnoma neodvisna od vprašanja, ali nastopa obnem kot objekt notranjega zaznavanja ali ne. Če je n. pr. moje sicer realno trenutno veselje »zavedno« samo tedaj in v toliko, da predpostavlja ta zgolj relativna in samo iz omejenega razmerja med veseljem ter pristojnim notranjim zaznavanjem izvršajoča stran veselja še to veselje samo po vseh onih njegovih straneh, ki so popolnoma neodvisne od vprašanja, ali to svoje veselje tudi notranje zaznavam ali ne, in ki toj tvorijo v svoji celokupnosti zopet isto, toda nezavedno moje veselje.

Sicer pa lahko zdaj izkažem tezo, da bi smeli govoriti samo o zavedni duševnosti, naravnost kot notranje protislovno. Ako namreč pomenja zavednost duševnosti samo gori orisano relativno njeno določenost, tedaj je jasno, da taka duševnost sama s sploh ne more eksistirati, ker mora biti vse to, kar naj faktično je, ne samo relativno ali konstitutivno, temveč tudi absolutno ali konstitutivno določeno. Kakor ne more eksistirati n. pr. nobeno premoženje, o katerem bi veljalo samo toliko, da je recimo dvakrat večje nego kako drugo premoženje, in kakor je vnaprej izključena faktična eksistenca recimo temperature, o kateri bi naj veljalo samo toliko, da je n. pr. dvakrat višja nego

kaka druga temperatura itd., temveč kakor mora isto premoženje in ista temperatura, ako naj faktično eksistirati, poleg omenjenih in podobnih zgolj relativnih lastnosti biti določena še po lastnih in konstitutivnih znakih, n. pr. da gre za premoženje 1.000 K ali za temperaturo določene stopnje, tako mora tudi vsaka faktična duševnost poleg vseh svojih zgolj relativnih znakov biti določena še po takih svojih lastnostih, ki ji pripadajo sami in brez ozira na kakršnekoli druge pojave, s katerimi šele so dani in morejo biti dani tudi vsi relativni momenti one duševnosti. Baš orisana zavednost n. pr. kakega trenutnega veselja pa je samo taka zgolj relativna lastnost tega veselja, ki izvira iz njega in iz pristojnega notranjega zaznavanja in ki torej ni lastna lastnost veselja samega. Ako torej naj pride do »zavednega«, t. j. obenem zgolj relativno določene veselja, mora biti že vnaprej dano tudi »veselje samo z vsemi onimi lastnimi lastnostmi, ki nimajo nič opravka z drugimi pojavi in torej tudi ne z notranjim zaznavanjem veselja, mora biti že vnaprej dano isto, a nezavedno veselje.

Ker velja isto sploh za celokupno duševnost, torej morem in moram reči, da vsa zavedna duševnost nezavedno takó predpostavlja, da bi brez slednje že načelno ne mogla eksistirati, prav tako načelno ne, kot velja to o trikotniku v Evklidovem prostoru, ki bi meril več ali manj nego 180°.

Sicer pa lahko zdaj isto vprašanje, ki sem ga obravnaval doslej pri duševnih pojavih, nastopajočih kot objekti notranjega zaznavanja, ponovim še pri notranjem zaznavanju samem, ki je tudi poseben doživljanje, namreč posebna misel, stoječa pod istimi dosedaj navedenimi kriteriji zavednosti in nezavednosti. Saj ostane tudi notranje zaznavanje kakršnekoli lastne duševnosti samo tako dolgo zopet le nezavednega značaja, dokler tudi samo ne postane objekt drugega notranjega zaznavanja.

Ko zaznavamo notranje n. pr. svoje trenutno veselje ali žalost ter nič drugega, tedaj je v smislu dosedanjih analiz pač to veselje ali žalost zavednega značaja, tedaj se »zavedno« pač veselimo ali žalostimo, tedaj pa še nikakor ni zavednega značaja tudi naše notranje zaznavanje tega veselja ali žalosti, tedaj še ne zaznavamo »zavedno« tega veselja ali žalosti. Tudi to zaznavanje samo postane nasprotno šele tedaj in v toliko, zavedno, kadar in v kolikor se nam posreči, da notranje zaznamo tudi omenjeno primarno svoje notranje zaznavanje svojega veselja ali žalosti: Samo v tem slučaju velja oboje, da se namreč zavedno veselimo ali žalostimo in da to svoje veselje ali žalost tudi zavedno notranje zaznavamo. Tudi v tem primeru pa še nikakor nismo pri kraju nezavednega zaznavanja. V tem slučaju je namreč obenem zavednega značaja pač naše notranje zaznavanje našega veselja ali žalosti, ni pa še zavednega značaja tudi naše drugo zaznavanje tega zaznavanja, vsaj tako dolgo ne, dokler tudi to drugo zaznavanje zopet ne postane objekt tretjega zaznavanja itd. in infinitum.

Že s tem pa je zdaj zopet z analitično jasnostjo izrečeno, da bi tudi v onem (de facto nikdar realiziranim) najugodnejšem slučaju, ako bi se komu v istini posrečilo, da notranje zazna celokupno duševnost, vsaj vsakokratni učinkoviti zadnji člen te duševnosti, namreč vsakokratno zadnje notranje zaznavanje samo ostalo in moralo ostati nujno in izključno samo nezavednega značaja. Kdor to zanika, bi namreč v smislu zgorajšnje analize moral obenem trditi, da je tudi vrsta faktično eksistentnih doživljanjev (v našem slučaju notranjih zaznavanj) kakega človeka navzgor in infinitum odprta, kar je seveda že notranje protislovno. In pri vsem tem velja to tudi za najidealnejši subjekt, za subjekt torej, ki bi ne bil samo zmožen, da notranje zaznava n. pr. trenutno lastno veselje, temveč da zaznava obenem to svoje zaznavanje onega veselja, da zaznava dalje tudi to drugo zaznavanje, da še zaznava tudi tretje zaznavanje (namreč svoje zaznavanje onega drugega svojega zaznavanja, ki ima za svoj objekt šele njegovo zaznavanje njegovega veselja) itd.: Naj gre ta vrsta drugo na drugem slonečih notranjih zaznavanj še tako daleč navzgor, kot vrsta učinkovitih doživljanj je in mora biti v takem slučaju nujno zaprta, kar pa se zdaj nič drugega ne pravi, nego da bi tudi pri najidealnejšem subjektu, kakor si ga moremo sploh zamisliti, vsaj omenjeni zadnji člen njegove duševnosti, namreč omenjeno njegovo zadnje učinkovito notranje zaznavanje nujno ostalo nezavednega značaja.

Pri vseh faktičnih subjektih pa je radi znane in pri priliki že omenjene »ožine zavesti« ta vrsta drugo na drugem slonečih notranjih zaznavanj itak tako kratka, da pride v najboljšem slučaju učinkovito kvečjemu do zaznavanja kakega lastnega doživljanja (ali samega sebe), ki samo ni zaznavanje, in da je torej pri vsakem empiričnem subjektu ponavadi že vsako tako zaznavanje druge stopnje le nezavednega značaja.

Glede zavesti in nezavesti smo torej dosedaj dognali dvojce: Zavedna duševnost je prvič kakor smo videli, načelno odvisna od nezavedne in tudi vsak zadnji učinkoviti člen duševnosti je drugič sam že načelno le nezavednega značaja. Tako naj čitatelj sam presodi vrednost moderne teze, da je duševnost in zavednost eno in isto.

Samo radi večje popolnosti naj bo še na kratko omenjeno, da nahajamo tudi med duševnimi pojavi še take, ki so sami načelno in brezpogojno izključno le nezavednega značaja. Mislim namreč na tako zvane duševne dispozicije ali sposobnosti vsakega človeka kakor sploh vsakega duševnega bitja. Take dispozicije lahko namreč ugotovimo izključno samo preko faktičnega doživljanja pristojnega subjekta: Da imamo dispozicijo gledanja, mišljenja, čustvovanja, stremjenja itd., izvemo načelno samo preko našega faktičnega gledanja, mišljenja, čustvovanja, stremjenja itd. Konstatacija, da ima ta ali drug subjekt te in druge dispozicije, je torej pravzaprav samo nekaj »klep«, sloneč na konstatacijah, da ima ta ali drug subjekt taka in drugačna doživljanja. Seveda s tem ne trdim, da bi obseg vseh dispozicij kakega subjekta se kril že z obsegom njegovih faktičnih trenutnih doživljanj, ker je vsaj ponavadi mnogo večji.

Trdim samo to, da ne moremo nobene lastne in tuje dispozicije ugotoviti na oni neposredni način, kakor lahko v danem slučaju ugotovimo pač kako lastno trenutno doživljanje ali samega sebe, namreč s pomočjo orisanega neposrednega notranjega doživljanja, temveč da na eksistenco vsake dispozicije lahko samo sklepamo preko svoje konstatacije pristojnega učinkovitega doživljanja.

Že iz vsega tega pa jasno sledi, da nobena dispozicija ne more nikoli postati objekt neposrednega notranjega zavedanja, ker gre pri vsaki dispoziciji za pojav, ki leži takorekoč za našimi doživljaji, tvoreč neko vmesno plast med našimi doživljaji ter med nami samimi, t. j. med pristojnim subjektom. Torej pa se tudi nobene svoje dispozicije same nikoli ne moremo tako neposredno »zavedati«, kakor se pač lahko in nešteto krat učinkovito zavedamo pristojnega lastnega doživljanja, n. pr. trenutnega lastnega gledanja, mišljenja, čustvovanja in stremjenja. Ugovor, da se nam večkrat zdi, kakor da bi se neposredno zavedali lastne moči ali tudi slabosti, lastne sposobnosti ali tudi lastne nesposobnosti, opraviti ali opustiti izvestne čine, ne velja, ker se v vseh takih slučajih nikakor ne zavedamo svojih dispozicij samih, temveč le različnih jim prirejenih trenutnih lastnih doživljanj, n. pr. svojega močnega ali pa le bledega hotenja, svojega gladko tekočega ali pa le težko razvijajočega se mišljenja itd.

Ako pa pri vsem tem v danem slučaju vendar mislimo na svoje dispozicije same, tedaj nanje preko pristojnega lastnega doživljanja samo sklepamo in jih torej bistveno drugače dojemamo, nego jim prirejemo trenutno svoje doživljanje, katero edino lahko tudi neposredno notranje zaznavamo. Ako je temu tako, tedaj pa so tudi vse naše psihološke dispozicije v istini načelno nezavednega značaja, kar govori zopet odločno proti že omenjenemu in prav danes uzelemu naziranjju, češ, da je vsa duševnost takorekoč že po lastni naravi samo zavednega značaja.

Ako kratko povzamemo vse rečeno, lahko glede problema zavesti in nezavesti, zavednosti in nezavednosti v ožjem, psihološkem smislu besede ugotovljamo končno sledeče: Zavest kakor nezavednost, zavednost in nezavednost nista nikaka konstitutivna znaka duševnosti, ker merita oba samo na izvestno razmerje med poedinimi duševnimi pojavi, namreč med onim duševnim pojavom, ki naj bo zaveden ali nezaveden, in pa med gori orisanim notranjim zaznavanjem tega pojava: Pojav je zaveden tedaj in v toliko, kadar in v kolikor nastopa kot objekt notranjega zaznavanja, v vsakem drugem slučaju pa je samo nezavednega značaja. Že iz te definicije zavednosti sledi v smislu svoječasni in gorenjih izvajanj glede vprašanja, kaj vse lahko nastopa kot objekt notranjega zaznavanja in kaj ne, da stoji vse medu seboj vesoljstvo načelno izven nasprotja zavednosti in nezavednosti, da pa so tudi v okviru duševnega vesoljstva zavedni lahko samo subjekti, oziroma jazi ter odgovarjajoči doživljaji, dočim so vse duševne dispozicije načelno nezavednega značaja.

Edmond et Jules de Goncourt:

Renée Mauperin.

(Roman.)

(Nadaljevanje.)

Mislil je na vse, kar se mu je pripetilo v zadnjih mesecih. Čestital si je, da je vse tako dobro izpeljal. Ideja, igrati igro, je izhajala od njega. Nalašč ga ni bilo k prvim izkušnjam, nalašč se je kazal hladnega in brezbriznega napram Noémi in tako je uspeval njen odpor. Mislil je na svoj mojstrski udarec, kako je nenadoma na odru pri predstavi pokazal svoje ljubezen do Noémi, kot bi mu bila njegova vloga iztrgala skrivnost iz srca. Spomnil se je na vse, kako je tiral do brezupnosti to žensko ljubezen, kako se je oblekel za zadnji sestanek, in pri tem se je dvignil v njem neki ponos, ko je pomislil, da je vse to preračunal in postavil že vnaprej in da se je ta ljubezen štiridesetletne ženske končala čisto po njegovih načrtih.

Jaz sem; noče se mi spati noč, je dejala Renée, vzela stolček, ga primaknila h kamninu in sedla. Rada bi se pogovarjala s teboj, kot sva se pogovarjala včasih, ko še nisi imel svoje stanovanja v Parizu. Navadil si me tu na smotke, na pipo, na vse. Vsi so spali, midva sva se pa smejala in uganjala neumnosti v koticu pri tem kamninu... Sedaj je pa moj gospod brat resen možak...

Da, silno resen, je dejal Henri z nasmehom, poročim se.

O, je zaklicala, to pa ni mogoče... prosim te...

In vrgla se je pred njim na kolena in ga prijel za roke: — Poslušaj me, saj vendar ne boš radi denarja!... Glej, na kolenuh sem pred teboj. Zapusti očetovo ime prinaša nesrečo... To je naše ime, naša kri, Henri... Naš dobri oče! Pusti to žemite, prosim te iskreno... če me ljubiš, če ljubiš nas vse... Oj, lepo te prosim!

Kaj se ti blede? Kaj ti je pa prišlo na misel? Dovolj tega, vstani!

Renée se je dvignila, presunila s pogledom svojega brata in dejala: — Noémi mi je povedala... vse!

Lica so ji rdeče zažarela. Henri pa je prebledel, kot bi mu bil kdo pljunil v obraz. Ona mu je pa zakričala:

Tako se vendar ne morete poročiti z njeno hčerko!

Draga moja, je dejal Henri s hladnim glasom, ki se je tresel, zdi se mi, da se mešate v stvari, ki vas ne briga... in dovolite, da vam rečem, da za mlado dekle...

Ha, to je blato, ki ga ne bi smela poznati!... ki ga pa ne bi bila nikdar spoznala brez tebe!

Draga moja!...

Henri je stopil proti svoji sestri... prijel se ga je ona blede jeza, pred katero ima vsakdo strah. Renée se je preplašena umaknila. Prijel je za roko, ji pokazal vrata in dejal: — Idite!

Za trenutek je opazil, kako se je na hodniku oprla z roko na zid.

V tem smislu pa lahko zdaj ugotovimo trojno stopnjo naše »zavesti« v najširšem pomenu besede. Najnižjo stopnjo zavzema naša zavest tedaj, ko sicer karkoli doživljamo (n. pr. gledamo, tipamo, vohamo, slišimo, čustvujemo itd.), a tega svojega doživljanja samega notranje ne zaznavamo. Drugo višjo stopnjo pa zavzema naša zavest tedaj, ko vsaj kakršnokoli svoje doživljanje tudi notranje zaznavamo; o tej zavesti moramo govoriti tam, kje ugotavljamo n. pr. lasten zobobol, lastne upe in dvome, lastno dobro ali slabo razpoloženje itd. Tretja in najvišja stopnja pa gre naši zavesti tedaj, ko ne zaznavamo notranje samo lastnega doživljanja, temveč tudi samega sebe, t. j. ko se ne zavedamo samo n. pr. lastnega zobobola, temveč tudi samega sebe.

Z ozirom na to pa, da sem že v prvem delu pričujoče študije mogel opozoriti na ozek stik zavesti in nezavesti z našim mišljenjem sploh, še lahko omenim, da razpade prva in najnižja stopnja zavesti, torej ona stopnja, ko sicer karkoli doživljamo, samo ne nobenega notranjega zaznavanja, še v dvoje pastopeni, namreč v kolikor se vrši v danem slučaju realen tok naše duševnosti sploh brez vsakega mišljenja, torej ne samo brez onih poesnih misli, ki so istovetne z notranjim zaznavanjem, temveč sploh brez vsakega mišljenja, in v kolikor nahajamo v okviru te duševnosti vsaj kake druge misli, čeprav še nikakega notranjega zaznavanja: Prvi slučaj podaja psihološko karakteristiko našega notranjega stanja n. pr. v tako zvanem najtrdnjšem spanju (ko tudi prav nič ne sanjamo) ali pa v tako zvani totalni omotici, dočim meri drug slučaj na ono in vsaj relativno že višjo stopnjo zavesti, ki nam pripada tedaj, kadar n. pr. bdim in o čemerkoli razmišljujemo, samo ne o samem sebi in ne o lastnem doživljanju. Nahajamo torej skupno četrto stopenjo zavesti, ki jih kratko lahko zdaj označimo tako: 1. Efektivno doživljanje, toda še brez vsakega vzporednega mišljenja; 2. efektivno doživljanje, ki vsebuje tudi vzporedno mišljenje, vendar še nikakega notranjega zaznavanja; 3. efektivno doživljanje, ki vsebuje obenem notranje zaznavanje tudi pristojnega subjekta ali jaza.

Kot glavni izsledek tega svojega pojmovanja zavesti in nezavesti lahko torej smatram okoliščino, da pri zavesti kakor nezavesti ne gre za nikake mistične pojave, ki bi bivali posebej pod ali nad našim doživljanjem in iz katerih naj bi se izvajali kakršnokoli osebni zakoni tega doživljanja. Zavest kakor nezavednost sploh ni nobena duševna realnost, ker pomeni samo izvestno, namreč gori orisano razmerje med takimi realnostmi. Ta izsledek pa je že formalno zato tem tehtnejši, ker nam omogoča, da se tudi na polju psihologije in filozofije uspešno pokorimo znanemu postulat, da je treba kakršnekoli »neznanke« po možnosti reducirati na najmanjše število: Tudi zavest in nezavest pa sta taki neznanki, s katerima obligatorično operirajo še marsikateri današnji psihologi in »psihisti«, ki dohajajo na ta način seveda do prav čudnih zaključkov.

XXV.

— Naprej, Henri, je dejal g. Mauperin svojemu sinu. Ko je pa Henri hotel, naj gre oče pred njim po stopnicah navzgor, mu je ta ponovil: Kar naprej!

Ko sta se čez pol ure vrnila iz ministrstva, je dejal stari Mauperin ves rdeč: — Lahko ste zadovoljni z menoj, Henri. Stori sem, kar sta vaša mati in vi želela... Sedaj dobite to ime...

Oče...

— Je že dobro, ne govoriva več o tem... Ali se vrnete z menoj? je vprašal in si zapenjal svojo suknjo na način, kakor si stari vojaki skrivajo svoje občutke.

— Ne, dovolite, da vas zapustim. Danes imam mnogo dela. Jutri pridem k večerji.

— Torej jutri. Prav bi bilo, če bi prišli; vaša sestra je še vedno malo boleha.

Ko je voz z očetom izginil, je Henri dvignil glavo, pogledal na uro in z veseljem, svobodnim korakom nalik možu, ki čuti veter sreče na hrbtu, je krnil v ulico de la Paix.

Na oglu Chaussée-d'Antin je stopil v kavarno Bignon, kjer so ga čakali debeli mladi gospodje, ki so dišali po denarju in po deželi.

Pri kosilu so se pogovarjali o poljedelskih izlozbah, potem pa so šli kadit smotke na boulevard. Pogovor se je sukal okoli poljedelstva in politike. Ob dveh je zapustil Henri to družbo, šel v svoj klub, prelistal časnike in nato pisal v svojo beležnico prav počasi nekaj, kar se mu je zdelo zelo važno in težavno.

Nato je šel v neko zavarovalno družbo čitat poročilo. V njen odbor ga je bil porinil njegov oče s svojo znano poštenostjo velikega obrtnika. Ob štirih se je usedel v kočijo in napravil celo vrsto obiskov damam, ki so imele salon, vpliv in zveze, ki morejo pomagati moškemu pri njegovi karjeri.

Ob sedmih se je udeležil letnega banketa društva starih sošolcev in imel na koncu govor, poln fraz, kateremu so navdušeno ploskali. Nato se je pokazal še pri treh in štirih soarejah.

XXVI.

Udarec, ki ga je bila občutila Renée pri odhodu iz sobe svojega brata in ki jo je za trenutke spravil iz ravnotežja, jo je napravil bolno. Bolehala je že teden dni in naposled so jo tišina in kroglice iz naprste polagoma ozdravile. Toda ostala je žalostna in te žalosti čas ni mogel izletiti. Henri, ki je vedel, zakaj je bolna, je skušal vse storiti, da bi se ji približal. Bil je tako pozoren napram njej, kot bi se kesal. Skušal je spet najti milost v njenih očeh, razorožiti njen gnev, pomiriti to ozlovoljeno dušo. Toda vedno je videl v njej neko hladnost, neko temno odločnost, pred katero je imel nekaj strah. Razumel je, da je pozabila samo njegovo sirovo žalitev, odpustila je samo bratu, a ne možu.

Neki dan bi bila morala oditi z materjo v Pariz, da se malo zabava, a mati se pri odhodu ni počutila čisto dobro in tako je Henri, ki je imel v Parizu opravka, predlagal, da bi vzel sestro s seboj. Odšla sta. Ko sta se peljala v Parizu po ulici Richelieu mimo knjižnice, je dal Henri ustaviti voz, ki sta ga bila najela na postaji.

Šesti čut in instinkt.

(Nadaljevanje.)

Prej sem omenil »smrtne zvoke«, navesti pa moram še slučaj nemškega pesnika Mörikeja. Slavil je 8. sept. 1874 svojo 70. letnico, rano je šel leč, medtem sta se pa njegova sestra in hčerka mirno zabavala v osednji sobi. Kar nenkrat zadoni popoln muzikalni akord, kakor da prihaja od okna krasni harfi podobni glasovi. Milo in ljubko so odmevali v majhni sobici. Klara (njegova sestra) postane pozorna in gre gledat k oknu, kje da so ti prijazni muzikanti? — ali na ulici jih ni, v hiši pa tudi ni ne sluha ne duha od njih. — »Ali si slišala,« vpraša Klara prisluškujočo Marijo. V istem trenutku zakliče papa Mörike iz svoje spalnice: »Kje je godba?« Njegovi so mu mogli samo svoje začudenje izraziti; zagotovo kakor so prišli, so ti glasovi tudi ponelali; dvojna tišina in mir sta zopet zavladala v pesnikovem domu. Nato reče on: »To pomeni mene; to je moj zadnji rojstni dan.« In tako je tudi bilo. To navaja univ. prof. sociologije in kulturne zgodovine v Münchenu dr. Max Kemmerich v svojem članku: Uebersinnliche Selbstbekenntnisse berühmter Männer. »N. W. J., 19. Aug. 1923. Nr. 10687.

Avgusta meseca so časopisi (tudi slov.) prinesli lep slučaj telestestije ali vizije (pozitivisti bi rekli: halucinacije) in moči vizionarnega šestega čuta, ki se je odigral v Solunu: Neki mlad častnik se je v veseli družbi prijateljev sprehajal po mestu. Prijazno kramlajoč so zašli v neki gozd. Kar se neki častnik zagleda kot zamaknjen v deblo nekega drevesa, obledi, se strese in ko se nekoliko osveti, izjavi začudenim prijateljem: »Popolnoma razločno sem videl svojega očeta na smrtni postelji. Vrne se takoj v mesto in se odpelje s prvim vlakom v svoj domači kraj. — Ko prestopi prag, vidi očeta ležati na parali. Konstatirali so, da je oče izdihnil baš v tistem času, ko je sin stal pred deblom v gozdu. Z zadnjo mislijo na odsotnega sina je izdihnil oče svojo dušo — in osvobodena telesne materije, na katero ni bila več vezana, je lahko bliskovito učinkovala ne takoj na normalno budno zavest, ampak na dušo sinova, ki je za hip padel v poluspanje (france), ker sam v tem stanju je mogel šest čut zaznati in videti očeta na smrtni postelji. To stanje je tudi obenem ono, ko zaznavamo »spomine« umrlih, ev. tudi vidimo pokojnikov astral s pomočjo medijalnega ali šestega čuta. Lepo tako pojavljanje se je pripetilo v Zaostrogu v Dalmaciji. »Obzore, od 21. avg. 1923, br. 228 poroča, da je tam nedavno umrl kmet Kosović; klicali so ga »Livo«. Ves svoj imetek je zapustil neki vdovi, s vsem pa prav ničesar. Nekoliko dni po njegovi smrti je videla 17 letna Kata Kraljevič, pastirica, kako se neki človek plazil okoli hleva in hiš na planini, kjer je pasla živino. Iz daleč začne nanj vpiti, misleč, da je kakšen tat. Ali ko se človek obrne proti njej, zagleda na svojo veliko začudenje »Livo«, pa zbeži na višji gore in začne klicati na pomoč. Od tedaj zelo pogosto vidi tega Livo, ali pred hišo ali na vrh potope, ali pa ga srečava sred poti. Odpira usta kakor da govori, ali glasu njegovega ne sliši in vedno ji nekaj preti z roko, kadar deklica zakriči. Če tudi ga deklica ni videla na parali, se njen opis njegove obleke povsem ustreja, samo kape nima na glavi, robec pa, s katerim je bila podvezana na brada, ima sedaj privezan okoli nog. Včasih padajo v okolici deklice kamenčki, ali se pa v hiši kaj prevrne, kar tudi drugi sestanovanci opazajo. Dva zdravnik sta izjavila, da je deklica popolnoma normalna — ugotovili so pa, da je izvrsten medij in kdor ima medijalne lastnosti v tej meri kakor ta deklica je lahko povsem normalen človek, tu ni nikakor na mestu beseda: halucinacija — ali celo izjava: histerija. — V mojem domačem kraju so zdravi, kmečki ljudje videvali leto dni svojo umrlo sosedo — in noben zdravnik sveta jih ne more označiti za halucinatorje. Kmečki človek ima namreč v večji meri neizkvarjeni instinktivni šest čut, kakor pa gošpod v mestu. Lepo pravi univ. prof. Karel Kamilo Schneider (Dunaj) v svojem feljtonu »N. W. J.: Okkultismus u. Weltanschauung: »Kdor ima čut spirituelnosti pojmovati, ta ne rabi nobenega dokaza. Bili so časi, ko ljudje niso mogli razumeti, da bi sploh spirituelna eksistenca mogla biti problem, danes je narobe vsaj v tistih krogih, ki dajejo značilnosti karakteristično obeležje.

»Snov moti razpravi še davno ni izčrpana, marsikaj si prihranimo še za pozneje. Jasno bo pa vsakomur, kdor se zanima za take in slične pojave in kdor umne samega sebe dobro opazovati, da se nam le polagoma z vztrajno askezo (vajo) odkrivajo tajne naše duše. Toda ne iščite čudežev, kjer jih ni, ne iščite nadnaravnega tam, kjer ga ni. Vse na videz čudežno, nadnaravno in načudno postaja nam dnevno bolj naravno dejstvo, z naravnimi pojavi Resnični, glo-

boki, vsestranski študij narave in vsega, kar biva v njej in promatranje njenih zakonov mora nas polagoma privedi do prepričanja, da veljajo povsod isti večni zakoni: »Kakor v nebesih, tako na zemlji« i za zunanji i notranji naš svet.

Da obstoji šest čut — čut duše (naše podzvesti), čut intuicije, čut inspiracije, imate dokaze v slovnstvu velikih genijev celega kulturnega sveta in v njih neumrjoh delih, v pesništvu velikih pesnikov, v umetnosti vseh panog. — Ker vse, kar je iz duha rojeno, je večno lepo in vekovito trajno. Šesti ali medijalni čut je čut zanosa (ekstaze) in mistike, torej metafizični, vizionarni proroški čut in čut slutenj, iz katerih govori instinkt duha ali duše — kar ta čut govori, je resnično.

To je čut radioaktivne emanacije, elektromagnetne, spirituelne, astralne kakovosti, ki črpa svojo energijo, in dimniko iz četrte dimenzije. Lahko gleda v daljno preteklost v bližnjo in daljno bodočnost (navidežno!), ker je vzvišen nad čas, materijo in prostor. On je s svojo eterično snovjo nositelj raznih okultnih pojavov, kakor sem to že s početka omenil, namreč: telepatije, psiometrije, jasnovidnosti, videnja duhov in občenja z njimi, telekinezije, materializacije, aporotov (donašanja cvetlic in drugih predmetov v hermetično zaprti prostor).

Ljudje, res učeni, kakor Büchner, Haeckel, Moleschot in Vogt i. dr. in ostali učenjaki in modrijani, pristaši materialističnega monizma, so za razvoj naravnih ved mnogo koristili, (vsakemu svojo!) — ali še več zmede so povzročili s svojimi nauki. — Na posledica teh krivih naukov trpi danes človeštvo ogromno škodo i materijalno i duševno. Zavrgli so v svojem učenjaškem napuhu pojme: duh, duša — Bog — hoteli so biti sami — bogovi. — Moralo je biti tako, ker le po zmotah se pride do resnice — po trpljenju in dolgi duševni temi, bo tem lepše zasijala luč spoznanja in modrosti!

Konec prvega dela.

Dodatek k prvemu delu.

Kako pravilna so moja izvajanja, zlasti o šestem čutu, potrjuje predavanje profesorja Richeta-a v Londonu, ki ga je imel začetkom septembra in je pobudilo pravo senzacijo. Da bodo lažje primerljivi čitatelji moja izvajanja z Richetovim predavanjem, prinašam dobesedno londonsko poročilo z dne 18. septembra 1923, ki je izšlo v »N. W. J., z dne 22. septembra 1923, št. 10.720: Šesti čut. Senzacionelno predavanje profesorja Richeta-a.

Londonski listi poročajo o senzacionelnem predavanju, ki ga je imel slavni pariški fiziolog profesor Richet v Londonu pred večinom iz angleških učenjakov obstoječo družbo. Profesor Richet, ki čita na pariški univerzi o fiziologiji, je bil prvi učenjak svetovnega glasu, ki se je očitno pripoznal k spiritizmu.

V svojem predavanju je prof. Richet postavil trditve, da človek nima pet, kakor so do sedaj mislili, ampak šest čutov. Pokazal je na dejstvo, da so ga k temu dovedli njegovi poskusi, da človek more doseči o doživljajih in dogodkih sigurno znanje s sredstvi, ki leže izven okrožja peterih čutov. Temu šestemu čutu je dal prof. Richet grško ime »kript-testezija« t. j. tajni občut.

Po mnenju prof. Richeta ni domneva šestega čuta pravzaprav nobena nova iznajdba. Pri vseh narodih starega in novega sveta je obstajala slutnja, četudi ne spoznanje, da je človeku podeljen šest čut, čigar zaznave, zamorejo biti pod gotovimi okolnostmi sigurnejše in finejše kakor zaznave šepavih peterih čutov. Prof. Richet je vedel navesti iz lastne izkušnje petdeset slučajev, ki jih moremo po njegovem mnenju pripisovati le funkcijam šestega čuta. Pripoveduje med drugimi sledeči telepatični slučaj, ki se je dogodil dva dni pred njegovim predavanjem.

»Mister Smiths, prokurist neke londonske velike banke je prišel zvečer domu ter se pri večerji s svojo ženo razgovarjal o malopomembnih vsakdanjih rečeh. Nenadoma ga pretrese, se zdigne in njegov obraz pobledi. »Koliko j ura?« vpraša svojo ženo. »Točno četrta na devet,« mu je odgovorila. »V tem trenutku mi je moj brat Fred umrl, ravno kar sem ga videl. Dve uri pozneje je potrdila brzojavka resničnost vizije, ki jo je imel bančni uradnik.«

Vsi ti slučaj, ki se skoraj dnevno ponavljajo, se dajo zvesti po mnenju prof. Richeta na funkcije šestega čuta. Kako se v naših možganih ta misteriozna zaznava odigrava, kakšen je temelj in struktura tega šestega čuta, je nam še ravnotako nejasno kakor n. pr. sestava električnega toka ali pa eterična valovanja. Njegove funkcije (sestega čuta) so nam pa ravnotako očitne kakor učinkovanja eteričnih valovanj ali pa električnosti.

Doživljaji narave.

Na posamezne krajinske svojevrstnosti reagirajo že otroci. Največ ljudi se sploh ne dvigne v tem oziru preko otroške dobe, celo regresivni so nekateri. Praktični eksistenčni problemi prikrivajo navadno vse veselje do pokrajine. Tam pa, kjer veselje do narave z leti raste, se nikdar ne krije s kulminacijo življenjske dobe. Največkrat leži ta vrhunec ravno v pubertetni dobi; pubertetna leta so pri vseh ljudeh edina, v katerih pokrajino resnično občutijo.

Fizičnim poslomcem spolnega dozorevanja se namreč priključijo tudi psihične izpremembe. Čustveno življenje je — izvenzemski trdih, oglatih potez marsikaterega dečka — splošno mehkeje, dozvetneje za utise, bolj labilno, bolj nujansirano. Poleg nejasne privlačnosti nasprotnega spola, stopa v ospredje ljubezen do samote, sanjarenja, zamišljenost in sentimentalnost. Sve se zazdi v tej dobi kot nekaj novega, kar se šele odkriva. Pubertetnik se čuti nekam tujega do vnanjih stvari, a drugič je tajinstveno zaupljiv do njih. Tako poteka razvoj pri onih, ki živijo v prosti naravi, ali vsaj prav blizu.

Pri velikomestnih otrocih pa je pristno doživljanje narave precej zadržano. V ospredje stopajo navadno preveč erotični utisi.

Prvi deček polega v teh letih v gozdu, zre za oblaki, ki potujejo po azurju, prisluškuje šuštenju dreves, tava cele ure brez cilja po travniških in hribskih ter občuduje zaton solca in zvezdnato nebo. V teh letih občutijo prav mnogi samo enkrat v življenju neko silo, neki gon, da morajo »pesniti«. Drugi slastno »požirajo« lirčne proizvode, v katerih igra pokrajina poleg ljubezni glavno vlogo. Pri nekaterih ljudeh se razvija to organsko naprej — pri drugih pa izgineva tedaj, ko so našli svoj ljubavni objekt. A tudi pri čustveno — bogatejših naturah prve vrste se marsikaj zopet zabrisa in ostane ohranjeno le v fragmentu.

Doživljanje narave v pubertetni dobi je označeno s to življenjsko fazo splohi. Vendar se pojavi kmalu zavest, da so vse to izgubili, in da se ne morejo več veseliti ob naravi. Nastopila je ona življenjska kriza, ki jo občuti vsak globokejši človek na meji mladeniške in moške dobe. Okoli 30. leta izgine navadno vsaka dovzetnost za krajinsko sliko. »Narave« si želimo le radi hitrijskih dobrin, radi »svežega zraka« ali blagodejne tišine. Kjer se dovzetnost ohrani, dobi primese intelektualne, estetične, kulturnoznanstvene in praktične umetniške sfere. Naradni okus se lahko menja popolnoma, tako, da postane zrelemu človeku ravno to, za kar se je v dozorrevajoči dobi najbolj navduševal, irelevantno. Slučajni dožitki, kot potovanja na primer tvorijo navadno obratno točko.

Malo drugače poteka razvoj pri ženski. Tukaj je orientacija — čeprav nezavedna ali napolzavedna — do zakona in materinstva v letih zorenja tako koncentrirana, da se zdi vse drugo nekak kopija ali surrogat pravega hrepenenja. Posebno očitno zasledujemo to lahko pri starih devicah, kjer predstavlja tista ljubezen do narave samo nekaj pokrov za popolnoma druga čustva. Nasprotno opazimo v splošnem pri ženi — kjer ne uplivajo filisterske življenjske razmere — močnejšo potrebo po naravi, kot pri dozorlelem možu. Zadoščena žena kaže sploh neko nagnjenje do »podeželskega«. Vendar se to nagnjenje redko razvija dalje, kot pri možu. Žena ostane na primativnejši, otroški stopnji in nikdar ne privoli intelektualnih in drugih primesi. Eventuelne izjeme pravilo samo potrjujejo. — D. B.

Zbiratelji.

»Nekateri ljudje se rodé kot nabiratelji; življenje ima v njihovih očeh pomen le tedaj, ako jim omogoči nabaviti si čim pogostejše in različne predmete. Nabiratelj je prav poseben stvor; to je nekak demokrat nedolžnosti; njemu je treba števila. Še nikoli si ni ljubitelj pehal svoje žive dni za redko, veličastno rečjo ter žrtvoval za njen nakup dela svoje imovine; zanj je bistveno to, da si natrpa stanovanje z vsemi možnimi variantami tega brezprimernega predmeta...«

Tako se začneja najnovejši roman Edmonda Jaloux-a v Revue de Genève, ki predstavlja nekakega »nabiraleca«. Ta čudak, po imenu Dick Le Houelleur, pa ne išče ne naslajanjev iz dobe Ludovika XV., ne hrčev (napisov na križu), ne Picassovih slik, ne poštnih znamk, ne opic in korcev iz Mingovih časov, niti renesančnih skrinj, ne mureksov (zobatih školj z eno lupino, iz katerih so stari narodi dobivali hager), ne metuljev, ne podob gledaliških glumačev, ne lastnoročnih podpisov prošlulih zastrupljenčev, z eno besedo nič takega, kar vznemirja in vzpodbada druge nabiralece. Njegova zbirka je bolj nežna, bežna in tajinstvena: skuplja namreč prijateljske mladostne deklet. Ta sladka blazniva strast ga pomalem napoti proti zakonskemu jarmu: Houelleur se poroči z naj-

ljubkejšim kosom svoje kolekcije. Lepšega konca skoro ni mogel napraviti tak pobirač. O njem je moral često sanjati junak Maupassanta (oziroma Armanda Silvestra), ki je čuval od vsake svoje ljubimke zaupen kalup za spomin na ure naslad, ali pa tisti moguški starinar, ki je imel, kakor trdi romanopisec Mac Orlan v »Malice«, nič manj indiskreten sadren odtisk od gospe De Lamballe.

Drug izviren zbiravec je Gonzague, ki ga opisuje Druie la Rochelle (»Opdrti kovčeg« v Nouvelle Revue Française): »Menili so se o nekom, ki znaša skatlice za vžigalice iz vseh dežel. — No, da, ampak Gonzague ga poseka! — so vzklicali. Ta pa se je smejal po mili volji, se je opravičil za svojo odličnost, potem pa takoj skušal prekositi druge, ki so pripovedovali njegove imenitne šale. Cel teden ga je mikalo in mamilo po pivniških potrebščinah, Pirogeni, Šekerji, podstavci, zlate grebače so iz barva gnili v njegove žepce. Drugikrat je shranjeval gume od krojev ali livrej. S posebnimi škarijami jih je rezal v podzemski železnici, ob vratih vojašnic ali v pomenkih z lovci, a njegove žrtve še slutile niso. Nato pa se je rajši vrgel na robce z raznimi začeticami, stilografe ali monokle, rdeče šibike za lepoticenje. Čim drobnejše je bilo junaštvo, tem bolj ga je cenil.«

Druga posebnost nam je očrtal Henri Dutvernois; njegov medij mršavi Duwerkampf spominja na Balzacovega Strica Ponsa, ki ne pusti nikomur do svojih umetniških zbirk, češ: »V tem se držim neizprosnega načela. Kupujem samo jamčeno pristne umetnine; zato se za nje bojim vsakega hrupnega koraka in celo pogleda, ki bi se jih dotaknil. Pogledi imajo vpliv na umotvorine; njih magnetizem jim daje patino. Tako sem uverjen, da je v Louvru polno slik, ki so postale grde, ker se je toliko tepcev oziralo vanje.« Isti cousin Pons je izjavil: »Pravemu zbiratelju ne more dati veselja kak Ruysdael, Hobbema, Rafael, Murillo, Greuze, Sebastian del Piombo, Giorgione, Albert Dürer, ako ni podoba stala izpod petdeset frankov.« Pons si ni mogel misliti, da bi se smelo dati za kako stvar nad sto frankov. Najkrajše stvar na svetu, ki je veljala tri sto frankov, ni obstajala zanj. Mož je zategadelj prišel v pregovor: to je človek, ki ga vsi prezirajo, dokler ga štejejo med siromake; ko pa se izve, da njegova zbirka vrže nad milijon, ga vsi posečajo... Še preveč, tako da umrje povsem obran.

Ku-Kluku-Klan.

Ku-Kluku-Klan je bila tajna družba, ki se je ustanovila vsled izrednih ukrepov, ki jih je izvajala Unija proti premaganim južnim državam po končani državljanski vojni l. 1861—64, v kateri so bili proglašeni prostim vsi sužnji. Člani te organizacije so bili po večini ljudje, ki so bili vsled tega odloka prizadeti, pristaši suženjstva in sovražniki Unije, kakor tudi republikanske stranke. S prisegami so bili vezani na molk in pokorščino. Najmlajša kazen za izdajstvo je bila smrt. Ku-Kluku-Klan se niso bali nobenega nasilnega dejanja, tudi ne požiga ali umora, so imeli redne sestanke in so prihajali na kraj svojih grozodejstev vedno na konjih. Bili so popolnoma maskirani, ali so imeli počenno obličje ali larfo, največkrat pa črno kapuco, ki so jo potegnili preko glave in je imela štiri odprtine za oči, nos in usta. Napadli so vsakogar, ki jim ni bil po volji. Streljali so na župnike, ki so stali na prižnici sredi vernikov, ujeti mirne trgovce in izsilili denar, ali pa družinske očete in jih do smrti pretepali. Vsi požigalci in roparji v Ameriki skupno niso bili tako strašni kakor Ku-Kluku-Klan, ki je tako razsajal, da je guverner Južne Karoline prosil zveznega predsednika Granta volaške pomoči, ker sicer ne more ukrotiti te tajne družbe. Grant je to zahtevo predložil kongresu, ki je izdal Anti-Ku-Kluku zakon in je obenem podelil predsedniku diktatorsko oblast, da uniči to druhal.

Dolovanje te organizacije je bilo razširjeno po večini južnih držav Severnoameriške Unije. Razven že prej omenjenih pretepačev in zločincev so se družili v Ku-Kluku-Klanu vsi sovražniki Severnih držav, posebno posetniki in suženjski pazniki, ki so bili vsled oprostive suženjev brez zaslužka. Dolgo vrsto let so se srdito borili proti obstoječemu režimu in strahovali ves jug. Ovirali so promet, trgovino in industrijo, dokler niso končale njihovega temnega delovanja naravnost drakonične vladne naredbe.

Glede izvora imena še danes nimamo nobenih točnih podatkov. Ime Ku-Kluku-Klan naj je posnemanje glasu, ki nastane, če napnemo petelin puške. Drugi iščejo izvor v besedi cuc — svarilo in clan — družba. Skoro gotovo člani sami niso vedeli, zakaj se tako nazivljajo in odkod ime, kar jim je bilo tudi popolnoma vseeno. Tem boljše pa so poznali namen in smoter organizacije in ga praktično izvajali.

Med seboj se člani po večini niso osebno poznali. Razlikovali so se le po svetlih našitkih kapuc. Po teh našitkih in njihovih oblikah so se nazivali: kača, osel, ključ, sekira itd.

Današnji Ku-Kluku-Klan nima s starim skoro gotovo nič skupnega, razven imena. Kar je za nas najvažnejše, je to, da vemo, da ne trpi samo Evropa pod raznimi oblikami fašizma, ampak da je tega tudi deležna dežela svobode — Amerika.

Tihotapstvo opija na Kitajskem.

O Kitajski se v Evropi vedno govori kot o deželi, kjer je vse narobe. Pravijo, da tam žene nosijo hlače, moški pa dolga krila, da pri pozdravu Kitajec sam sebi roko poda, med tem ko jo mi podajamo svojemu znanцу ali prijatelju, dalje, da Kitajec v žalosti nosi belo obleko, medtem ko pri nas črna barva pomeni žalost. Take in slične stvari nam pripovedujejo razni pisatelji. Lastnosti in navad, v katerih smo si mi popolnoma enaki ponavadi ne omenjajo. Vendar je veliko tudi takšnih in ena glavna teh je ona, o kateri pravi slovenski pregovor: tatice zapirajo, tatove pa spuščajo. Lep vzgled, za to nam je tihotapljenje opija na Kitajskem.

Kakor znano, je med Kitajci zelo razširjena uničujoča strast kajenja opija, ki zahteva mnogo več žrtve kot evropski tobak. Ze mladi ljudje vzhajajo opij, da si omamijo živce in v tem stanju živijo povsem drugo življenje, ki je daleč od vsake realnosti. Ko pa se prebude, so izmučeni in izsesani ter bolj podobni okostnjakom kot ljudem. Ta strast pa se z uživanjem tega nevarnega strupa samo povečuje, tako da so opijski kadilci najtragičnejše žrtve, ki si ne morejo pomagati.

Opij je postal neobhodna potreba čina kitajske dežele. To so spoznali praktični Angleži, ki so pričeli izrabljati opiske žrtve za svoje ogromne dohodke. Sredi minulega stoletja so si izvajali pravico, da so samo oni smeli uvažati opij na Kitajsko. Vsled nezdravih posledic opija pa se je kmalu začela ljuta protiakcija kitajske vlade proti angleškemu kapitalizmu in pomagali so ji zlasti ameriški misijonarji. Borba je trajala skozi desetletja in je končala z angleškim porazom. Predpogoj je seveda bil, da je kitajska vlada morala prepovedati pridelovanje nika tudi v lastni državi. Kot sedaj »mokri« Amerikanci, so si znali pomagati tudi opijski kadilci, ki jim je postalo kajenje opija življenska potreba. Prej, ko je bil uvoz dovoljen, so ga uvažali Angleži, sedaj pa so ga začeli vtihotapljati Angleži in Kitajci, ki so iz tega dobivali ogromne dohodke, država pa je izgubila svoje pristojbine na uvoz.

Vzvetelo je bujno tihotapstvo. Tihotapci so se posluževali vseh mogočih zvižakov. Eni so nosili opij v kovčkih z dvojnimi dnom, drugi zopet so izvohili buče in jih napolnili z dragocenim blagom. Nekoč se je celo primeril sledeči slučaj, ki jasno kaže tihotapsko iznajdljivost. V pristanišču Shanghai so izkrali črno krsto, ki jo je pričakovalo na obali več stumljivih »znancev« in »svojcev«. Razvil se je žalni spreved belo oblečenih pogrebcev, ki so se pomenljivo in tiho razgovarjali. Sredi glavne ulice se je spreved nenadoma ustavil. Krsto so obstopili poštni cariniki, medtem ko so se podgrebci takoj razpršili na vse strani. Cariniki so krsto odprli in spoznali, da je bila ogradba utemeljena. Krsta je bila polna opija. Silnih tihotapskih izumov bi lahko navedli še več. Zanimivo pri vsem tem pa je, da je na Kitajskem javna tajnost, da obstoja tam že par let družba, sestavljena iz najbolj zvitih tihotapcev in najvišjih državnih uradnikov, ki se medsebojno podpirajo in izpolnjujejo. Družba posluje na gotovih kraji, kjer lahko vidiš celo vrsto obloženih voz, ki se pomikajo proti skrivnim skladiščem pod »nadzorstvom« državnih organov, ki budno pazijo, da ne bi prišla sleparija na dan. Poštni nižji uradniki seveda ne pridejo v poštev. Pokorsiti se morajo ukazom svojih predstojnikov in primerilo se je celo, da je moral nižji uradnik tihotapcu vrniti zaplenjeno blago.

Temu se ne smemo čuditi, kajti tihotapstvo z opijem je zelo plodonosen posel, ki se ne da niti od daleč primerjati z našim tihotapstvom kokaina ali svile. Samo v luki Wnsag severno od Shanghaija se mesečno uthotapi do 1000 zabojev a 2800 unč (1 unča = ca 30 g) in se pri tem zasluži dva do tri milijone dolarjev. Če pomislimo, da se to dogaja samo v eni luki in, da je takšni krajev vse polno, si lahko predstavljamo ogromne zaslužke tihotapskih družb, na drugi strani pa tudi uničujoče delo tega nevarnega strupa.

Rešimo sokolski Tabor!

Socijalna politika.

Doneski k administraciji socijalno-zavarovalnih zavodov.

Organizacija.

V opetovanih prilikah se je že pokazalo, da javnost ni podkovana dovolj ne samo o osnovah socijalnega zavarovanja in o njemu posvečenih veljavnih odredbah, temveč tudi ne o ustroju izvajalcev, torej v daljni posledici tudi ne o posledicah, ki jih povzročajo deloma odredbe in ustroj zavarovanja, v veliko večji meri pa zaradi nedostatkov odredb in ustroja. To je pokazala v odlični meri zadnja volilna kampanja v pokojninski zavod, in bo zopet pokazala predstoječa (kakor vedo mnoga usta) volilna kampanja v okrožne urade zavarovanja delavcev. Pred zlomom Avstrije so bili sedeži vseh organov zavarovanja, namreč v današnjem inozemstvu, in v samoupravni zastop, je začel naš človek le redko, največ le kot namestnik. Po prevratu pa je postala Ljubljana center avstrijskega socijalnega zavarovanja, a naturalizacija ustrojev še do danes ni izključena. Le pri pokojninskem zavodu imamo od aprila t. l. dalje redno, t. j. voljeno upravo. Zato smatramo za koristno, če poskusimo analizirati administracijo glavnih nosilcev socijalnega zavarovanja v Sloveniji, t. j. Okrožnega (ozir. Osrednjega) urada za zavarovanje delavcev in Pokojninskega zavoda za nameščence v Ljubljani.

Naši socijalno-zavarovalni zavodi so urejeni na načelu samouprave. Pustiti moramo zaenkrat na strani, kolikšna apana samouprave faktično obstoja, ter se omejiti na priznanje, da je postojala nuanca samouprave še vedno samouprava. Bivša Avstrija, a tudi druge države so spoznale, da je taka upravna oblika, pri kateri država nima neposredne odgovornosti, v socijalnem resortu še najprimernejša. Potom samouprave naj se omogoča, da člani zavodov takorekoč samim sebi razlagajo zakone in da jih uporabljajo napram samim sebi.

Stereotipni organi samouprav so glavna skupščina, načelnstvo, ozir. korporativno ravnanje ter nadzorništvo. Kot v vseh srednjazrednih demokracijah, ne vodijo zavodov člani sami, temveč njih pooblaščenici, voljeni v ta namen. Že glavna skupščina predstavlja običajno vrhovni organ, vendar obstojajo n. pr. pri Srednjem Uradu Dosebe glavne skupščine Okrožnih uradov, ki šele volijo izmed sebe centralno, skupno glavno skupščino. — Glavne skupščine volijo — za celo funkcijsko dobo — ožji upravni korpus: načelnstvo ali ravnanstvo. V toliko bi bil teoretični samoupravni moment izčrpan. Od tu naprej moramo pa že poseči v konkretnosti, ker tu pričenjajo več ali manj neprimerne in nepotrebne nuanse.

Država je — zlasti v Avstriji — stala, od kar so postajale socijalno-zavarovalne ideje meso, na pasivnem stališču opazovanja, nadziranja, in le redko na stališču normiranja pripevanja. Vsled tega je samoupravna oblika konvenirala tudi nj, samo da je skušala čim bolj poostriiti »nadzorstvo«. To funkcijo je porabila, da prepreči samoupravo v — posledicah.

V tem pogledu si je zlasti pridržala levji delež pri zasedbi predsedniških mest, četudi seveda se ne moremo strinjati z mnenjem, da je uvedla socijalna

zavarovanja tudi za to, da preskrbi svojim penzionistom sinekure. Dejstvo, da je veljal n. pr. pri pokojninskem zavodu od začetka princip paritetnega zastopstva delodajalcev in delojemalcev, je zadostovalo, da je moral zakonodajalec misliti na to, kako bi se moglo ustvariti neodvisen jeziček na tehtnici. Najbližja prilika je seveda bila rekrutiranje iz vrst državnih penzionistov oziroma uradnikov sploh, ni pa bila to majsrečnejša prilika. Kajti penzionist je človek, ki ne more več odloleti zahtevam svojega poklica, vsled česar je pač tembolj treba dvomiti, če more obvladati sicer častno, ne upravnost, temveč reprezentativno in v iniciativnostjo, diplomacijo ter poznavanje socijalnih razmer in gospodarskih tendenc zvezano mesto. Kot dolgoletni odvisni uradnik, ki mu je pisarna postala alter ego, zapade tudi rad v usodopolno zmoto, da je uradnik zavoda, in pozabi na to, da je primus inter pares med člani glavne skupščine, načelnstva itd., ki niso uradniki, temveč predstavništvo zavoda. A tudi aktivni državni uradnik, v polnem cvetu svojih zmožnosti, ni posebno prikladna oseba za mesto načelnika zavoda. Res je lahko manj anakronističen, toda še bolj je odvisen od države, katere interesi so veliko bolj širokogrudni, mestoma lahko tudi nasprotni trenutnemu razpoloženju vodstva zavoda. Čim si torej država pridržuje vpliv pri zasedbi odločujočega mesta, se nam zdi najprimernejša oblika prezentacije, bodisi, da skupščina, ali načelnstvo iz svoje srede ali kako drugače voli bodisi da samo prezentira državi v imenovanje osebo, ki jo želijo pooblaščenici članov zavoda na prvem mestu. Kajti če gre državi za to, da se garantira onemogočenje »absolutnih« nasprotstev, ki bi upropaščale upravo, z neodvisno osebnostjo, bo ta osebnost prej neodvisna, če je voljena ali prezentirana, nego golo imenovana. Nadzorstvo, ki si ga prisvaja država, pa itak ni mišljeno v gospodarskem ali internem poslovanju, temveč glede judikature, glede vporabljenja zakona, kolega izvajanje se je prepuščilo samoupravni korporaciji.

To vse velja za — pri nas dejansko postoječi — princip paritetnega zastopstva. Pri neparitetnem zastopstvu, ki nam je simpatičnejši, od odpadke potreba prezentata, ker že sama neparitetnost pomenja priznanje dominiranja po močnejši skupini.

Paritetno zastopstvo, t. j. ono, kjer se nahajata dve sferi nasprotujočih si interesov v enak moči, predstavlja v bistvu dvodomski parlamentarni sistem. Kar bi hotela ena skupina uveljaviti, more to storiti le, v kolikor pride do sporazuma z nasprotujočo skupino; gotove upravne akte, zlasti nekatere volitve, pa vršita obe skupini sploh ločeno in samostojno. Trenje dveh skupin, ki sta potom paritete takorekoč vabljene, da se taretu, gotovo ni oportuno za upravo zavoda, saj se s tem poostrejuje že naravna okornost korporativnih vodstev. K temu naj pridejo še politična, partijska nasprotstva in porazdelitev skupin v stroke, ali edince, da o eferenno nastopajočih zasebnih motivih sploh ne govorimo, in tako si moramo predstavljati, da ni treba še sla-

bih, nejasnih in skrpucanih statutov, če se voz le škripaje premika.

K črnim barvam pa je treba dodati dovolj belih. V korporativne zastope, ki sestojajo iz voljenih osebnosti, pridejo — baš ker so voljeni — po večini resni, iniciativni, objektivni ljudje, ki garantirajo po svojih osebnih lastnostih, da ne bodo iskali umetnih težav. Ni je pa nevarnejše institucije, kot je imenovana korporacija, kajti ta ima le slabe strani korporaciji. To smo lahko in še lahko opazoma baš pri naših zavodih. Zlasti svet pri pokojninskem zavodu je pokazal ob volitvah, da o moralni legitimaciji sploh ne more biti govora; imenovan in sestavljen tako, da je bil zavod izročen stranki, ki ima na socijalnem polju skrajno žalostne zasluge, je žel pri volitvah poraz, kakor jih volitve redkokdaj donajajo. Jako ilustrativno bo služila v tem oziru zgodovina takozvanih edinc, ki so prišle v statut na zahtevo sveteta. Kako korist naj bi imel zavod od tega, če se vspostavlja 10 panog interesov, ko že dve (službodajalci in službojemalci) ne vplivata vselej pospešujoče, nam ni znano. Tendence diši zelo po geometriji in manj po pravičnosti pora. Gotovo je le to, da bi imela svetova lista (v skupini delojemalcev) dva zapisnika v načelnstvu, če bi ne bilo edinc, tako pa ima, kot smo zadnjič brali, le — enega. Ta volilna šala — dokazuje lahko altruizem vstvariteljev edinc, še lažje pa nauk, da ni varno v zadnjem trenutku vrivati neodkritosrečne norme v tekste, ne da bi se sistem v celoti prilagodil spremembam. V statutu pokojninskega zavoda je namreč ostalo tudi po učenju pet edinc šest mest v načelnstvu za eno skupino; zdaj pa razdelite teh šest mest na dve listi, ki imata 9 ozir. 19 aspirantov, po načelu, da bodijo edince, ki jih je 5, sorazmerno enako zastopane kot na glavni skupščini, vendar pa tudi tako, da se varuje — poroc. — Stari rek »Kdor drugemu jamo koplje...«, je namreč tudi pri volilni aritmetiki merodajen.

Iz predstoječega pa sledi tudi zelo banalna konkluzija, da so volitve oni regulator, ki vpliva in vzgaja čut odgovornosti. Vsled tega se voljeno korporativno vodstvo, ki ima poleg tega tudi zavest gotovega zaupanja, raje in uspešneje tudi z upravo. Misli pa je pri tem na to, da se člani uprave menjajo — če ne v celoti, pa v posameznih primerih — radi česar bi bila kontinuiteta poslovanja v nevarnosti. Da se to prepreči, zaposlujejo zavodi strokovno izvežbane sile — nameščence. — Ti predstavljajo torej stalni in po birokratičnih vidikih organizirani element, ki izvršuje voljo vsakokratnega vodstva. Za stik med nameščenci kot izvrševalci volje in med korporativno upravo kot nosilec volje skrbi ravnanstvo, ki je — kar zlasti vidimo pri večjih privatnih podjetjih — nekaka mešanica obeh faktorjev. Osebe, ki vršijo funkcije v ravnanstvu, so zase tudi nameščenci, vendar je njih neposredni posel tolačenje volje, zbiranje materiala za sklepe in referiranje ob sklepanjih, v kolikor si vodstvo ni teh funkcij pridržalo s tem, da je poverilo pojedine člane, ali celo ožje odbore, odseke in komisije z detaljom. Večinoma pa se tudi z odbori itd. ne bavijo s funkcijo samio, temveč le s kritiko in predhodnimi sklepi, kajti člani uprave so v večini slučajev zasebno prezapo-

* Ne zamenjati s korporativnim ravnanstvom, ki je le drug naziv za »načelnstvo«.

sleni, da bi opravljal še zamudne operacije z materialom, za katere dela končno tudi niso voljeni. Tako vršijo to delo posebej poverjene osebe izmed plačanih nameščencev, in so to seveda vodje uradov, pri katerih se koncentri- ra birokratični element zavodov. Ker pa je funkcija v ravnanstvu pri kolikaj razvitem zavodu silno obsežna, se pritegne tudi več oseb v svrhu delitve dela. Naravno je, da spadajo na taka mesta le visokonaobraženi, a zato brez pridržka objektivni in socijalni značaji, kajti ta mesta zahtevajo, da imajo poslujoče osebe generalno zupanje in odgovornost.

Bedno stanje ruske inteligence.

Profesor Oto Struve je izdal v mesečni reviji univerze v Chicagu članek, v katerem opisuje bedno stanje ruske inteligence in ruskih univerz. Med drugim piše:

Amerikanska komisija Rdečega križa, ki je bila prišla lakote umirajočim Rusom z živili na pomoč, je sredi marca tekočega leta dokončala svojo misijo. Od tedaj se je bedno stanje kulturnih delavcev zelo poslabšalo, zlasti so bili prizadeti dijaki. V prvi polovici leta 1922 so profesorji in dijaki trpeli veliko lakoto in pomanjkanje, tako da so mnogi umrli vsled nezadostne hrane. Zdaj so se materijalne razmere precej zboljšale. Možno je dobiti zadosti živeža, in od kruha iz žaganja je ostal le še spomin na hude čase. Z druge strani so pa razmere veliko slabše, kot so bile. Dr. Kelloggov komite, ki si je stavil nalogo, nabaviti znanstvenih knjig iz inozemstva, gotovo ni mislil ob svoji ustanovitvi, kako težko nalogo si je naložil. Največ težkoč temu komiteju povzročajo finančne težkoče. In za enkrat bodo žal ruske univerze še ostale brez znanstvenih knjig in periodičnih publikacij, brez fizičnih aparatov in brez kemičnih preparatov. Čuditi se moramo, da se sploh dobijo še ljudje, ki se v takšnih razmerah posvetijo znanosti.

O življenju ruskih profesorjev in dijakov citira prof. Struve nekaj odlomkov iz pisma nekega profesorja astronomije iz Krima. Ta bil med drugim piše, da se mu je bilo posrečilo dobiti za njegove uslužbenke prehrano za januar, februar in marc. Ker je pa ravno isti čas vlada hotela dvigniti vrednost rublja in je vsled tega znižala izdatke, je odpuščala polovico državnih nameščencev. Tako je prejel prehrano in plačo samo za dve osebi, tam kjer je imel v službi štiri. O dijakih piše, da delijo svoje male podpore z inženirji. Prisiljeni so, kajti če ne bo inženirjev, ne bodo proizvajali električne sile in zavod se bo moral zapreti. Prejel je za osebo pol milijarde rublev na mesec. Nekaj v blagu, nekaj v denarju, kar vse skupaj ne zneso niti en dolar. L. 1922 je v neki vasi, ki je štela 350 ljudi, lakote pomrlo nad 100 oseb. V Ukrajini je vlada vse univerze zaprla. Profesorji smejo predavati samo privatno in seveda samo pri privatnikih iskati svoje prejemke. Ta predavanja so znanstveno veliko manj vredna, kakor ona pred vojno. To nam bo popolnoma razumljivo, če pomislimo, da že od leta 1914 ni prišlo v Rusijo nič znanstvenih knjig. Naslov profesor, ki so ga bili boljševiki odpravili, je zopet v veljavi, toda ne upoštevajo se potrebni izpiti in diplome se sploh več ne izdajajo. Kljub slabemu položaju proforskega stanu se je vendar številu profesorjev zelo pomnožilo. Zelo veliko je nastavljenih polinteligentov, ker so boljševiki nastavljali kot

profesorje ljudi, ki bi v rednih razmerah ne imeli niti predpogojev za vpis na univerzo. Dijaki so še slabši. Po njihovem obnašanju bi človek sklepal, da so ušli iz poboljševalnice. V najkrajšem času dovršijo srednješolske študije, in kar čez noč imajo pravico do vpisa na univerzo, ne da bi imeli znanstvene podlage, ampak zato, ker so komunisti. Po zadnjem povišanju vpisne takse na univerzi znaša vpisnina 300 milijonov rublev. Vsled tega je mnogo dijakov, morda tudi mnogo dobrih dijakov, moralo pustiti študije. Po oktoberski revoluciji so bili odpušteni rektorji in dekani univerze. Nekaj zaupni komisar je vodil administracijo, poleg tega pa tudi penzioniranje profesorjev. O svoji nalogi ni imel niti pojma. Takoj pri nastopu svoje službe je razveljavil izvolitev dijaških delegatov na univerzi samo zato, ker ni bila večina komunistična. Po porazu Wranglovcev je bilo pričakovati, da se bodo prosvetne razmere zboljšale. Toda ni se zgodilo tako. Pred 6 meseci so zopet izgnali ogromno število profesorjev, ker so jih smatrali za protiboljševike. Tako je za časa revolucije zbežalo iz Rusije okrog 600 univerzitetnih in gimnazijskih profesorjev, ki se še danes potikajo po svetu. Na Češkoslovaškem je 91 ruskih profesorjev. V zadnjih letih je moralo bežati nad 14.000 dijakov v inozemstvo. Mnogi tam nadaljujejo svoje študije, a zopet drugi so se morali prijeti kakega drugega posla, da se morejo preživeti. Uč. »ojuzet ot tih es ojazet ojazet« ni jih malo tudi takšnih, ki so obupali nad samim seboj, nad življenjem in nad vstajenjem svoje domovine.

LONDON, NAJVEČJE MESTO NA SVETU.

Pri zadnjem ljudskem štetju v Londonu je bilo 6 in pol milijona prebivalcev. V mestu je uslužbenih 21.274 redarjev in 2000 gasilcev. Vse ulice skupaj so dolge 3540 kilometrov. Glavna cesta sama je dolga 92 kilometrov. Železniško omrežje znaša skupaj 563 kilometrov. Po mestu vozi 3300 avtomobilov, ki so last družbe »General Company«; poleg teh še nad 7000 drugih avtomobilov. Leta 1922 je bilo po ulicah 27 tisoč izgrediv, med temi 700 smrtnih slučajev. Mesto ima 30 muzejev, nad 20 galerij, 42 gledališč in muzikalnih dvoran, 430 kinematografov, zoološki vrt, 3 botanične vrtove in več koncertnih dvoran. Za zabavo skrbi 16 velikih godb, ki poleti igrajo vsak večer v javnih parkih in končno 48 dvoran za javne plesne, ne da bi bili vsi v tem razni klubi, kjer se plešejo manj vredni plesi. Parki in javni vrtovi v Londonu merijo skupaj 17 kvadratnih kilometrov. Mesto ima dalje še 717 ograjenih prostorov za igranje tenisa, 77 za igranje golfa in brežštevila igrišča za cricket, football in hockey, poleg tega tudi več konjskih dirkališč. London ni samo največje mesto, ampak tudi prva luka na svetu. Notranja luka zavzema površino 355 ha, nasipi merijo v dolgoti 49 kilometrov, leta 1922 je pristalo v londonskem pristanišču 18.614 parnikov, in odpotovalo jih je 18.450. Mestno telefonsko omrežje v celoti 2.337.303 kilometre.

Harry Piel

Ježdec brez glave

pride v

KINO TIVOLI

Tine Muren:

Pes in mačka.

(Domača zgodba.)

I.

Gospodar Javh zavzema precej prostora sredi vasi. To se pravi, ne ravno on sam s svojo krščeno osebo, pač pa s svojo belo kmečko hišo, s hlevi, skednji, drvarnico in svinjaki. Kmet Javh je mož, to pomeni: malo takih — in njegova žena Javhija je ženska, ki jih tudi ni mnogo. Oba v najboljših letih, skrbna, delavna, zdrava — hvala in čast Bogu za vse!

In kar je gospodar, to bodi hlapec, in kar gospodinja, to bodi dekla. Žal, ni vedno tako, toda pri Javhovi je in bo. Njegov glas in beseda je vsem kakor božja zapoved in ona gospodinja ne samo z rokami, ampak tudi z očmi.

Da, tako je. To ve sosed Vučnik, pa drugi sosed Skalar, pa to ve tudi on, King, ki služi pri Javhu že tri pomladi. King, lep, črn, z dolgo svetlo dlako, več kot prešič, ko je gitan za klanje.

On, King, služi odgovorno službo. Ponoči in podnevi. Treba je pogledati okoli hiše, na tem koncu, na onem koncu, pa za hleve, in spet znova. Pa tudi, če se od daleč oglasi ropot, je treba dvigniti ušesa in treba prašati za parolo. O, težka služba, pa tudi častna. Gospodar ga zna ceniti.

Če mu zakliče:

»King!«

Tedaj on ve natančno, da to pomeni: pojdi z menoj!

Če pa mu reče:

»King!«

Pomeni to: pazi doma! — O, med »King« in »King« je razlika. Vsako mule tega ne razume, toda on, King, ima tenko uho in možgane kakor solnce. In lepo se živi pri Javhovi. Kostri takorekoč čez potrebo, pa tudi kaj celega se dobi. Od Skalarjevega Antona, ki zvečer pride obiskat Javhovo Ančko, vselej pol klobase — jako lepa navada je to, in niti lajati mu ni treba za to. On bi pustil pod Ančino okno vsakogar za to protiuslugo. No, pa bi se tudi tako živelo jako lepo, le ko bi ene nadloge ne bilo — te mačke mačkaste! Da, to je edini križ pri tej hiši —

King se je globoko zamislil, povedil uhatu glavo in odšel na dolnji konec dvorišča, na svojo staro čuvajnico. — Zleknil se je po tleh, tako, da je lahko z enim okretom glave pogledal po vasi gori in doli, z drugim pa po dvorišču, tja do skednja in drvarnice, do kraja svoje jeze in nevolje. Kajti vse dvorišče in vsa okolica Javhova, to je njegovo nesporno kraljestvo. Tam je on gospodar nad vsem — tele, kokoši, petelin, — vse ga mora ubogati na tem prostoru — samo z vrabci in z golobi se ne da nič napraviti, kajti to so popolnoma divje in neomikane drhali. — Drugi pa vsi priznavajo njegovo bese-

do. Sosed Vučnik, pravičen mož, je rekel:

»King, to so vrata k Javhovi.«

Brez njeja, proti njemu se ne pride k Javhovi. Vsi vedo to, domači in vnanji — in to pošteno priznajo. Samo ta mačka ne, ta siva copernica prihuljena ne. Ona si je počasi, sam vrag vedi kdaj in kako, prisvojila ves zgornji konec dvorišča, od vodnjaka dalje pa do hruške tam na voglu skednja. O, lisice predrzne! Brez dovoljenja se tam šopiri, pa tudi brez hvaležnosti, da jo on — King — pusti v miru. Pa saj jo mora! Sam vrag je v njenih kosteh, ni varno iti blizu.

O, sramota je to — on, čestiti, pošten King, pa komaj da mu je dovoljen prehod čez gornji dvor! Sramota in krivica! Kaj ne varje on hiše pred tavovi, pred cigani, pred tujci! Ali jo mar mačka! Sramota je to, krivica in — zmešnjava! Gospodar ima njega — Kinga — zelo rad, gospodar ima bič, pa ga še ni oplazil po tej pritepenki! In gospodinja — ojoj! — ima metlo, pa je že parkirata zažugala — ne mački — ampak njemu; kajti ona ima mačko rajši. Zmešnjava je, velika zmešnjava!

In kdo je on — King? In kdo je mačka, ta zalega, od bogvekd? On ima pošteno ime — King; ni še pojasnjeno, ali je kitajsko ali angleško to ime, tako je rekel Javhu Vučnikov latinski študent, toda lepo ime je. Devet fasc —

okoli ga ne nosi nobeden njegovega rodu. Pa mačka? Saj imena sploh nima ne — kako bi ga tudi bila vredna! Še gospodinja, ki jo ima tako rada, ji pravi samo: »Muc, muc!« Ali je to ime? Saj kliče prašiče na isti način: »Puij, puij!« — in kure: »Put, put!« — in teleta: »Su, su!« Tudi njemu gospodar reče: »Puc, puc!« — toda to pomeni nekaj — namreč, spoditi prašiče nazaj v svinjak, ali vedno ga pokliče po imenu: »King!« Se vidi, kaj je mačka! Kako nizkega rodu je!

Neznosno je to njeno šopirenje. Ji bo treba zopet enkrat pokazati zobe, to je, napraviti pohod na zgornje dvorišče, jo spoditi na hrushko in jo zmerjati! Če ne, bo to drevo zrastle v nebo!

In King je poškilil proti zgornjemu koncu s trdnim namenom, da plane, kakor hitro zagleda mačko, to sivo nesnago!

II.

»Kako nebeško lepo je na svetu! — Solnce mi sije ravno na trebuh, vse naokrog je mirno kakor nalašč za popoldanski pokoj!«

Javhova mucka je leže blagrovala svojo srečo. Leže na desni strani — zaradi srca, ki je na levi — vse štiri naravnost od sebe, glavo malo nazaj, oči sladko zatisnjene. Poležavala je, gori na oknu kašče, v prvem nadstropju, hrbet se ji je tiščal železne mreže v

oknu — ležala je na zunanji strani mreže. En skok na drevo, še eden z drevesa na okno — tu pa tak užitek!

»Pa naj King napravi to! Ha-ha! En skok na drevo! King — neroda lesena! Pa če bi tudi mogel to, in bi recimo res prišel sem na okno — on bi ne znal uživati tako, kakor znam jaz. Tepec je, na vrabce bi lajal in po muhah bi hlastal! Ali je to pokoj in mir?«

Siva muca si je v možganih lagodno oddahnila. Pet minut ni premisljevala čisto nič — redka sposobnost, ki je King ni imel prav nič. Nič ni mislila, potem pa je za pol špranje odprla veke in začela spet misliti:

»Jako mične živalice so vrabci. Tu na tej veji so kar trije. In kako blizu si upajo! Blizje nego King! O, pa vas poznam tičice! Veste, da zdaj počivajo moje tačice, pa bi me radi razdražile, da bi se vzdignila nad vas, ve pa bi se razbežale po strehah in kričale: »Mijav, mijav, mijav — ali si še živ? Ali smo te?« O, pa me ne boste! Zdaj spim — in nič ne lovim.«

In muca je spet napravila odmor. Vrabci so jo občudovali. Z obupnim naporom je še eden zakričal prav do blizu nanjo:

»Muca! Čeprav si sita in je tvoj vamek poln — ampak naše mesce je pa je dobro — boljše nego mišje! Smo jedli že tri tedne samo pšenico!«

In zavriščala je cla vrabčija srenja, vse zastoni — muca ni niti trenila

Brezlično brzojavstvo in plodnost.

V strokovnih krogih se širi nekaj časa čudna vest, da postaneš jalov, če se trajno in vztrajno baviš s telegrafijo brez žice. Zato je André Laphin, dopisnik pariškega *Intransigenta*, o tej zadevi poprašal za mnenje nekega strokovnjaka, ki je dejal:

»Pred leti se mi je zdelo, da trditve povsem utemeljene. Vsi veliki pristaši brezličnega brzojavstva okrog mene kakor jaz sam smo bili sicer zmožni, vendar nerodoviti. Nisem si mogel kaj, da ne bi primerjal našega položaja s sterilnostjo, ki nedvomno zadeva radiografe. Naše stanje se ni še nič predrugačilo. Presenetilo pa me je, da sta dva novodošla pri naši stroki dobila potomstvo. Sicer je res, da se bavita s tem poslom šele malo časa in ne posebno intenzivno. Tako je še vedno opravičena domneva, da postanejo neplodni vsi oni, ki običajno živijo v neposredni sosesčini močnih emisij. Sedaj imajo zdravniški besedo.

Numancija.

Španska vlada je 1. 1905. pričela kopati na selišču starega iberskega mesta, ki ga je 133 let pred Kristom osvojil ter upepelil Scipion Emilijan. Najprej so spravili na svetlo ibersko mesto iz 2. polovice železne dobe, ki se je razvijalo ter v 4. in 3. stoletju pred Kr. postalo najmočnejše v vsej Keltiberiji. Numancija je zgrajena na tako dovršen način, kakor daje delana dandanes. Zasledili so dve krožni istosredni cesti. V njihju notrini so bile tri vzporedne ulice, držeč od severa proti jugu, ter 11 prečnih ulic, ki so s tremi tvorile popolne četverokote v smeri od vzhoda na zapad. Domneva se, da so siromašni oddelki ležali na severnem pasu, bogati pa na jugu. Ulice so bile dokaj ozke, toda obrobene s hodniki. Velika cesta je bila tlakovana s peskom in mestoma so široki kamni omogočali prehod preko ceste od deževju. Se danes opazi po numantinskih ulicah kolesnice. Hiše so bile v eno nadstropje. Zid je bil iz sirovega kamena brez malte, pregrade in pretini so bili iz opeke, prestrte s prstjo. Razpored je bil mnogoličen. V splošnem nahajamo široko vežo pred hodnikom, v katerega drže kuhinja, jedilnica in spalnica.

— »Tiger« v grobnici. Karel V., ki se je bil umaknil v samostan svetega Justa, si je 1. 1556. dve leti pred svojo smrtjo baje privoščil naslado, da je prisostvoval lastnemu pogrebu. Sara Bernhardtova, ki je letos ostavila dolino solz, je pogostoma spala v svoji ravnici, dobljeni za god od ekscentričnega prijatelja. Georges Clemenceau je šel te dni gledat v Mauchamps grob, ki si ga je dal napraviti na bivšem rodbinskem posestvu Colombier (Vendée), kjer je pokopan njegov oče. Kako da ta krepkopoljni mladenič, rojen 1. 1841, tako zgodaj očakuje in koketira z belo ženo? Saj je predani najstarejši Makedonci (147 let!), Djuro Semdin, ki so ga Turki poslali v Pariz na ogled, izjavil nekemu novinarju: »Rad bi osebno spoznal tistega mladiča, ki sliši na ime Clemenceau.«

— Amerikanska podjetnost. Bogataši onkraj velike luže počenjačo raznolike ekscentričnosti s prav detinsko radostjo. Sedaj je ka-li neka družba sklenila ustvariti v Evropi superluksne vlakove. V teh vozovih naj bi bile ne samo prostorne kabine, temveč tudi čitalnice, igralnice, kopalnice. Neslužbeno se nadalje javlja, da nameravajo na teh železnicah prirediti v vozech plavalščice, tenis, dvorano za bakaro in dirkališče!

Kockarnice.

Vlada je zaprla kockarnico na Bledu in v Rogaški Slatini, dasi pri nas igralna strast morda ne gre tako daleč kot pri Amerikancih. Te dni je v enem najbolj znanih francoskih kazin zaigral ameriški princ, sin najbogatejšega veleobrnika v Pensilvaniji, pri bakaru nad 2.000.000 v treh ali štirih nočeh. »Kdo hoče igrati za moj voz, proti 100.000 frankov?« je hladno predlagal, ko mu je odtrčala poslednja novčanka. In v trenutku je dobil 9 točkami proti 8 neki pariški veletrežec Amerikancem siljajno limuzinko, ki je šla isto pot kakor bankovci zmanjkovci. Takšni slučaji so ka-li dokaj pogosti onkraj velike luže, kjer se stavi na farmo, na konje in celo na sopogo! V Franciji navadno ni takih zaletelov, vendar pa je znan naslednji zgodovinski primer.

Predsednik Tuftault si je dal zgraditi velikolepen dvorec v ulici Petits-Champs, ki je zibka velikanse Narodne knjižnice. Slednji večer je Tuftault igral svoj piket s kardinalom Mazarinom. Izgubil je nekega večera vse, kar je imel pri sebi, je dejal ministrskemu predsedniku: »Igrajva za moj hotel!« — »Dobro«, se je odločil Mazarin in postal pri tej priči lastnik ogromne stavbe. Drugi dan si je obranec najel skromno sobico v bližini, srečni stožernik pa se je nastanil v razkošnem hotelu, iz katerega je pozneje nastala slavna Bibliothèque Nationale.

Morski volk — koristna žival.

Nenasitni požeruh je silno koristen. Neglede na izvrstno usnje, ki ga daje ustrojena saova koža, pridobivajo tudi iz črev voljno in trpežno usnje, nekaj bazan, sličen rjavim ovčini. (Spomnimo se pri tej priliki, da prihaja naš *črevelj* istotako od črev.) Po številu drugih dobrih proizvodov je največji dobrotnik. Ali čuje: 1. meso morskoga soma, bogato z dušikom in s fosforno kislino, tvori v mladosti imenitno hrano za človeka, v starosti pa delajo iz njega redilni prašek za živino; 2. jetra dajejo priljubljenega olja za krznarstvo, zdravilstvo, za osuševanje slikarij, slična petroleju (»somonovina«) in pripravna za enako porabo; 3. iz čeljusti se pridobiva znamenito olje, ki odtehta v pomorskem urarstvu prosulno olje iz lisičje noge; 4. njegove plavute, spretno pretvorjene v tanka vlakna zlatožolte barve, tvorijo podlago za juho, ki jo zelo cenijo sladkosnedci v Nebeškem cesarstvu; 5. njegova drobovina se razen imenitnega bazana lahko predeluje v glasbene strune ali v ribji klet (ihtiolol); 6. njegova kri daje drug močen lep, ki se uporablja pri izdelovanju letalskih vijakov; 7. spojna vlakna v njegovi usnji ali dermi služijo za trpežnejše tkivo nego svilu; 8. njegova koža s hrapami nadomešča v umetelnem mizarstvu in zrcalarstvu stekleni papir ali smrkovo platno; 9. njegove pankreas ali trebušna slinavka daje »insulino«, učinkovit lek osebiti zoper sladkorno bolezen; 10. končno se dajo vsi ostali odpadki somovega telesa izpremeniti v umetno gnojilo, oziroma še bolje v mesni izvleček, ki ga najbolj kočljivi jeziki ne loči od najboljšega govedine.

THE REX Co.,
LJUBLJANA.
TELEF. ŠT. 268 INT. GRADIŠČE 10.
Brzoveznike.

Iz Afrike.

»Cahiers d'aujourd'hui« so 12. številko izpolnili s spisom Lucije Cousturierove, ki slikovito popisuje pod naslovom: »Gozd v goratih Nigru« tamošnje prvosele. Zanimiv je odstavek o zamorskih plesih, ki se vrše na hoduljah. Ti »njumbe« ali hoduljarji so od tal pa do konca svojih operjenih čepic visoki za tri moške stase. Kakor razlaga tolmač, so njega dni smatrali vaščani ta bitja za nadnaravna. Kot fetišerji, organizirani v skrivnih družtvih, so s svojim nastopom strahovali nevedne množice. Danes pa prihajajo ob praznikih rajat pred poslopje francoskega upravitelja. V širokem kolobarju jih gledajo radovedneži, kajti ti človeški obeliski rabijo dosti prostora, da izvajajo svoje konstelacije ob zvokih orkestra: trebušaste mandoline, ozke gosli, rogovi iz »kobee«, domači trikotni in kastanjete, četverni tamtami. Pisateljica se ne more načuditi, kako večje in spretno se črni godci igrajo s kompliciranimi ritmi; posebno pa se je divila nedosežni mimiki in kretnjam plesalcev na hoduljah. Samo zaključek njenih opazovanj naj poslovenim.

»Tako torej v nasprotju z grškimi plesalci, katerih prepenjava (draperija) sama je povečevala oblike človeškega telesa, podčrtavač jih, jih skuša oprava Nzerokorejev samo zatreti. Nikar da bi obojevali nagoto, njih estetska strast gre za umetelnost; v izražanju gibanja so natanko to, kar so fetiši v kiparski plastiki: evokacija človeka, globoka, pa ornamentalna, ustvarjanje, ne pa posnemanje naravnih oblik več ali manj srečno izbranih.

»Mislim na to, kar sem čitala v raznih pripovedih potovalcev glede afriških plesov, kjer črnci kretajo život in krilijo z rokami, se zvijajo in zvirajo. Take besede utegeje zavesti v zmoti. Ob njih sem si predstavljala razbrzdane živalskega življenja, in prav mikalo me je, da bi to videla. Ali naletela sem baš na obratno. Pri zamorcih je vse zgolj umetelnost in strogo redna disciplina, in bolj ko prodram v šume, bolj se način njihovega kretanja in premikanja izkazuje kot ustaljen.« D.

— Železniški problem. Ameriški listi zatrujejo, da je rešena zadača, kako privzemati ter odlagati potnike na vseh stanicah, ne da bi se moral brzec ustavljati. Čuje: Kakor znano, imajo ameriški vozovi na vsakem koncu ploščad in mostovi vežejo vagon med seboj. Potniki, ki se želé izkrcati na prihodnji postaji, morajo v zadnji voz. Malo prej nego prihrumi vlak na bližnjo stano, se samogibno odpre poslednji voz in ogibar ali premikač ga pravočasno naravná na drug tir, kamor dospe po dodeljeni brzini brez hlapona. Tu se sam po sebi ustavi ob svojevrstni ploščadi, kjer potniki izstopijo.

Za potnike, ki mislijo vstopiti, stoji na drugem koncu iste ploščadi voz, ki so ga zasedli vsi odhajajoči. Stroj hitčega brzovlaka spotoma odkopča ta vagon, ki se zažene nizdol po strmi in preračunani vzpetosti, ter se priklopi zadaj k brzovlaku, ne da bi ta kaj opočasil svojo hitrost... Če ni istinito, je pa vendar lepo zvito!

Trboveljski premog in drva

ima stalno v zalogi vsako množino
Družba „ILIRIJA“, Ljubljana,
Kralja Petra trg 8. Tel. št. 220

O škodljivosti črne žolne

največje, najlepše in najkrepkejša vrste tega rodu, so mnenja precej deljena. Sodbe materialistov so več ali manj ozkosrčne; prijatelji prirode pa, ki jim je tudi za estetičen užitek, zagovarjajo to ne ravno prepogosto ptico. Posebno nenaklonjeni so ji gozdarji. Črne žolne delokrog je namreč v gozdu, kjer pleza po drevesnih deblih in tolče s svojim dolgim dletastim kljunom po skorji. Išče in lovi žuželke, ki imajo bivališče pod skorjo; zlasti neka vrsta velikih mравelj, ki žive v lesu, je pogosto žrtev njegove dolgega lepljivega jezika. Seveda trpi pri tem poslu drevo, ki ima končno celo vrsto zaporednih velikih vdolbin. Največja in v globino segajoča pa je luknja, ki služi kot gnezdo. Sicer trde vneti zagovorniki žolne, da se loteva le bolnih, že po sredini trlih dreves, vendar to ni povsem točno. Ugotovilo se je, da so si izbrale žolne za cilj svojega delovanja tudi popolnoma zdrava drevesa v precejšnjem številu; tretjina od žolne napadenih je bila v nekem velikem gozdu drugače zdrava. Toda tudi v tem slučaju škodljivost ni prevelika, ker se nahaja gnezdo tako visoko v deblu, da se more pod njim nahajajoči se del še vedno s pridom uporabiti.

Važnost umetnih gnojil.

pri obdelovanju polja je splošno znana in se taka gnojila že tudi pri nas vsepovsod s pridom uporabljajo. O pognojitvi ribnikov s kajnitom, čilskim solitrom in podobnimi sredstvi je pa le malokdo poučen. In vendar so poskusi pokazali, da obilica krapov, ki se prodajo, gnojila dobro preplacha. Toda bog ne da misliti, da se ribe pognoji! Drugačnja je ta stvar. Rudninska gnojila pomnože število krapov nekako po ovinkih — s pomočjo rastlinstva. Rastline imajo zmožnost pretvarjati neorganske rudninske snovi, v tem slučaju gnojila, s sodelovanjem ogljikovega dvokisa, ki ga dobe iz zraka, v organske spojine, ki sestavljajo rastlinsko telo. Zlasti nižje rastline, posebno razne alge, se vsled obilne množine gnojil v ribniku silno razmnože. Te pa so važna ribja hrana. Razen teh je vpoštevati tudi še večje zelene rastline, ki rastejo ob obrežju, ali na plitvih mestih. Z gnojenjem se doseže boljše uspevanje tudi teh, ki so ribam v hrano, a obenem skrivajšče in zavetišče. V splošnem se še ni uporablja ta duhovita metoda, temveč se bavijo z njo šele posamezniki, ki bi ribarstvo radi dvignili na višjo stopnjo.

— Za staro omiko. Zavod Carnegie v Washingtonu je sklenil pogodbo z mehiškansko vlado, da bo imel razširiti svoje raziskave na Jukatano, zlasti na razvalinah Čičen-Ica, bivši prestolnici Icov. Tako se nadejajo zaslediti zaklade, ki se bodo kosali s Tutankamenovimi. Na Jukatano so živeli rodovi Majaa, do 2.000.000 duš. Njih govornica je baje imela nekaj sorodnosti z jezikom Aztekov. Slično je tudi z njih umetnostjo kakor tudi šegami ter običaji. Dela bo vodil dr. Symvanuš G. Morley; pričetek v prihodnjem januarju.

Pisalni stroji, potrebščine itd.
Mehanična delavnica
(popravljalnica)
LJUBLJANA
Šelenburgova ul. 6/l.
L. Baraga.

Babilonski stolp

Sve to pismo pripoveduje zgodbo o babilonskem stolpu zato, da nam razloži, na kakšen način so se razvili razni jeziki in narodi. Pravi, da so Babilonci hoteli sezidati stolp, ki naj bi segal do neba. Za njihovo prevzetost pa jih je kaznoval Bog s tem, da jim je zmešal jezike. Zanimivo pri tej stvari je to, da najdemo skoro pri vseh narodih podobne pripovedke, celo pri rodovih v srednji Afriki. »Revue de Geneve« piše, da je afriško plemo Bambalon v dolini reke Kongo hotelo vedeti, kaj je pravzaprav luna. Da bi to spoznali, so zasadili v zemljo velik kol. Na tega je splezal en moški, nesoč seboj drugi kol in ga je na vrhu pritrdil na prvega. Za tem spleza zopet drugi s tretjim kolom, ki ga je zopet pritrdil vrh drugega. In tako je šlo dalje, dokler niso vsi moški tega plemena bili zaposleni. Tedaj se je pa vse skupaj zrušilo in vsi so žalostno poginili. Še bolj podobno babilonski zmešnjavi je pa sledeča, afriškega rodu, Akantov. Nekoč je Bog en dan bival na zemlji. Ker ga je pa neka ženska razčlila, se je zopet podal v nebeske višave. Prebivalci so bili vsled njegovega odhoda obupani, in so sklenili zgraditi stopnice do nebes. Začeli so skupaj znašati skale in jih nalagati eno vrh druge. Ko jim je pa zmanjkalo kamena, niso vedeli kako bi naprej. Tedaj se je našel med njimi modrijan, ki je predlagal, naj stolp dvignejo na stebre, da bodo prišli višje. Ko so to poskusili, se je stolp zrušil in vse pokopal pod seboj.

— Praznovorje. Že nekaj časa opazajo prebivalci Portsmoutha in Brigh-tona (Hampshire) ponoči na cesti veliko negibno in prosorno senco, skozi katero se vozijo avtomobili, ne da bi jo količ-kaj motili. Vozitelji kakor pešci enoglasno zatrjujejo njeno istinitost in ne dvomijo o njenem nadprirodnem značaju. »Duhovi« se kaj radi pojavljajo po tel pokrajini in stanovništvo vidi v tem napoved velikih nesreč. Ali preti Angliji bližnja katastrofa?

Premog
Drva
Oglje
Excelsior - cement
1. strešna lepenka
najboljši! // najcenejši!
„Impex“
Ljubljana, Krekov trg št. 10
Telefon 70, 349.

z oknom. Ona spi ne lovi. Pravi kraljevski mir.

Že davno so vrabci odkrili, in že davno je minulo pol ure, ko se je mu-cij zopet zahotelo malo posvetiti izmed vek. Tudi misli so se ji malo zgenile.

»Kako lepo in okrepčevalno, sploh zdravo! Spanje je dobra reč! Pa naj ga King ima! Ha-ha! Pol ure vsaj! Re-vež je! Pa če bi ga tudi mogel in znal imeti, še v spanju bi bolhe lovil in renčal in za vsako reč bi skočil po koncu in tulil — zverina nora! Za koga? Za gospodarja? King nima pameti! Kaj pa jaz? Še gane se ne. Zdaž škraobao v kašči, tik za mojim hrbtom, štiri miši! Naj škraobao! Radi tega ne mignem z ušesom. Do njih itak ne morem! In ko jih zapazi gospodinja — pokliče za eno celo noč mene v kaščo — no, in potem podavim dve miški — samo dve! — potem pa odkrijem latvico in polžem smetanico in zakrijem latvico in poku-sim pod stropom klobasico. Miške pa gospodinja celo pokažem in se ji lepo nalažem, da sem bila pridna! Miške pa bodo še škrabale — o, vseh ni treba podaviti! — in tako bom imela službo večkrat! In vselej samo po dve miški — druge pa nazaj v luknje, za drugič! Pamet, pamet — to je pol zdravila! — King je revež, velik revež. Gospodar ga ima rad, to je res, toda od tega ni sit.«

Lepa siva muca se je zdaž prav do živahnosti razmisli. Odrinla je oč.

»Zadosti je spančka! Kam pa zdaž? Za vrabci? Bog z njimi in zlata pšeni-ca!«

Muca je dvignila glavo kakor pore-den deklč, se dvignila, razgledala, se pretegnila, vse v dostojnih presledkih — pa se obilnila.

»Slab okus imam v ustih. Malo mleka ne bi bilo napačno! — H gospodinja grem!«

In je šla. Z okna na drevo en skok, z drevesa na tla en skok in potem lepo okoli vogla na dvorišče. Mimo hruške, mimo drvarnice, mimo svinjaka — po-tem pa lepo ob zidu proti hišnim vrato-m — — —

Kar naenkrat se ustavi.

»Tam-le je King — gleda kot ris!« Brez strahu, brez trme — z goto-vim načrtom v glavi — lepo séde, baš na sredo dvorišča, obrnjena proti Kingu.

»Ne vidi me! Ga moram izzvati!«

In muca je intonirala svojo milo budnico:

»Milijaaav!«

Kinga je spreletelo. Kot bi trenil, je bil na nogah — tam na sredi dvorišča sedi ta mačji smrad in se dere o-o!

In skok na skok King — in to kar je sedelo, je zgnilo, nanreč muca, kar prnilo je — do hruške, pa na hruško! King prav do drevesa, z namenom, da muco oblega. Muca pa je bila volje, da se junaško brani. In bitka se je začela.

III.

»U-u-u! Ciganka nesramna! Co-pernica!«

King je tulil in se drl. Muca pa je molčala. Pač pa si je mislila:

»Naj se iztuli, naj iztrati moč! Po-tem ga pa napadem.« In je natančno premislila, kako ga bo.

King se je iztulil in je začel bolj pa-meten napad.

»Ali veš, zalega, kaj je tvoja služ-ba? Miši in podgane loviti, ne pa re-p tako nemoralno vzdigovati in se pla-ziti okoli gospodinj — hinavka! Fej!«

»In tvoja služba — King — čuvati hišo! Pa ti je vrgel ondan cigán debelo kost — in si ga pustil v hišo! Ali si ti čuvaj? Zdažica!«

Muca je zadela. Kinga je zapekla vest — pa ne zaradi cigana, ki ga ni-koli k hiši bilo ni, ampak ko bi Skalar-jev — — — King je sprožil vse bate-rije, kar povprek — — —

»Molči, vlačuga! Še imena nimaš! Hinavka si in gospodinja varaš!«

Ko se je King malo pomiril, je muca sklenila, da mu pokadi zadnji strel.

»In ti, King, varaš oja, gospodinja in gospodarja. Skalarjev Anton ti vrže klobaso in ti jo vzameš — on pa skozi okno k Ančki. O, vem jaz, kaj bo čez nekaj časa — In tega boš ti kriv!«

Nezaslišano! King je rjovel kakor lev in bi si bil gotovo na zdravju sko-

doval, da se ni pri vratih prikazala go-spodinja z metlo!

»King!«

Njen glas je bil oster.

»Muci!«

Njen glas je bil slačak.

Muca je v veselih skokih šla h go-spodinji, rep noseč kakor bardero — zmagovalka iz bitke.

King se je zavlekel na spodnji ko-nec dvorišča.

»Glej jo nesramnico! In célo hišo je razžalila!«

Zadnje besede pa mu niso šle iz srca. Kaj pa, če je res! Skalarjev ne samo pod oknom — ampak skozi okno — — — vražja reč — — — Po-tem je on — King — kriv. Kaj poreče gospodar? Kingu je silila kri v glavo.

IV.

Minilo je toliko in toliko časa. King je svojo službo služil bolj zvesto. Ali srce se mu ni pomirilo. Muco je videl bolj poredkoma — pa nekam spre-me-nila se je — odebelila je narreč.

»Dobro se ji godi, ruri!«

Ni mu namreč prišlo na misel — In gledal jo je grdo. Toda za napad od zadnjega poraza ni imel več poguma. Samo z zobmi je škripal.

Z zobmi je škripal tudi gospodar — in enkrat je pograbil poleno in ga vrgel za muco. O, to je bilo veselje za Kin-

ga! Skočil je še sam za njo — toda ta-krat — bum! — še v njega eno pole-no! On se ozre — za njim gospodinja, robec v roki in oblokane oči — — —

Gospodar:

»Prokleti maček! Čemu nam bo!«

Gospodinja:

»Oh, ta pes! Čemu nam je!«

King ni razumel ničesar. Javi in Javiha in vsi pri Javihu, celo mačka — vse razen njega se je izpremenilo.

Toda kmalu je tudi za Kinga posi-jalo veselo solnce. Nekega dne reče gospodar gospodnji:

»Pokliči mačka v kuhinjo!«

Muca je šla pupcat sladko mleka.

Gospodar pa še reče:

»King!«

»O, to bo pa nekaj novega,« pomi-sli King.

In sta šla na skedenj — gospodar poseže za steno — in zmeče pred Kin-ga — enega — dva — pet — King ni štel — toda sit je bil, zato, ker ga ima gospodar rada! Bil je židane volje.

Sreča zopet muco. Tudi muca je bila dobre volje.

»King, Ančka naša pa ziblje!«

»Muca, ti pa ne boš zibalala!« odvr-ne King.

Muca je to prestlišala in rekla:

»King, in ti si kriv!«

»Da.« odvrne mirno King.